

Sosiaalityöntekijyyden muodostumisen poluilla

- Narratiivisia ammatinvalinnan omaelämäkertoja tulkitsemassa

HENNA TAKALA

Tampereen Yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Sosiaalityön pro gradu-tutkielma

Tammikuu 2018

Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

TAKALA, HENNA: Sosiaalityöntekijyyden muodostumisen poluilla – Narratiivisia ammatinvalinnan omaelämäkertoja tulkitsemassa

Pro gradu-tutkielma, 119 s

Sosiaalityö

Ohjaaja: Suvi Raitakari

Tammikuu 2018

Tutkimukseni tarkoituksena on tarkastella sosiaalityöntekijöiden kertomuksia heidän ammatinvalinnastaan osana heidän elämäkertansa. Tutkimukseni kohteena ovat sosiaalityöntekijöiden subjektiiviset kokemukset sekä heidän menneisyyden tapahtumille antamat merkitykset suhteessa ammatinvalintaan. Tutkimukseni viitekehys rakentuu fenomenologiasta, hermeneutiikasta ja narratiivisuudesta. Sosiaalityöntekijän ammatinvalintaa tarkasteltaessa näiden metodologisten viitekehysten suuntaamana lähtökohtana on se, että ihminen on itsestään ja ympäristöstään tietoinen olento, jonka kokemukset ja kertomukset syntyvät vuorovaikutuksessa ympäristön ja toisten ihmisten kanssa. Tutkijana käytän esiymmärrystäni sosiaalityöntekijän työstä ja ammatinvalinnan perusteluista tulkintojen tekemisen tukena. Narratiivisuus ilmenee kiinnostuksena ja huomion kiinnittämisenä niihin tapahtumiin, joista haastateltavat sosiaalityöntekijät kertovat, jolloin tutkijana huomioni keskittyy kertomusten sisältöön.

Tutkimukseni aineisto koostuu kahdentoista sosiaalityöntekijän litteroidusta narratiivisesta osaelämäkerrallisesta haastattelusta. Haastattelumenetelmänä käytetään narratiivista haastattelua. Käytän aineiston analyysissä hyödyksi narratiiviseen analyysiin sisältyviä juonentamista ja mimesis-prosessin periaatteita. Haastattelemini sosiaalityöntekijöiden kertomukset ovat syntyneet hyödyntämällä kulttuurisesti jaettua kokemus- ja merkitysvarantoa - ja tutkimuksessani ne tulevat jälleen, uudelleen tulkittuina osaksi yhteistä merkitysvarantoamme ja ymmärrystämme.

Kansainvälisissä tutkimuksissa yhteiskunnallisten ja /tai poliittisten tekijöiden, empatian, altruismin ja muiden persoonallisuuteen liittyvien tekijöiden sekä sisarusjärjestyksen katsotaan muodostavan olennaisen osan niistä tekijöistä, joiden perusteella yksilö tekee valintansa ja päätöksensä hakeutua sosiaalityön alalle. Myös nuoruusiän ystävyysuhteilla, erityisesti uskottuna ystävänä olemisella katsotaan olevan vaikutusta sosiaalityön alan valintaan. Erityisesti auttamishalua kuvataan keskeiseksi orientaatioperustaksi sosiaalityön ammatinvalinnassa. Siihen kytkeytyy sosiaalityön kokeminen vuorovaikutusammattina. Lisäksi sosiaalityöntekijöiden alalle hakeutumisen osatekijöiksi on etsitty perusteluja lapsuuden mahdollisista traumakokemuksista.

Keskeisinä tutkimustuloksina esitän sosiaalityöntekijöiden kertomusten juonellistamisen ja merkitysten analyysin kautta tuottamani kuusi (6) erilaista sosiaalityöntekijän ammatinvalinnan polkua. Polut ovat: menneisyyteen katsovat polut, akateemisuuden polut, työllistymisen polut, auttamisen polut, omien vahvuuksien polut ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen polut. Ammatinvalintaa lähestytään sekä historiallisena, kontekstuaalisena ja sosiaalisena ilmiönä sekä subjektiivisena monen yhtäaikaisen polun kautta kulkevana kokemuksellisenä ja identiteettiä muokkaavana ajanjaksona sosiaalityöntekijän elämässä.

AVAINSANAT: Sosiaalityö, ammatinvalinta, narratiivisuus, sosiaalityöntekijä

University of Tampere
University of Tampere Faculty of Social Sciences

TAKALA, HENNA: On paths of becoming a social worker – Interpreting narrative life stories of career choices
Master's Thesis, 119 pages
Social Work
Supervisor: Suvi Raitakari
January 2018

The purpose of my research is to review the stories of social workers, in which they tell about their career choices as part of their life stories. The subject of my research is social workers' subjective experiences and the significances that they have themselves given to the past events of their lives in relation to their choice of profession. The framework of my research is based on phenomenology, hermeneutics and narrativity. When these frameworks are combined, social workers' career choices are considered with the starting point of being a self-conscious and self-aware being, whose experiences and stories are born in contact with the environment. As a researcher, I use my perception of social work and career choice arguments to support interpretation. In my research, narrativity manifests itself as an interest in the events of which the stories tell, and my focus is on the content of the stories.

The research material consists of transcriptions of twelve social workers' narrative biographical interviews. My interview method was narrative interview. In the interviews, I used narrative analysis in accordance with the principles of mockery and the mimesis process. The stories of the social workers I interviewed were generated by utilizing a culturally shared experience and meaning reserve. Through my research, they again become, reinterpreted, a part of our reserve of meanings and understanding.

In international researches, societal and/or political factors; empathy, altruism and other personality factors; as well as sibling relationships are considered to form an essential part of the factors that make the individual decide to study social work. Also friendships in youth, especially being a trusted friend, are seen to have an impact on the choice of social work as a profession. Particularly, will to help is described as a key orientation base in the career choice of social work. It is linked to experiencing social work as an interactive profession. In addition, motivations for becoming a social worker have been sought from the potential traumatic experiences of childhood.

As a key research result, I present six (6) different career paths for social workers arrived at through story lines and analysis of social workers' stories. The paths are: the paths of the past, the paths of academics, the paths of employment, the paths of helping, the paths of one's own strengths, and the paths of social influence. Career choice can be seen as a historical, contextual and social phenomenon as well as a subjective multi-path period in social workers' lives transforming their identity.

KEYWORDS: Social work, career choice, narrativity, social worker

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO.....	1
2	AMMATINVALINNAN HISTORIALLISET NÄKÖKOHDAT JA SOSIAALITYÖ	5
2.1	Sosiaalityön ammatinvalinnan historiallisia merkityksiä.....	5
2.2	Ammatinvalinnan käsitteen määrittelyä.....	9
3	SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN AMMATINVALINNAN PERUSTELUT.....	11
3.1	Kansainväliset tutkimukset.....	12
3.2	Suomalaiset tutkimukset.....	23
4	FENOMENOLOGIA-HERMENEUTIikka JA NARRATIIVISUUS LÄHESTYMISTAPANA	27
4.1	Fenomenologia ja hermeneutiikka metodologisena viitekehyksenä	28
4.2	Narratiivisuus tutkimuksellisena lähestymistapana.....	30
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	35
5.1	Tutkimuskysymys ja haastateltavani	35
5.2	Narratiivinen haastattelu aineistonkeruutapana.....	40
5.3	Validiteetti ja reliabiliteetti.....	48
5.4	Narratiivinen analyysi käytännössä.....	50
6	SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN AMMATINVALINNAN POLUILLA	57
6.1	Menneisyyteen katsovat polut.....	57
6.2	Akateemisuuden polut.....	62
6.3	Auttamisen polut	66
6.4	Työllistymisen polut.....	70
6.5	Omien vahvuuksien polut.....	73
6.6	Yhteiskunnallisen vaikuttamisen polut	81
6.7	Tulevaisuuden sosiaalityöntekijyyden reittejä hahmottelemassa.....	87
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	90

7.1	Yhteen kietoutuvat polut ja ammatinvalinnan motivaatiotekijät	91
7.2	Tutkimusprosessin ja tutkimuseettisten näkökohtien kriittistä arviointia	98

LÄHDELUETTELO

1 JOHDANTO

AmmatINVALINTA suuntaa tärkeällä tavalla ihmisen identiteetin rakentumista ja siksi se on kiehtonut minua jo pitkään. Osalla ihmisistä on lapsesta saakka vahva tietoisuus siitä, mihin ammattiin he haluavat kouluttautua, mitä he haluavat opiskella ja heillä on selkeä vastaus kysymykseen ”mikä minusta isona tulee”. Osalla ihmisistä lapsuudenhaave toteutuu sellaisenaan, osa löytää oman tiensä ehkä hiukan myöhemmin, kun taas osalle ei kenties koskaan määrity mitään ehdotonta toiveammattia. AmmatINVALINTA ja vähitellen kehittyvä ammatti-identiteetti ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat kuitenkin moneen asiaan elämässämme. Elämässä voi käydä niinkin, että ensin valitaan ammatillisesti toinen polku ja sitten myöhemmin elämässä palataan siihen, mistä joskus aikaisemmin haaveiltiin.

Tarkastelen tässä tutkielmassani sosiaalityöntekijöiden ammatINVALINNAN kertomuksia. Tutkin, miten haastateltavani, kaksitoista sosiaalityöntekijää, kahdeksan naista ja neljä miestä perustelevat ammatINVALINTAANSA osana elämänsä kertomuksia. Tarkoitukseni on kuvailla ja ymmärtää sosiaalityöntekijöiden kertomuksia ammatINVALINNASTAAN osana heidän elämäntarinaansa. Tutkimuksen kohteena ovat sosiaalityöntekijöiden subjektiiviset kokemukset sekä heidän menneisyyden tapahtumille ja myös nykyhetkelle antamat merkitykset. Kertomuksissa juoni rakentuu ajallisesti ja menneisyys nivoutuu osaksi nykyhetkeä.

Meissä elää kerronnallisuus ja me elämme kertomuksissa. Hahmotamme maailmaa, kuten ammatillisia siirtymiä ja polkuja kertomusten kautta. Pienestä lapsesta pitäen meille luetaan tarinoita ja ajattelen, että parhaita kertomuksia ovat suullisesti kerrotut omaelämäkerralliset kuvaukset, jotka kuvastavat kertojan ymmärrystä todellisuudesta. Kertomukset ja ihmiset, jotka niitä kertovat ovat aina kiehtoneet minua. Me rakennamme identiteettiämme kertomusten kautta. Selitämme maailmaa ja kuvaamme tapahtumia ja tilanteita narratiivisesti. Kertomusten jakaminen ja niiden kertominen yhdessä on meille ihmisille hyvin luontainen tapa olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja luoda yhteisöllisyyttä. Kaikista näistä syistä johtuen minulle oli luontevaa valita tutkimukseni kohteeksi haastatteluvuorovaikutuksessa kerrotut kertomukset.

Sosiaalityöntekijän sijaisuuksia tehdessäni olen viritellyt keskustelua ammatINVALINNASTA toisten sosiaalityöntekijöiden kanssa ja olemme yhdessä pohtineet sosiaalityöntekijöiden ammatINVALINNAN perusteluja. Miksi aikoinaan lähdimme alaa opiskelemaan? Mikä johdatti

akateemisiin opintoihin? Löytyykö meiltä sosiaalityön ammatikseen valinneilta joitain yhteisiä taustatekijöitä, joitakin samankaltaisuuksia esimerkiksi perhetaustasta, luonteenpiirteistä, menneisyyden kokemuksista, maailmankatsomuksesta tai arvomaailmasta? Tällaisista keskusteluista sain lisäintoa aiheen selvittämiseen. Aloittaessani opinnäytetöideni tekoa sain huomata, että aihe on varsin vähän tutkittu, ainakin Suomessa. Tein kandidaatin tutkielmana vuonna 2005 kirjallisuuskatsauksen sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnan taustatekijöistä. Aiheeseen perehtyminen teoriatasolla vahvisti entisestään kiinnostustani tehdä siitä tutkimusta. Aikaisemmasta tutkimuksesta löytyi vastauksia, mutta moni kysymys jäi vastausta vaille ja uusiakin syntyi. Näiden kysymysten äärellä syntyi tämä pro gradu-tutkielma.

Tutkimusten mukaan olennaisinta sosiaalityöntekijän ammattitaidossa on oman työn tiedollinen hallinta ja empatian kyky (Jokinen 2000, 15; Olson 2002). Usein kuulee puhuttavan empatiakyvystä ikään kuin hyvän sosiaalityöntekijän ”kelpoisuusehtona”. Etsin tutkimusprosessini aikana tutkimustietoa siitä, että hakeutuuko sosiaalityöntekijän ammattiin tietyillä luonteenpiirteillä, elämäntavoilla ja arvoilla varustettuja ihmisiä. Onko esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden empaattisuus harhaa vai todellisuutta? Miten empaattisuus mahdollisesti suuntaa ammatinvalintaa? Myös tällaiset kysymykset johdattelivat minua pro gradu-tutkielmani aiheen valintaan. Sosiaalityön etiikka ja arvot sekä näiden vaikutus ammatti-identiteetin rakentumiseen, jäsentymiseen ja pysyvyyteen ovat aiheita, joita huomaan usein pohtivani. Ammatinvalintaa koskevat kysymykset ovat sellaisia, joiden äärellä olemme useampaankin kertaan elämämme eri vaiheissa. Minkälaisesta työstä pidän, missä asioissa olen hyvä? Ammatinvalinta voidaan nähdä myös persoonallisuuden ilmaisemisenä sekä yksilön kehityshistorian ilmentymänä. Oman ammatinvalinnan syvälinen tarkastelu ja pohdinta on tärkeää jo yksilön oman historian ja elämänpolun ymmärtämisen vuoksi. (Holland 1966, 1-4, 65-96; Mulari 2013, 14-15, 102-106; Porteli & Spencer & Trusty 2005, 3-5.)

Aiheeni tärkeyttä sosiaalityölle tieteenalana kuvaa se, että aihe on edelleen Suomessa vähän tutkittu, mutta kansainvälisissä tutkimuksissa (Bradley & Maschi & O’ Brien & Morgen & Ward 2012; Grönlund 2017; Olson 2002) on löydetty yhteys sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnan motiivien ja työssäjaksamisen sekä etenkin alalla pysymisen välillä. Sosiaalityön ammatinvalintaan vaikuttavien tekijöiden tarkastelu tuottaa tuloksia, joilla on merkitystä jatkossa työelämään valmistuvien sosiaalityöntekijöiden työssäjaksamiseen ja alalla pysymiseen. Lisäksi sosiaalityöntekijöiden omien ammatinvalintojen motiivien

tutkiminen on osoittanut, että motiiveilla on merkitystä sosiaalityöntekijöiden myöhäisemmälle työhyvinvoinnille (Olson 2002). Tutkimuksissa on esitetty myös alalla hakeutumisen syiden yhteyttä ammatti-identiteetin rakentumiselle, työssäjaksamiselle ja alan vaihtamiselle (Redmond & Guerin & Nolan 2010, 5-7, 10-11). Näin ollen ammatinvalintaa koskevalla tutkimustiedolla on laajempaakin merkitystä pohdittaessa esimerkiksi työuupumuksen ehkäisykeinoja. Yhteiskunnallisesti ajateltuna työuupumuksen ennaltaehkäisemiseen tulisi panostaa nykyistä enemmän, etenkin kun tiedämme jo paljon riskitekijöistä, joita ovat muun muassa työn vaativuus, työssä koetut järkyttävät tilanteet ja psyykinen kuormittuneisuus. (Ben-Porat 2017, 1303-1304, 1306; Haukkala & Hankonen & Konttinen 2012, 396-398, 406-407; Salo ym. 2016; Savola & Koskinen-Ollonqvist 2005, 75, 77-79.)

Tutkielmani yhtenä keskeisenä lähteenä on suomalaisen sosiaalityön ammattihistoriaa kuvaava muistelmateos Huolenkantajat (2007). Teos on merkittävä, sillä tutkielmani ikään kuin jatkaa pienessä mittakaavassa siitä, mihin Huolenkantajan tarkastelema ajanjakso päättyy. Huolenkantajat ilmestyi kymmenen vuotta sitten ja tämän jälkeen sosiaalityön käytännön kentällä on tapahtunut paljon muutoksia. Sosiaalityöntekijyyden historia Suomessa juontaa juurensa 1870-luvulle ja tästä seurannut lähes 150 vuoden matka kohti nykypäivän sosiaalityöntekijyyttä ansaitsee oman huomionsa tutkittaessa tämän päivän sosiaalityöntekijöiden ammatinvalintaa. Yksilöt tulkitsevat omia elettyjä elämäntapahtumiaan historian valossa ja yhdistävät oman arkihistoriansa suurempiin ammattikunnan historian kehityskulkuihin. Näin ollen oman alan historian ymmärtäminen ja tulkitseminen ovat subjektiivisia prosesseja, mitkä ohjaavat yksilöiden ammatinvalintaa ja ammatti-identiteetin rakentumista ajan jatkumossa. (Karlsson 2009, 43-45.)

Tutkielmani rakenne etenee seuraavasti: luvussa kaksi tarkastelen sosiaalityöntekijän ammatin ja ammatinvalinnan historiaa sekä esittelen keskeiset ammatinvalintaan liittyvät käsitteet ja niihin liittyvät aikaisemmat tutkimukset. Kolmas luku esittelee ja tarkastelee aiempia tutkimuksia sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnan motiiveista ja alalle hakeutumisen syistä. Ensin luon katsauksen kansainvälisiin tutkimuksiin, joita vertailen keskenään etsien mahdollisesti löytyviä yhteneväisyyksiä. Tarkastelemissani tutkimuksissa ammatinvalinnan perusteluja etsitään sekä yhteiskuntaan ja työn sisältöön liittyvistä, että yksilöön itseensä kiinnittyvistä tekijöistä. Tämän jälkeen käyn vuoropuhelua suomalaisten tutkimusten ja kansainvälisten tutkimustuloksien kanssa. Pohdin kriittisesti tutkimusten mahdollisia haasteita, rajoituksia ja ansioita. Otan huomioon myös aiempien tutkimusten

teoreettiset viitekehykset ja tutkimusmetodologiset valinnat ja pohdin niiden merkitystä tutkittavan ilmiön kannalta.

Neljännessä luvussa esittelen tutkielmani metodologisen ja teoreettisen viitekehyksen. Luon katsauksen lähestymistapani perussitoumuksiin eli fenomenologiaan, hermeneutiikkaan ja narratiivisuuteen sekä kerron, miten ne näyttäytyvät tavassani kerätä, analysoida ja tulkita aineistoani.

Viidennessä luvussa kuvaan tämän tutkimuksen käytännön toteuttamista. Esittelen tutkielman tutkimuskysymyksen ja tutkimuksen etenemisen vaiheet. Tutkimusprosessia ohjaava tutkimuskysymys on: Millaisia ovat sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnan kertomukset ja millaisia merkityksiä ne sisältävät ja rakentavat? Pyrin selvittämään sitä, millaisten tekijöiden kokonaisuutena sosiaalityöntekijät kokevat ammatinvalintansa. Kerron haastateltavistani ja narratiivisten haastattelujen käytännön toteuttamisesta sekä tutkittavan että tutkijan näkökulmasta. Selvitän aineiston edustavuutta ja narratiivista haastattelua aineistonkeruutapana. Esittelen myös aineiston narratiivisen analyysitavan ja tuon esille, miten olen soveltanut juonellistamista aineiston jäsentämisessä ja tulkinnassa.

Kuudes luku on tulosluku, jossa tuotan kerronnallista tulkintaa siitä, millaisten polkujen kautta sosiaalityöntekijät kokevat päätyneensä tiettyyn ammatinvalintaan. Konstruoin erilaisia kertomuksellisia ammatinvalinnan polkuja tulkiten niitä merkityksiä, joita sosiaalityöntekijät antavat elämänsä menneille, nykyisille ja tuleville tapahtumille suhteessa ammatinvalintaansa. Olen konstruoinut narratiiveista kuusi erilaista sosiaalityöntekijän ammatinvalinnan polkua. Käyn niiden sisältöjä yksitellen ja yksityiskohtaisesti läpi sekä tiivistän kunkin polun merkityksellisimpiä tekijöitä. Luvun lopuksi tuon esiin myös ajatuksiani mahdollisista jatkotutkimusaiheista.

Johtopäätöksissä jäsenän ja reflektoin tutkielmani tuloksia suhteessa metodologiseen viitekehykseen ja aikaisempiin tutkimustuloksiin. Pohdin tulosten merkittävyyttä sekä yksilö- että yhteiskuntatasolla. Arvioin myös tutkimusprosessin läpiviemistä, tutkimustulosten yleistettävyyttä ja sovellettavuutta.

2 AMMATINVALINNAN HISTORIALLISET NÄKÖKOHDAT JA SOSIAALITYÖ

Tässä luvussa esittelen ensin (ks. 2.1) sosiaalityötä ammattina ja sosiaalityön ammatinvalinnan historiallisia merkityksiä ja määrittelyksiä Suomessa. Sosiaalityö ammattina on kulkenut pitkän tien 'peräänkatsojamiehestä' tämän päivän yliopistokoulutettuun yhteiskuntatieteen maisteriin, jolla on sosiaalityöntekijän pätevyys. 1800–1900 -luvun taitteessa oman asuinalueensa köyhiä sivistävä ja valistava sosiaalityöntekijä tarvitsi hyvin erilaista osaamista kuin tämän päivän sosiaalityöntekijä, jonka työn arkea ovat tiedon keruu, tiedon analysointi, arviointi ja hyödyntäminen. Asiakkaan kohtaamisen ja välittämisen tehtävä on pysynyt samana, mutta tämän päivän sosiaalityöhön kuuluu lisäksi vahvana sellaisia tiedon tuottamisen ja keruun tapoja, jotka yhdistävät sosiaalityön tutkimusta ja käytännön osaamista toisiinsa (Huotari & Hurtig 2008, 7.) Toiseksi (ks. 2.2) tarkastelen käsitettä *ammatinvalinta* ja esittelen sitä koskevia kotimaisia ja kansainvälisiä tutkimuksia. Peilaan luvussa lyhyesti myös ammatinvalinnan suhdetta ja yhteyttä sosiaalialalla pysymisen teemaan.

2.1 Sosiaalityön ammatinvalinnan historiallisia merkityksiä

Satka, Auvinen, Aho ja Jaakkola (2007) ovat keränneet talteen hyvinvointivaltion rakentamisen aikaan sosiaalityöntekijöinä toimineiden kokemustietoa. Satkan ym. (2007) *Huolenkantajissa* noin 40 kirjoittajaa sosiaalialan eri toimintakentiltä tarkastelevat kokemuksiaan sosiaalialan vuosikymmeniltä 1940-luvulta 2000-luvulle peilaten samalla näköaloja sosiaalityöhön josta ei tahtoa, tunteita tai huumoriakaan puutu. (Emt., 13-14.) Satka ym. (2007) johdattelee lukijan sosiaalialan ja sosiaalityön menneisiin vuosikymmeneihin sosiaalialan ammattilaisten henkilökohtaisten muistelujen kautta. Teos peilaa sosiaalialan ammattilaisen työn arkea suhteessa kunkin aikakauden ilmiöihin. Vuosikymmenien aikana paljon on muuttunut sosiaalisen tuen ja kontrollin toteuttamisen muodoissa, mutta kuitenkin ihmisten kohtaamisen ja välittämisen keskeisyys on pysynyt samana. Teoksessa (Satka ym. 2007) ei varsinaisesti keskitytä yksilöiden ammatinvalintaan liittyviin tekijöihin, mutta niitäkin sivutaan henkilökohtaisissa kertomuksissa.

Satkan ym. (2007) teos tukee Virtasen (1992, 1994) tutkimuksien tuloksia sosiaalityön ammatinvalinnan taustatekijöistä menneinä vuosikymmeninä. Molemmissa teoksissa ammatinvalintaa perustellaan suhteessa vallitsevaan yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Virtasen

(1992, 1994) tutkimukset ja Satkan ym. (2007) oppikirjanomainen teos peilaavat laajasti yhteiskuntamme ammatinvalintamahdollisuuksia ja -tapoja 1990-luvulle saakka. Sotavuosien jälkeisistä ajoista alkaen sosiaalityön professio, sen ammattinimikkeet ja sen tarjoamat ammatilliset vaihtoehdot ovat kehittyneet ja muuttuneet. (Satka ym. 2007, 13-16, 212-216.) Kuitenkin tämän päivän sosiaalityön ammatikseen valitsevalla opiskelijalla saattaa olla sama kiinnostus yhteiskunnallisiin asioihin ja vaikuttamisen halu sekä tietoa hyvistä työllistymisvaihtoehdoista kuin jälleenrakentamisen vuosien opiskelijoilla.

Vuonna 1879 Suomen vaivahoitoasetuksessa sosiaalialan työntekijän ensimmäinen nimike oli *peräänkatsojamies*. Tällaisen henkilön työtehtävänä oli valvoa ja huolehtia oman asuinalueensa köyhistä asukkaista. Peräänkatsojamies oli yhteisönsä luottamusmies lautakunnassa. Lautakuntien jäsenet olivat yleensä miehiä, mutta jo vuodesta 1889 alkaen myös 25 vuotta täyttänyt nainen sai oikeuden toimia lautakunnan jäsenenä. Naimisissa oleva nainen ei tehtävään soveltunut, koska naimisissa olevan naisen puolesta päätösvaltaa käytti tuolloin hänen miehensä. Mielenkiintoinen huomio nykypäivän naisvaltaisella sosiaalialalla on, että sosiaalityön käytännön työn pioneereja ovat olleet siis miehet, 'peräänkatsojamiehet'. Köyhäinhoitolain 1922 myötä alan työtä alettiin kuvata kantasanalla valvonta ja lautakunnan jäsenistä tuli *piirivalvoja*. (Satka ym. 2007, 15.)

Sosiaalialan työn toinen alkujuuri on 1800–1900 -luvun taitteessa sivistyneistön piirissä levinnyt vapaaehtoisen hyväntekeväisyyden käytäntö, minkä kautta köyhiä pyrittiin sivistämään kunnan kansalaisiksi, joka käytännössä tarkoitti valistamista ahkeruuteen, säästäväisyyteen, raittiuteen, rehellisyyteen ja äidillisyyteen. Osittain työstä vastasivat rouvasyhdistykset, mutta huomionarvoista on, että vapaaehtoiseen köyhäinhoitotyöhön osallistuivat myös miehet. Vapaaehtoistyötä tekevien henkilöiden nimikkeitä olivat: *köyhäinkaitsija*, *lastentarkastaja* ja myöhemmin myös *kodeissakävijä*. Merkittävä askel kohti palkkatyötä tapahtui 1800-luvun lopulla. Tällöin valtio kehotti kuntia maksamaan lastentarkastajille korvausta heidän tekemästään työstä. (Satka ym. 2007, 15-16.)

Sota-ajat ovat merkinneet paljon suomalaisen sosiaalityön sisällölle ja sen tekijöille sekä avun tarvitsijoille. Sisällissota 1918 merkitsi poikkeusoloja, mikä heijastui monin tavoin huoltotyöhön, kuten lisäsi avun tarvetta. Sota-aika pakotti suomalaisen yhteiskunnan organisoitumaan uudelleen, koska sodan ajan menetykset olivat valtavia ja sadat tuhannet suomalaiset tarvitsivat tukea ja apua. Sota-aika ja siitä selviytyminen olivat kansallinen

ponnistus, joka kasvatti kansalaisten vastuuta itsestään ja toisistaan. Sotien merkitys suomalaisen sosiaalityön kehitykselle on ollut mittaamaton. (Satka ym. 2007, 19-22.)

Köyhäinhuitolakiin¹ oli sisäänrakennettuna vuorovaikutukseen perustuvan moraaliskasvatuksellisen työn lähtökohta. Kuntia kehoitettiin palkkaamaan tarkastajia köyhien tutkimiseen, 'silmälläpitoon', valvontaan sekä toimimaan köyhäinhuitolautakunnan piirivalvojien tukena. Valvonta muuttui vähitellen 1920- ja 30-luvuille tultaessa tarkastamiseksi ja *köyhäintarkastelija* vakiintui sosiaalisen työn nimikkeeksi. (Emt., 16, 18.) 1950 -luvulle tultaessa sosiaalihuolto oli jo vakiintunut nimitys. Sosiaalityöntekijän ammattinimikkeenä oli aluksi *huoltotarkkailija*, mutta pian tulivat käyttöön sosiaaliseen viittaavat *sosiaalitarkkaaja*, *sosiaalitarkkailija*, *sosiaalihuoltaja*, *sosiaalisihteri ja sosiaalijohtaja*. Uusilla päihdehuolto² tarjoavilla klinikoilla alkoi *sosiaaliterapeutti*-nimikkeen käyttö ja kouluissa yleistyi *koulu- tai sosiaalikuraattorin* nimikkeet. Suomalaisessa perinteessä keskeistä on ollut näkemys sosiaalityöstä julkisen sektorin varaan rakentuvana ammatillisena toimintana. (Emt., 16; Raunio 2010, 19.)

Sosiaaliministeriön määrätietoisen ohjauksen ja tuen turvin käynnistettiin *sosiaalihuoltajien* koulutus sodan keskellä lokakuussa 1942. Sotien jälkeen elämäntavat modernisoituivat kaupungistumisen myötä. Tämä merkitsi kansalaisille lisää sosiaalista vapautta, vaihtoehtoja ja valintoja ja siten myös uusia sosiaalisia riskejä. Ydinperheen ympärille rakentunut elämäntapa oli helposti haavoittuva, mikäli perhettä kohtasi kuolema, sairaus tai työttömyys. Sosiaalialan käytäntöjä ohjanneiden lakien määrä kasvoi runsaasti. Koulutetut huoltotyöntekijät tekivät työtänsä pitkistä välimatkoista, puuttuvista teistä ja liikennevälineistä huolimatta vanhaan tapaan, menemällä ihmisten luo. (Satka ym. 2007, 47-49.)

Esimerkkinä Satkan ym. (2007) keräämistä suomalaisten sosiaalialan työntekijöiden kertomuksista on Kalevi Vuohelaisen kuvaus. Kalevi sai sosiaalihuolto-opiskelijana 1950-luvulla ammatinvalintatestissä tulokseksi sosiaalityön itselleen sopivana ammattina. Hän

---

¹ Köyhäinhuitolaki säädettiin vuonna 1922 ja se astui voimaan 1923. Laki määritteli uudelleen köyhäinhuolto Suomessa. Köyhäinhuitolaki kumottiin vuonna 1950. Köyhäinhuitolain mukaisesti kuntiin tuli perustaa muun muassa köyhäinhuitolautakunta. Laki poikkesi edeltäjästään vaivaishoitolaista korostamalla inhimillisyyttä sellaisia kohtaan, jotka tarvitsivat apua. Laki laajensikin avunsaajien piiriä koskemaan jokaista vaikeuksiin joutunutta.

² Vuonna 1962 astui voimaan Laki päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huollosta (PAV-laki 96/61). PAV-lain toimenpiteet olivat neuvonta ja ohjaus, valvonta sekä hoito huoltolassa tai muussa laitoksessa.

tulkitsi kertomuksessaan runsaan viidenkymmenen vuoden jälkeen, että vaikuttavina tekijöinä ammatinvalintatestin tulokseen olivat kasvu suurperheessä, kaksi evakkomatkaa ja kansakoulun jokaisen luokan käyminen eri kouluissa. (Vuohelainen 2008, 53.) Kirkkaan vihreällä Helkamalla, virkapyörällä, Kalevi meni kotikäynneille ja huoltajuuksia saatettiin selvittää esimerkiksi hillasoilla marjanpoiminnan yhteydessä (Vuohelainen 2007, 53-54, 56, 60-61). ”*Inhimillisessä elämässä tulee vastaan yllätyksiä, myönteisiäkin.*” toteaa Vuohelainen (Emt., 58). Sosiaalitarikkaaja Mirja Winter-Heikkilä, joka työskenteli 1960-luvulla tiivistää ammatinvalintaansa perustelut seuraavasti: ”*Auttamisen halu, into, usko työn merkitykseen ja halu muuttaa yhteiskuntaa*” (Winter-Heikkilä 2007, 76-78).

Suomalainen sosiaalisen työn perinne on poikennut kansainvälisistä perinteistä korostamalla nimenomaan sosiaalihuollon organisaation merkitystä. 1960-luvun alussa erotettiin toisistaan sosiaalihuolto sosiaalipoliittiseen toimintajärjestelmään viittaavana ja sosiaalityö työntekijän työpanosta tarkoittavana käsitteenä. (Raunio 2010, 22-24.) Kansainvälisen opiskelija- ja asiantuntijavaihdon myötä jo 1950-luvulla tuli tutuksi englanninkielisestä ”social worker”-sanasta suomennettu *sosiaalityöntekijä*. Ammattikunta alkoi suosia nimikettä jo 1960-luvulla, mutta sosiaalihuollon hallintoon ammattinimikkeeksi sosiaalityöntekijä vakiintui 1970-luvulta lähtien. Vaikka sosiaalialan retoriikassa perimmäisiä sosiaalisia ongelmia ehkäisemään tarkoitettu avohuolto asetettiin aina laitoshoidon edelle, Suomi oli jopa 1970-luvulle tultaessa vielä hyvin laitoshuoltokeskeinen maa koskien esimerkiksi lasten, vanhusten, kehitysvammaisten ja mielenterveyspotilaiden hoitojärjestelyjä (Piirainen 1974, 173-175). Laitosvastaisuus sekä pyrkimys inhimillisempään ja asiakaslähtöisempään työotteeseen vahvistuivat vasta 1970- ja 80-luvuilla (Luttinen 2007, 101).

Satkan ym. (2007) teoksessa esiintyy termi *Huolenkantajat*, joka viittaa asiakkaan käyttämään termiin mielenterveystoimen sosiaalityöntekijästä tämän tullessa kotikäynnille psyykkisen avun tarpeessa olevan naisen luokse. Sosiaalityön tehtävänä oli 1920-luvulla ja edelleen on lähestyttäessä 2020-lukua sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ja hyvinvoinnin lisääminen. ’Huolenkantajia’ tutkin minäkin, sillä termi kuvaa nähdäkseni hyvin haastateltaviani ja heidän tekemäänsä työtä. Sosiaalityö on tänäänkin huolien kohtaamista asiakkaan kanssa yhdessä, rinnalla kulkemista, tukemista, ohjaamista, kontrolloimista ja valvontaa. Tehtävähdistelmä on haastava ja ammattieettiset vaatimukset huomattavat. Ammatillisen sosiaalityön vaikeiden kysymysten eettinen ja moraalinen pohdinta on modernin

sosiaalityön olennainen osa. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015; Satka ym. 2008, 9-11, 185-187.)

Tutkimuksellisuus on vahvistunut monesta syystä suomalaisessa sosiaalityössä 1990-luvulta lähtien (Karvinen & Synnove & Satka 2006). Tähän on vaikuttanut muun muassa, että sosiaalityöntekijän kelpoisuusvaatimukset edellyttävät nykyään yliopistotasosta loppututkintoa³ (Huotari & Hurtig 2008, 7-8.) Sosiaalityön ammatillis-tieteelliseen perusorientaatioon sisältyy vahva tietoisuus ja kriittinen asenne yhteiskunnan usein kyseenalaistamattomina pidettyjä toimintatapoja ja totuuksia kohtaan. Sosiaalityöntekijältä vaaditaan edelleen 2010-luvulla taitoja tunnistaa nyky-yhteiskunnan tabuja ja epäoikeudenmukaisuuksia. (Laitinen & Pohjola 2010, 8-10; Satka ym. 2007, 16, 212-216.)

2.2 Ammatinvalinnan käsitteen määrittelyä

Ammatinvalinnan käsitettä on määritelty muun muassa Lahikainen (1984), jonka mukaan ammatinvalinta koostuu useista peräkkäisistä päätöksistä, jotka tulevat ajankohtaiseksi koulutusta ja työpaikkaa koskevissa valintatilanteissa. Hänen mukaansa ammatinvalintaan keskeisesti vaikuttavat henkilön arvot, kyvyt ja kiinnostuksenkohteet. (Lahikainen 1984, 3-5.) Perinteisissä psykologisissa uranvalintateorioissa samoin kuin sosiologisissa lähestymistavoissa korostetaan lapsuuden perheen merkitystä ammatillisen socialisaation taustana. Voimakkaana koulutukseen sosiaalistavana tekijänä pidetään myös vanhempien koulutuksellista ja ammatillista taustaa (Hollandt 1966, McIlveen & Schultneiss 2012, Nevala 2000, Virtanen 1992, 1994.) Ammatinvalinnan kansainvälisissä tutkimuksissa pidetään kiistattomina lapsuuden ja nuoruuden perhesuhteiden vaikutusta, mutta edelleen osa niistä mekanismeista on tunnistamatta, jotka lapsuuden merkittävien ihmissuhteiden kautta vaikuttavat ammatinvalintaan (Keller & Whiston 2005, 129-132, 140-144; Skorikov & Vondracek 2007, 160-161).

Laajassa mielessä ammatinvalintaa pidetään yhtenä yksilön persoonallisuuden tai minäkuvan hahmotusprosessina. Yksilön minäkuva voi jopa kiteytyä koulutukseen tai ammattiin hakeutumisen yhteydessä ja toimia näin valitsijan suuntaviittana yksilön

---

³ ”Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto myöntää hakemuksesta oikeuden harjoittaa sosiaalityöntekijän ammattia laillistettuna ammattihenkilönä henkilölle, joka on suorittanut Suomessa ylemmän korkeakoulututkinnon, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä.” (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015, 2.7§)

elämänurassa. (Häyrynen 1997, 368-369, 380.) Ammatinvalinnan tutkimista voidaan pitää yksilöllisesti ja yhteiskunnallisesti merkittävänä: ammatinvalinta on aina ajankohtainen jatkuvan muutoksen maailmassa, jossa moni joutuu tai pääsee valitsemaan ammatin useaan kertaan elämän eri vaiheessa. Ammatinvalintatilanteessa kuten missä tahansa muussakin valintatilanteessa on ratkaisevaa, mitä eri vaihtoehdot merkitsevät valitsijalle itselleen. (Mulari 2013, 7-8.)

Ammatti-identiteetillä tarkoitetaan suhteellisen pysyviä ominaisuuksia, piirteitä sekä tunnuksia, jotka ilmentävät työntekijän samaistumista tiettyyn ammattiin (Räty 1982, 46.) Suomi (2002, 20) toteaa väitöskirjassaan perustavansa ammatti-identiteettiä koskevan perusoletuksensa sille, että ihminen tulkitsee elämänsä ja ammatti-identiteettiään juonellisten tarinoiden kokonaisuuksiksi. Ammatti-identiteetin rinnalla on käytetty urakehityksen termiä, jonka katsotaan alkavan varhaisessa lapsuudessa ja jatkuvan prosessinomaisena läpi työiän päättyen vasta eläköitymiseen (Koivisto 2010). Siten käsitteet ammatinvalinta ja ammatti-identiteetti ovat kytköksissä toisiinsa: ne molemmat muokkaantuvat ja saavat sisältönsä suhteessa yksilön työ- ja elämänpolkuihin.

Opettajien ammatinvalintaa on Suomessa tutkittu melko runsaasti (Bouij 1998; Räihä & Nikkola 2007; Räihä 2001; Räisänen 1996). Opettajan ammatti on vaativa ihmissuhdeammatti kuten sosiaalityöntekijänkin ammatti. Hyödynnän tutkielmassa opettajien ammatinvalinnan tutkimuksia Suomessa, koska sosiaalityöntekijöiden osalta vastaavanlaisia ei tietääkseni ole tehty Virtasen (1992, 1994) tutkimusten lisäksi. Perehtyminen muidenkin ammattialojen ammatinvalinnan tutkimuksiin vahvisti tutkielmani teoreettista viitekehystä. Ammatinvalintapohdintoissa ja -ratkaisuissa ovat keskeisinä tekijöinä yksilön tiedollinen ja analyyttinen materiaali sekä myös ihmismielen tiedostamaton sisältö, kuten tunnekokemukset varhaisesta vuorovaikutuksesta (Mulari 2013, 8, 67-77). Tällaisten menneisyyden tapahtumista nykypäivään kulkevinä juonellisina jatkumoina minulle näyttäytyivät myös haastateltavieni kertomukset.

Ammatinvalinnan kuvauksia jäsentäessä tulevat näkyviksi erilaiset alalle hakeutumisen elämänkulut, joista tässä tutkimuksessa käytän käsitettä polut. Esimerkiksi Ikonen-Varila on (2001, 31-33) on jäsentänyt tutkimuksessaan kolmenlaisia polkuja: ensisijaisesti alalle hakeutuneet, kiertoteitse hakeutuneet ja alan- tai uranvaihtoa edelleen suunnittelevat. Opiskelijoiden ammatinvalinta perustuu yhtäältä erilaisiin kustannus-hyöty-arvioihin, ja toisaalta ammattialan, yksilöllisten kykyjen ja intressien yhteensopivuuden pohdintaan.

Tämä monien asioiden yhtäaikainen punnitseminen tulee esille luokanopettajien, lastentarhanopettajien, teologien ja psykiatrien ammatinvalintoja käsittelevissä tutkimuksissa (Ikonen-Varila 2001, 85; Kauppinen 2010, Rähä 2001, 82-91; Sundgren & Topor 2011, 28-30, 156-163.) Mielenkiintoista ammatinvalinnan motiivien pohdintaa sisältyy myös Sörensdotterin⁴ (2008, 73-75) sosiaaliantropologiseen väitöskirjaan, jossa käsitellään sitä, että missä määrin ammatinvalinta on vapaa valinta. Kysymystä käsitellään naisvaltaisen hoiva- ja kotihoitotyön kontekstissa. Johtopäätöksenä todetaan, että sukupuolinormit, etnisuus, asuinpaikka ja sosiaaliluokka vaikuttavan nykypäivänäkin ammatinvalinnan mahdollisuuksiin.

3 SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN AMMATINVALINNAN PERUSTELUT

Tässä luvussa tarkastelen aiempia tutkimuksia sosiaalityöntekijöiden ammatinvalintamotiiveista ja laajemmin ammatinvalintaan vaikuttaneista tekijöistä. Tuon esille sekä kyseisten tutkimusten ansioita, että niiden mahdollisia rajoituksia tai puutteita. Ensimmäisessä luvussa esittelen aiheen keskeisempiä kansainvälisiä tutkimuksia ja toisessa luvussa tarkastelen suomalaisia tutkimuksia sosiaalityöntekijöistä sekä heidän alalle hakeutumisen syistä.

Vertailllessani sosiaalityöntekijöiden ammatinvalintaan liittyviä tutkimuksia ja niiden tuloksia kandidaatin tutkielmaa tehdessäni, havaitsin miten sosiaalisen taustan ja poliittisten tekijöiden vaikutuksia sosiaalityön alalle hakeutumiseen voidaan tarkastella ja ymmärtää vain kulloisenkin ajan kontekstissa. Siten ihmisen sosiaalisen taustan vaikutusta ammatinvalintaan ei voida aliarvioida. Lisäksi paikansin, että aikaisempi tutkimus oli tehty pääosin 1990-luvulla, joten kiistatta olisi tarvetta uusille suomalaisille tutkimuksille. (Aalto 2005; Björkdahl Ordell 1990; Virtanen 1992, 1994.)

---

⁴ Teoksessa Sörensdotter (2008) "*Omsorgsarbete i omvandling. Genus, klass och etnicitet inom hemtjänsten*" käytetään aineistona kahta kodinhoidon työntekijöiden ryhmähastattelua ja osallistuvan havainnoinnin muistiinpanoja. Toinen haastateltavien ryhmä koostuu maalla pienessä kunnassa asuvista työntekijöistä ja toisen ryhmän jäsenet asuvat urbaanilla asuinalueella Tukholmassa. Aineiston analyysimenetelmänä käytetään diskurssianalyysiä, johon on yhdistetty piirteitä kulttuurianalyysistä.

3.1 Kansainväliset tutkimukset

Kansainvälisesti sosiaalityöntekijöiden alalle hakeutumisen motiiveista on keskusteltu pitkään. Tärkeimmiksi motiiveiksi määrittyvät persoonalliset, poliittiset ja ammatilliset tekijät. Viimeisten 25 vuoden aikana monissa maissa sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnassa poliittisten syiden ja sosiaalisen oikeuden näkökulman merkitys näyttää vähentyneen. (Christie 1998; Christie & Kruk, 1998; O'Connor & Dalglish & Khan 1984; Parker & Merrylees 2002; Stevens & Moriarty & Manthorpe & Hussein 2010.) Gilligan (2007) katsoo, että opiskelijoiden motiivit alalle hakeutumiseen heijastavat kulloinkin vallalla olevia kulttuurisia 'kehyksiä' eli sisäistettyä tapaa nähdä maailma. Keskeisimpänä kehyksenä nykypäivän länsimaisessa kulttuurissa pidetään individualismia.

Sosiaalityöntekijöiden ammatinvalintaa ohjaavina ulkoisina tekijöinä mainitaan usein esimerkiksi kiinnostus yhteiskunnallisiin asioihin, työmarkkinatilanne ja koulutuspaikkakunta. Sisäisiksi tekijöiksi taas nimetään usein henkilökohtainen tausta ja poliittinen kanta. (Björkdahl Ordell 1990, 103-110; Garrity & McGrath 2011, 69-70, 84-86.) Myönteiset kokemukset lähipiirin sosiaalityöntekijöistä saattavat myös toimia ammatinvalintaa ohjaavina tekijöinä (Sargent 2017, 16; Vincent 1996, 64).

Sukupuolenkaan merkitystä ei sosiaalityön ammatinvalintakysymyksissä voida sivuttaa. Sosiaalityö on tunnetusti naisvaltainen ala siitäkin huolimatta, että miesten määrä alalla on viime aikoina kasvanut ja jatkaa kasvuaan. Mielenkiintoinen ja tuore tutkimus⁵ ammatin- ja uranvalinnan ”perheystävällisyydestä” ja sen vaikutuksista ammattipolkujen eroavuuksiin sukupuolien välillä julkaistiin Ruotsissa kesällä 2017. Perheystävällisyydellä tarkoitetaan sellaisia ammattialoja ja/tai -uria, joiden koetaan olevan työolosuhteiltaan joustavia ajatellen perhe-elämän vaatimuksia. Tutkimuksen tulokset vastasivat tutkijoiden hypoteeseja naisten perhekeskeisiksi mieltämien ammattien osalta (psykologi, sosiaalityöntekijä). Erityisesti naisopiskelijoiden alanvalintaan näyttää vaikuttavan tulevan ammatin kokeminen perhe-elämää edistävänä, ei sitä rajoittavaksi tai vaikeuttavaksi. Perhekeskeisyys arvovalintana ei kuitenkaan näyttänyt vaikuttavan naisopiskelijoiden uraorientaatioon. Mielenkiintoinen tulos on, että kun kyseessä on ala, jossa naiset edustivat sukupuolivähemmistöä (poliisit, insinöörit), samanlaista kiinnostusta/tarvetta kokea

---

⁵ Grönlundin (2017) tutkimusotos oli mittava: 2400 vastavalmistunutta korkeakoulutettua ruotsalaista nuorta naista ja miestä edustaen viittä (5) eri ammattiryhmää: asianajaja, psykologi, sosiaalityöntekijä, insinööri ja poliisi. Poliisin koulutusta lukuun ottamatta kaikki muut olivat yliopistollisia loppututkintoja.

ammatti perhekeskeiseksi ei esiintynyt. Miesopiskelijoilla esiintyy vastaavaa kiinnostusta perheystävälliseen työhön, kun naisopiskelijoilla, mikäli mies opiskelee naisvaltaista alaa (psykologit, sosiaalityöntekijät). (Grönlund 2017, 9-10, 13-16, 20-22.)

Yhteiskunnalliset tekijät ja auttamishalu motivaattoreina

Yleisiä sosiaalityöhön hakeutumisen syitä ovat; pyrkimys vaikuttaa yhteiskuntaan ja muuttaa sitä sekä halu auttaa ihmisiä (Sargent 2017, 16; Vincent 1996, 64.) Yhdysvaltalainen tutkimus⁶ osoittaa sosiaalityöntekijän alalle hakeutumisen syiksi auttamishalun, sosiaalityön kokemisen palvelu- ja vuorovaikutusammattina, pyrkimyksen tasavertaisuuden edistämiseen ja syrjäytymisen estämiseen. (Bradley & Maschi & O' Brien & Morgen & Ward 2012, 468-477.)

Auttaminen tai auttamistyö eivät ole käsitteinä kovin yksiselitteisesti määriteltävissä. Auttamisen voidaan ymmärtää toisia hyödyttäväksi toiminnaksi. Nyky-yhteiskunnassa auttamisen voidaan nähdä myös tähtäävän aina jonkinlaiseen muutokseen. Tavoite tällöin on erilaisten interventioiden, aktivoinnin, huolenpidon tai muunlaisen tuen kautta parantaa apua tarvitsevan tilannetta (Pohjola 2002, 43). Pohjolan (2002, 52-53) mukaan ihmisestä välittäminen on auttamisen perusedellytys. Auttamistyö on tieteenalan kentällä harvemmin käytetty käsite, yleensä auttaminen ymmärretään osana psykososiaalista sosiaalityötä. Auttamiskäsitteen määrittelyn näen tässä tutkimuksessani tärkeänä, koska auttamishalu määrittyy yleisesti yhtenä ammatinvalinnan motiivina - toisin sanoitettuna halu tehdä vaativaa vuorovaikutus- ja muutostyötä toisia hyödyttävällä tavalla. Parhaimmillaan huolta pitävä auttaminen on Juhilan (2006, 176-177) mukaan tietyllä hetkellä omin voimin selviytymättömien ihmisten ”vetämistä” yhteiskunnallisen avun piiriin. Tällöin huolehditaan siitä, että apu tavoittaa sen tarpeessa olevat yksilöt. Auttaminen ja auttamistyö ovat sosiaalityön ja sosiaalityöhön hakeutumisessa keskeisiä, vaikka käsitteiden sisällöt aiheuttavat edelleen alan toimijoiden kesken keskustelua.

Olsonin (2002, 99-100) tutkimuksessa verrataan palkan, työturvallisuuden ja työnsaantimahdollisuuksien merkitystä ammatinvalinnassa sosiaalityöntekijöiden ja muiden ammattiryhmien välillä. Muut ammattiryhmät korostavat edellä mainittuja tekijöitä

---

⁶ Bradley, Maschi, O' Brien, Morhen ja Ward tutkivat itse kehittämänsä sosiaalityön arvoja mittavalla kyselyllä (Social Work Values Survey 2006) mikä motivoi hakeutumaan sosiaalityöhön ja erityisesti klinikkatyöhön. Heidän tutkimusotoksensa oli 1074 sosiaalityöntekijää, mutta vastausprosentiksi jäi 22 prosenttiin.

kaikkein tärkeimpinä ammatinvalinnan kriteereinä, kun taas sosiaalityöntekijöille palkka, työturvallisuus ja työnsaantimahdollisuudet eivät ole niin merkittäviä tekijöitä kuin ihmisten parissa tehtävä työ ja auttamishalu. Asiaa tutkinut Vincent (1996, 63-34) on esittänyt väitteen, että nimenomaan naiset valitsisivat hoiva- tai auttamisalan luontaisten ja biologisten hoivaamisviettiensä mukaisesti.

Australialaisetkin tutkijat huomasivat tutkiessaan sosiaalityöhön hakeutumisen perusteluja, että tutkittavat korostavat erityisesti ammatin materiaalista hyötyä (esim. palkka), ammatin ei-materiaalista hyötyä (esim. työympäristö), auttamista, omaa kasvua ihmisenä, tiedon saamista yhteiskunnasta ja yhteiskunnallista vaikuttamista. (O'Connor & Dalglish & Khan 1984 Alastairin & Krukin 1998, 22-24 mukaan.) Toisaalta Alastair ja Kruk (1998, 22-24) tuovat esiin, että Pearsonilla (1973) on tästä eriävä näkemys. Pearsonin mukaan (ref. Alastair & Kruk 1998, 23) poliittisesti aktiiviset sosiaalityöntekijät pyrkivät ammatinvalinnallaan erilaiseen, humanimpaan elämäntapaan poikkeuksena kulutusyhteiskunnasta ja sen kovista arvoista. Pearsonin teesit vaikuttavat sopivan nykypäiväänkin. Valinta opiskella sosiaalityöntekijäksi voi olla osoitus pyrkimyksestä kulutusyhteiskunnasta kohti sosiaalisesti kestävämpää yhteiskuntaa. Esiin nousee ammatinvalinnan perusteluna myös aiemmat kokemukset sosiaalialan töistä, muun muassa vapaaehtoistyöhön osallistuminen. (Stevens & Moriarty & Manthorpe & Hussein 2010, 501-202.)

Ruotsissa Björkdahl Ordellin (1990) tutkimus on kattava sosiaalityöntekijöiden ammatinvalintaan keskittyvä teos, joskin siinä käytetty aineisto on jo melko vanha vuosilta 1961 ja 1980 eli aikakauden yhteiskunnalliset ja sosiaaliset puitteet ovat luonnollisesti olleet nykypäivään nähden toisenlaiset. Björkdahl Ordellin tutkimus perustuu LING-projektiin⁷. Työväenluokkaisista ja pienviljelijäperheistä tulevia sosiaalityöntekijöitä viehätti tutkimuksen perusteella yhteiskunnallisten aineiden opiskelu ja heillä sosiaalityön ammattiin hakeutumisen suosioon yhdistyi halu olla osa radikaaliksikin kutsuttua ryhmää.

---

⁷ LING-projektin (Långtidseffekter av utbildning) ensimmäinen poikittaisaineisto kerättiin kyselytutkimuksena vuonna 1961. Kyseessä oli noin 12 000 henkilön otos. Tutkimusjoukkona oli 13-vuotiaita lapsia. Projektin toisessa vaiheessa vuonna 1980 tehtiin toisintotutkimus kyselynä, jossa otos oli noin 8000 henkilöä. Tällöin vastaajat olivat 32-vuotiaita. Tutkimusjoukon keskuudesta löytyi 120 henkilöä, jotka olivat valmistuneet sosiaalityöstä. Näistä 72 työskenteli sosiaalityöntekijänä ja 48 olivat hallinnon alalla töissä. Nämä 48 valittiin verrokkiryhmään. Björkdahl Ordell haastatteli lopulta 33 sosiaalityöntekijää vuosina 1982 ja 1983. Haastatelluista 22 oli naisia ja 11 miehiä.

Tällä tutkija kertoo tarkoittavansa 1960-luvun lopun ja 1970-luvun alun vallitsevaan yhteiskuntaan radikaalisti suhtautuvia nuoria. (Björkdahl Ordell 1990, 103-107.)

Samankaltaisia tutkimustuloksia esittelee virolaisia sosiaalityöntekijöitä ja heidän ammatti-identiteettiään käsittelevä tuoreehko väitöskirja⁸. Tammin (2010, 101-104) tutkimuksen mukaan virolaisten sosiaalityöntekijöiden tärkeimmät syyt hakeutua opiskelemaan sosiaalityötä ovat kiinnostus sosiaalityötä kohtaan (77%), halu saada akateeminen ammattitutkinto (72%) ja ammatillisen tietotaidon lisääminen (42%). Niillä opiskelijoilla, jotka eivät yksityiskohtaisemmin perustelleet motiivejaan sosiaalityöntekijäksi hakeutumiseen, yksi osatekijä oli kuitenkin auttamisen halu. Osalla opiskelijoista motivaationa oli lisäksi yhteiskunnan toimintaan vaikuttaminen ja 18 % opiskelijoista käyttää käsitettä kutsumus. (Tamm 2010, 102, 155.) Myös Lindqvistin (2002a, 29, 31; 2002b, 188-190) mukaan auttamistyöhön liittyy usein tietoinen ja voimakas kutsumus, joka yhdistyy korkeaan motivaatioon ja määrätietoisuuteen tehtävien suorittamisessa.

Tammin (2010) avaa laajalti 1990-luvulla Virossa alkaneita muutoksia. Virossa sosiaalityön yliopisto-opinnoilla on verrattain lyhyt historia. Sosiaalityötä on yliopistotasoisesti voinut opiskella Virossa vasta 1990-luvulta lähtien Viron itsenäistyttyä. (Tamm 2010, 18-20, 73-77.) Tutkimus tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman sosiaalityön ammatinvalinnan historiaan ja ammatinvalinnan motiiveihin. Sen keskeisintä antia on erityisesti historian ja yhteiskunnan, laajemmin vielä kansakunnan kehityksen peilaaminen ammatinvalinnan motiiveihin ja ammatti-identiteetteihin.

Empatia ja altruismin vaikutus alalle hakeutumiseen

Persoonallisuuden piirteet tarkoittavat suhteellisen pysyviä ominaisuuksia, joiden osalta ilmenee yksilöiden välisiä eroja. Persoonallisuus perustuu sekä ihmisen geeniperimään, että ympäristön vaikutukseen. Persoonallisuus rakentuu menneiden kokemusten varaan, mutta siihen liittyvät myös ihmisen nykyiset kokemukset ja tulevaisuuden ennakointi. (Metsäpelto & Feldt 2009, 18-18; Nettle 2009.) Empatiaa voidaan käsitellä monesta eri näkökulmasta ja kiistelyä aiheuttaa esimerkiksi, että onko empatia persoonallisuudenpiirre vai opittu taito vai yhdistelmä näitä. Empatia ja myötäelämisen taito ovat iso osa ihmisten välistä

---

⁸ Tammin otos koostuu 122 sosiaalityöntekijästä, joista 41 oli valmistunut sosiaalityöstä ja 81 oli sekä ensimmäisen vuoden että opintojensa loppuvaiheessa olevia opiskelijoita. Kaikki informantit olivat Tallinnan yliopistosta. Tutkimusaineisto koostuu kahdesta osiosta: kyselystä ja teemahaastattelusta.

vuorovaikutusta. Empatia auttaa siinä, että kykenee tunnistamaan toisen ihmisen näkökulman ja antamaan sille arvon. (Aaltola & Keto 2017, 280-288.) Itse en ota tutkimuksessani kantaa empatian olemukseen, vaan tarkastelen empatiaa aiempien tutkimusten valossa sekä sille annettuja merkityksiä haastateltavieni puheessa suhteessa ammatinvalintaan.

Empatia nähdään usein yhtenä hyvän auttajan ominaisuuksista. Empaattisuus ja kyky empatiaan puhututtavat paljon sosiaalityöntekijöitä. Empatia nähdään inhimillisenä kykynä, joka pitää sisällään eläytymistä, myötäelämistä eli kykyä asettua asiakkaan asemaan ja tutkia tilannetta asiakkaan näkökulmasta. (Gerdes & Segal 2011, 141-143, 146; Särkelä 2001, 41-42.) Empatiaa voidaan myös kuvata auttajan ammattitaitona, jolloin se merkitsee vastaanottavaisuutta toisen kokemuksille ja tunteille. Se on herkkää virittäytymistä erilaisille kokemuksille. Tällöin empatia merkitsee toisen kokemusten tunnistamista ja välittämistä vuorovaikutuksessa sellaisena, kuin ne itselle välittyvät (Nilsson 2003). Autettavan ihmisen kannalta empatia on hyväksytyksi ja ymmärretyksi tulemista. Empatia vahvistaa toisen uskallusta olla vuorovaikutuksessa luottavaisesti sellaisena kuin on. (Dewane 2006, 543-546, 550-551; Perttula 2002, 154-155.)

Olsonin (2002) tutkimuksessa empatiaa esiintyi selkeästi enemmän sosiaalityöntekijöillä kuin verrokkiryhmällä. Tutkija löysi tuloksistaan yhtymäkohdan myös Hollandin teoriaan⁹, jossa lähdetään siitä, että yksilö tuntee vetoa ja hakeutuu sellaiselle alalle ja ammattiin, joka on sopusoinnussa hänen persoonallisuuden piirteidensä ja luontaisten ominaisuuksiensa kanssa. (Hollandt 1960; Olson 2002, 9-10, 40; Olson & Riffe & Reid & Threadgill-Goldson 2011, 29-30, 32,34.)

Myös Stevensin, Moriartyn, Manthorpen ja Husseinin (2010) tutkimuksessa¹⁰ keskeiseksi alalle hakeutumisen syyksi määritetty altruistinen motiivi. Tutkijat totesivat sosiaalityöntekijäksi hakeutumiseen vaikuttavan monimutkainen yhdistelmä erilaisia tekijöitä, joka pitää sisällään näkymät ja pohdinnat tulevasta urasta ja odotukset

---

⁹ Psykologi John Hollandin teoria eri ihmistyyeistä on kehitystaustaltaan piirreteoreettinen. Ihmiset oppivat ammatillisen suuntautumisensa oman persoonallisuuden ja ympäristön vuorovaikutusprosessissa. Holland esittää, että koska ammatilliset intressit ovat ilmaisua yksilön persoonallisuudesta, näiden intressien kuvailu on myös yksilön persoonallisuuden kuvailua. Hollandin mukaan yksilön ammatinvalinnan on yksilön elämänhistorian seurausta, jolloin päätös ammatinvalinnasta ei myöskään ole elämänhistoriasta irrallinen (Holland 1966, 2-3, 79.)

¹⁰ Stevensin, Moriartyn, Manthorpen ja Husseinin (2010) otos koostuu 168 brittiläisestä sosiaalityön opiskelijasta. Tutkimusaineistona käytetään internet-kyselyä ja 26 ryhmähaastattelua. Tutkimus toteutettiin Iso-Britanniassa 2009–2010.

sosiaalityöntekijän työn arkisisällöstä. Vahvaksi alalle hakeutumisen perusteluksi määrittyy myös altruismi. (Ks. myös Olson 2002, 99.)

Altruismi voidaan rinnastaa epäitsekkyyteen. Kyse on sellaisesta toiminnasta, jonka motivaatio ymmärretään epäitsekkääksi. Auttamisen lähtökohdat voivat olla egoistisia tai altruistisia. Egoismi, toisin sanoen itsekkyyden eli omien etujen, oman nautinnon tavoittelun ensisijaisuus nähdään usein altruismin vastakohtana. Altruismin syntymekanismeja tutkitaan yhä laajasti ja monitieteellisesti. Osittain sen syntymekanismien nähdään olevan biologiaan ja evoluutioon liittyviä (Marshall 2017, 503, 511.) Filosofisemmin altruismista on puhuttu tahdonsuuntana tai eettisenä käsityksenä, joka asettaa päämääräksi muiden parhaan. Altruistinen auttaminen on siten toisia hyödyttävää käytöstä ilman, että auttaja odottaa saavansa palkkiota tai muuta hyötyä itselleen. (Drewith 2017, 56, 81; Macaulay & Berkowitz 1970, 2-7.)

Lapsuudenperhe, sisarusjärjestys ja ystävyysuhteet alanvalinnan taustalla

Björkdahl Ordell (1990, 60-65) tutki sosiaalityöntekijöiden lapsuudenperheitä vanhempien koulutustaustan ja sisarusjärjestyksen osalta. Suurin osa sosiaalityöntekijöiden vanhemmista on kyseisessä tutkimuksessa luettavissa työväenluokkaan kuuluvaksi. Lisäksi Ordell tarkastelee tutkimuksessaan hypoteesia, että enemmistö sosiaalityöntekijöistä olisi esikoisia. Tutkija pitää tätä ennako-oletuksenaan siitä syystä, että on itsekin arkityössään törmännyt käsitykseen siitä, että esikoiset ovat usein tottuneet huolehtimaan pienimmistä sisaruksistaan, toisinaan liiaksikin. Hänen tutkimustuloksensa vahvistaa, että hallitseva osa naissosiaalityöntekijöistä on esikoisia. Naisista 81 prosenttia on esikoisia tai ainoita lapsia. Miehillä esikoisuus ei ole yhtä hallitsevaa, sillä 39 prosenttia on esikoisia tai ainoita lapsia. Tutkimustulokseen on kuitenkin syytä suhtautua kriittisen varovaisesti, etenkin yleistettävyyden osalta: otos on vain 33 sosiaalityöntekijää ja huomioitavaa on, että tutkimus on julkaistu vuonna 1990 ja perustuu aineistoihin vuosilta 1961 ja 1981. (Emt., 63-70.)

Myös Olson selvittää sisarusjärjestyksen merkitystä sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnassa. Olson (2002, 20, 22) kertoo, että Lackien¹¹ (1983) tutkimuksessa suurin osa tutkittavista on esikoisia, joista lisäksi 2/3 osoittautui myös ylihuolehtivaisiksi

---

¹¹ Lackie teki 1980-luvulla mittavan kyselytutkimuksen, jonka otos oli 1577 sosiaalityöntekijää. Verrokkiryhmää ei Lackien tutkimuksessa ollut.

vastuunkantajiksi. Lackien tutkimuksessa nämä ylihuolehtijat kuvaavat itseään kilteiksi taakankantajiksi ja sovittelijoiksi perheroolissaan. Useissa tutkimuksissa on myös psykoterapeuttien ja psykiatrien enemmistön todettu olevan esikoisia tai ainakin perherooliltaan muista huolehtivia. Myös Black ja Jeffreys ja Kennedy (1993, 175) tutkivat sisarusjärjestystä sosiaalityön opiskelijoiden keskuudessa ja heidän tutkittavistaan sosiaalityön opiskelijoista 36 % oli esikoisia ja taloustieteilijöistä 4 %.

Olson (2002) tarkastelee myös nuoruuden ystävyysuhteita ja niiden vaikutusta sosiaalityöntekijän uran valintaan. Merkittävä tulos on niin sanottu uskottuna ystävänä oleminen. Tällä tutkija tarkoittaa nuorta, joka on osoittautunut luotettavaksi ja jota ystäväpiirissä pidetään hyvänä kuuntelijana, sellaisena, jolle voi avautua ja uskoutua, johon voi luottaa. Sosiaalityöntekijöillä on huomattavasti verrokkiryhmää enemmän kokemuksia tämänlaisista ystävyysuhteista nuoruudessaan. Tämän tuloksen valossa vaikuttaa siltä, että monilla otoksen sosiaalityöntekijöistä on jo nuoruudessaan sellaisia ominaisuuksia ja luonteenpiirteitä, joita ihmissuhdetyössä pidetään välttämättöminä tai ainakin tärkeinä. Tämä tutkimustulos siten tukee SCCT-teoriaa¹² (Lent & Hackett & Brown 2000, 36-37, 42-43). Nuoruudessa uskottuna oleva yksilö saa positiivista vahvistusta käyttäytymiselleen toimiessaan uskottuna ja auttajana ystävilleen ja haluaa aikuisena sellaisen ammatin, jossa jatkumona nuoruuden kokemuksille syntyy tunne siitä, että hän on tarvittu, hyödyllinen muille. Nuoruuskokemukset saavat yksilön myös uskomaan, että hän pystyy positiivisesti vaikuttamaan muiden ihmisten käyttäytymiseen. (Olson 2002, 73, 99.) Olsonin tutkimusten rinnalle olisi hyvä saada lisää kansainvälistä tutkimusta nuoruusiän ystävyysuhteiden mahdollisista vaikutuksista alan valintaan.

Lapsuudenaikaiset traumakokemukset

Olsonin (2002) väitöskirjan¹³ pääteesit liittyvät varhaislapsuuden psykososiaalisten traumojen ja perhe-ongelmien vaikutukseen sosiaalityöntekijän uranvalinnassa.

---

¹² SCCT eli Social Cognitive Career Theory, jonka mukaan lapsuuden ja nuoruuden opitut ja vahvistetut käyttäytymismallit esiintyvät yhä ja jatkuvat aikuisuudessa. Teoria nojautuu Albert Banduran sosiaalisen oppimisen teoriaan ja behaviorismiin. Teorian mukaan yksilö muodostaa kestävä kiinnostuksen johonkin toimintaan, kun hän odottaa ja ennakoii toiminnan tuottavan hyödyllisen lopputuloksen.

¹³ Olsonin tutkimus oli kvantitatiivinen kysely, jossa otos koostui sosiaalityöntekijöistä (N=195) ja verrokkiryhmästä (N=124). Sosiaalityöntekijöistä naisia oli 144, miehiä 46. Verrokkiryhmästä naisia oli 88 ja miehiä 36. Miesten osuus tutkittavista oli sosiaalityöntekijöillä 24 % ja verrokkiryhmässä 28 %. Kyselylomake lähetettiin satunnaistetusti sosiaalityöntekijöiden ammattiliiton (National Association of Social Workers) jäsenille, jotka asuivat Yhdysvaltojen eri osavaltioissa. Verrokkiryhmän jäsenet olivat paikallisia akateemisesti koulutettuja, muun kuin sosiaalityön alalla työskenteleviä ihmisiä.

Sosiaalityöntekijöiden vastausprosentti oli 48 %, jonka tutkija itsekkin toteaa jäävän alle toivottavan asteen. (Olson 2002, 39.) Alhaista vastausprosenttia lienee selittänyt sosiaalityöntekijöiden hektisen työn aikaansaama kiire ja toisaalta myös kasvottomiin kyselyihin osallistumista kieltäytymisen helppous.

Tutkimuksessa käytetään useita kansainvälisiä asteikkoja ja mittareita ja se on ulkomaisista lähteistä laajin ja monipuolisin (Olson 2002, 43-52). Olson käyttää laajennettua määritelmää varhaislapsuuden psykososiaaliselle traumakokemukselle erottaen erityyppiset ja -sisällöiset traumakokemukset toisistaan. Tutkija tuo esille, että monissa muissa tutkimuksissa on tutkittu vain tietyn traumaattisen kokemuksen esiintyvyyttä tai ei erotella traumatyyppejä toisistaan. Lapsuudenaikaisen traumakokemuksen voi esimerkiksi luokitella kolmen osatekijän mukaan, jotka ovat lapsuudenaikainen pahoinpitely, vastoinikäymiset/ikävät lapsuuskokemukset (eivät välttämättä liity edelliseen) ja ennenaikainen vastuunotto. Lapsuudenaikainen pahoinpitely voi olla fyysistä, seksuaalista tai emotionaalista. Kyseessä voi olla myös fyysinen ja/tai emotionaalinen laiminlyönti. Vastoinikäymisiin/ikäviin lapsuuskokemuksiin kuuluvat kokemukset vanhempien päihde- tai mielenterveysongelmasta, perheenjäsenen kroonisesta sairaudesta, vanhempien riitaisasta suhteesta tai avioerosta, perheenjäsenen kuolemasta tai suisidaalisesta käytöksestä tai perheväkivallasta. Ennenaikainen vastuunotto määrittyy joko liian varhaiseksi itsestä huolehtimiseksi tai vastuullisuudeksi huolehtia vanhemmastaan tai sisaruksestaan. (Olson 2002, 2, 33.)

Olsonin (2002) pyrkii selvittämään, onko sosiaalityöntekijöiden ja muissa ammateissa työskentelevien verrokkien välillä eroja traumaattisissa lapsuuskokemuksissa. Hänellä on tutkimuksessaan mittari, joka auttaa tunnistamaan mahdollisia tahallisia vääriä vastauksia. Tuloksista käy ilmi, ettei sosiaalityöntekijöiden ryhmä eroa tilastollisesti merkittävästi verrokkiryhmästä lapsuusajan traumakokemuksissa. Myöskään ennenaikaisen vastuunoton suhteen ryhmien välille ei muodostu merkittäviä eroja. (Olson 2002, 62, 69.) Kaikki traumatyypit käsittävässä analyysissä ei siis eroja muodostunut, mutta Olsonin tutkiessa erikseen jokaista osa-aluetta, selviää, että seksuaalista pahoinpitelyä/ hyväksikäyttöä esiintyy sosiaalityöntekijöillä verrokkiryhmää enemmän. Sosiaalityöntekijöistä 27 prosenttia on kokenut jonkinasteista seksuaalista hyväksikäyttöä, verrokkiryhmällä luku on vain 10 prosenttia. (Olson 2002, 64-66, 88, 91.)

Olson (2002, 18) esittelee myös Jacksonin ja Nuttalin (1997) tutkimusta¹⁴, jossa tutkitaan seksuaalisen hyväksikäytön esiintymistä lasten kanssa työskentelevien keskuudessa. Tuloksena esitetään, että sosiaalityöntekijät ovat joutuneet muita enemmän kohtaamaan lapsuudessaan seksuaalista hyväksikäyttöä. Tutkijat analysoivat tuloksia myös sukupuolen suhteen, jolloin käy ilmi, että miessosiaalityöntekijöillä on tilastollisesti merkittävästi enemmän seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksia kuin muiden ammattiryhmien miespuolisilla jäsenillä. Miessosiaalityöntekijöistä 21 prosenttia kertoo kokeneensa seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessa, mieslastenlääkäreistä 12 prosenttia, miespsykiatreista 10 prosenttia ja miespsykologeista 11 prosenttia. Naissosiaalityöntekijöillä luku on sama 21 prosenttia, mutta naispsykiatreilla ja naispsykologeilla on myös 21 prosentilla seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksia.

Black ja Jeffreys ja Kennedy (1993) tutkivat sosiaalityön opiskelijoiden henkilöhistoriaa psykososiaalisten traumojen osalta. He¹⁵ (1993, 181) vertasivat eroja seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksissa sosiaalityön opiskelijoiden ja taloustieteen opiskelijoiden välillä. Sosiaalityön opiskelijoista 22 prosenttia kertoo tullessaan lapsuudessa seksuaalisesti hyväksikäytetyksi, taloustieteen opiskelijoista vastaavia kokemuksia on vain kahdella (2) prosentilla (Black ym. 1993, 174-175.) Myös emotionaalista laiminlyöntiä tai väkivaltaa esiintyy Olsonin (2002) tutkimuksessa merkittävästi enemmän sosiaalityöntekijöillä kuin verrokkiryhmällä. Samansuuntaiset tulokset nousevat esiin myös Black ym. (1993) tutkimuksessa, jossa peräti 38 prosenttia sosiaalityön opiskelijoista kertoo kohdanneensa lapsuudessaan emotionaalista väkivaltaa tai laiminlyöntiä, verrokkiryhmän luvun jäädessä neljään (4) prosenttiin. (Black ym. 1993, 175, 176; Olson 2002, 64, 80.) Fyysisen väkivallan kokemusten osalta Olsonin (2002) tutkimuksessa sosiaalityöntekijöillä ja verrokkiryhmällä ei esiinny merkittäviä eroja. Kun taas Black ym. (1993, 175-176) tuloksissa sosiaalityön opiskelijat raportoivat huomattavasti verrokkiryhmää enemmän fyysisestä väkivaltaa lapsuudessaan. Fyysisestä väkivallasta raportoi 24 prosenttia sosiaalityön opiskelijoista, kun verrokkiryhmän vastaava luku on neljä (4) prosenttia.

---

¹⁴ Jacksonin ja Nuttalin otoksen koko oli 653 ammattilaista, jotka edustivat sosiaalityöntekijöitä, psykiatreja, psykologeja ja lastenlääkäreitä.

¹⁵ Black ym. otoksen koko oli 116 sosiaalityön opiskelijaa ja verrokkiryhmänä oli 46 taloustieteen opiskelijaa. Sosiaalityön opiskelijoiden otos oli 59 % Pennsylvanian yliopiston sosiaalityön opiskelijoista ja taloustieteilijöistä oli edustettuina 60 % koulun taloustieteen opiskelijoista.

Rompf ja Royse¹⁶ (1994, 163, 165) tutkivat myös sosiaalityön opiskelijoiden lapsuudenaikaisia ikäviä kokemuksia. Rompf ja Royse kartoittavat seitsemän tapahtuman esiintyvyyttä tutkittavien lapsuudessa. Kartoitettavat tapahtumat ovat vanhempien ero, vanhempien riitaisa suhde, vanhemman tai sisaruksen kuolema, lapsuudenaikainen pahoinpitely tai laiminlyönti, perheenjäsenen vakava sairaus, päihteiden väärinkäyttö ja perheen emotionaaliset/ tunne-elämän ongelmat. Tulokset kertovat, että tutkituista sosiaalityön opiskelijoista 71 prosenttia on kohdannut lapsuudessaan ainakin yhden edellä mainituista seitsemästä ikävästä tapahtumasta. Englannin kielen opiskelijoilla luku on 58 prosenttia. Kategorioita yksitellen läpikäydessä paljastuu, että sosiaalityön opiskelijoilla esiintyy kaikkia muita ikäviä tapahtumia verrokkiryhmää enemmän paitsi perheenjäsenen vakavan sairauden osalta. (Emt., 166-167.)

Yhteenvedon voidaan todeta, että kansainvälisissä tutkimuksissa sosiaalityöhön hakeutumista on selitetty yhtäältä tekijöillä jotka liittyvät yhtäältä yksilöön itseensä, ja toisaalta siihen sosiaaliseen ympäristöön, yhteiskuntaan ja kulttuuriin, jossa yksilö elää (Björkdahl Ordell 1990; Christie 1998; Christie & Kruk 1998; Garrity & McGrath 2011). Sosiaalityöntekijän ammatti näyttää houkuttelevan opiskelijoita, jotka kokevat ammatin soveltuvan persoonallisuuteensa, mieltävät sosiaalityön sisällöllisesti mielekkääksi ja/tai tuntevat halua vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin, muuttaa yhteiskuntaa ja auttaa ihmisiä (O'Connor ym. 1984; Parker & Merrylees 2002; Sargent 2017; Stevens & Moriarty & Manthorpe & Hussein 2010).

Myös sisarusjärjestyksellä saattaa olla vaikutusta sosiaalityön alan valintaan, joskaan tutkimuksia tästä ei ole kattavasti (Black ym. 1993; Lackie 1983; Olson 2002). Yksittäisiä tutkimuksia löytyy myös nuoruusiän ystävyysuhteiden vaikutuksesta sosiaalityöntekijäksi hakeutumiseen (Olson 2002; Olson ym. 2011).

Lisäksi useissa kansainvälisissä tutkimuksissa on saatu selkeää näyttöä siitä, että sosiaalityön opiskelijoilla on verrokkiryhmiä enemmän kokemuksia lapsuudenaikaisista psykososiaalisista traumoista (Black ym. 1993; Hawkins & Hawkins 1996; Jackson & Nuttal 1997; Olson 2002; Rompf & Royse 1994). Kuitenkin vain vähän tiedetään siitä,

---

¹⁶ Rompf ja Roysin otoksen koko oli 415 sosiaalityön opiskelijaa viidestä Yhdysvaltojen yliopistosta. Vertailuryhmän koko oli 203 ja se koostui englannin kielen opiskelijoista. Ryhmien välillä oli tasainen sukupuolijakauma, naisia oli sosiaalityön opiskelijoista 58 % ja englannin kielen opiskelijoista 56 %. Metodina heillä oli kyselylomake, jonka he analysoivat kvantitatiivisin menetelmin.

miten ja millä tavoin nämä kokemukset vaikuttavat alan valintaan. Lähes kaikissa tutkimuksissa on tutkittu traumaattisten kokemusten esiintyvyyttä, muttei niiden esiintymistiheyttä. Tehtäessä johtopäätöksiä tulee olla varovainen yleistettävyyden suhteen: muisteleva, takautuva eli menneisyyttä tarkasteleva tutkimus on aina haavoittuvainen virheiden suhteen, koska tutkittavat voivat muistaa väärin tai heidän muistonsa voivat olla tukahdutettuja. Vaikka kysymyksiin monesti vastataan anonyymisti, tutkittavien vastauksiin saattaa vaikuttaa arkaluontoiset kysymykset ja mahdollinen haluttomuus vastata niihin. (Ks. Olson 2002, 102.)

Vincent (1996, 64-65) painottaa, että lapsuuskokemusten ja tiedostamattomien motiivien merkitys ei ole niinkään ratkaiseva ajatellen pelkästään sosiaalityöntekijöiden alalle hakeutumisen syitä, vaan motiivit vaikuttavat myös siihen, miten ymmärrämme palvelujemme käyttäjiä eli sosiaalityön asiakkaita ja suhdettamme heihin. Ammatinvalinnan osatekijöitä näyttää olevan siis varsin monenlaisia ja niillä on merkitystä ammatinvalinnan lisäksi myös ammatissa toimimisessa. Tutkijoiden esittämiin ammatinvalinnan taustatekijöihin ja niiden merkittävyyden tulkitsemiseen vaikuttavat myös tutkijoiden omat intressit sekä kulloinkin valittu teoreettinen viitekehys.

Vastausprosentit ovat melko alhaisia käyttämissäni kansainvälisissä kyselytutkimuksissa noin 22–48 prosenttia. Vastausprosenttien alhaisuus on tutkimuksen laatua heikentävä tekijä, ellei sitä ole huomioitu otoksen koossa (Metsämuuronen 2010, 34-36). Tähän pro gradu-tutkielmaan mukaan ottamieni tutkimusten valintaan vaikutti tutkimusten vertaisarvioinnit, otosten suuri koko sekä maantieteellinen kattavuus eli etsin eri maissa tehtyjä tieteellisiä tutkimuksia. Näin toimimalla koen varmistaneeni lähdekritiikin ja perustaneeni tutkielmani mahdollisimman laadukkaiden aikaisempien tutkimusten varaan. Tässä tutkielmassa tarkastellut kansainväliset tutkimukset ovat kaikki joko osin tai kokonaan kvantitatiivisia. Tämä on merkittävin ero suhteessa seuraavassa luvussa esittelemiini suomalaisiin tutkimuksiin sekä omaan tutkimukseeni, jotka edustavat laadullista tutkimusta.

3.2 Suomalaiset tutkimukset

Suomalaista tutkimuskirjallisuutta sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnasta ei löydy kovinkaan paljon. Virtasen liseniaattityö¹⁷ (1992) ja väitöskirja¹⁸ (1994) suomalaisten sosiaalityöntekijöiden sosiaalisesta taustasta, elämäntyyleistä ja asiakkuuden tulkintatavoista edustaa otoskooltaan laajinta tieteellistä tutkimusta aiheesta. Virtanen (1994, 24-25, 44) toteaa, että hänen otoksensa kokoa voidaan pitää edustavana, koska siinä on mukana yhdeksän prosenttia (kyseisenä ajankohtana) ammatissa toimivista sosiaalityöntekijöistä. Kyselylomakkeen täytti myös sosiaalialan hallinnollista työtä tekevä vertailuryhmä eli sekä Virtasen että Björkdall Ordellin (2002) verrokkiryhmät ovat keskenään melko homogeeniset.

Selvällä enemmistöllä suomalaisten sosiaalityöntekijöiden äideistä ja isistä on pohjakoulutustaustana kansa/kansalaiskoulu tai vähemmän. Isän akateeminen koulutustausta on vain 10 prosentilla sosiaalityöntekijöistä, kun vastaava luku lääkärien isillä on 25–43 prosenttia. (Virtanen 1994, 47-50.) Sosiaalityöntekijät korostavat lapsuudenkodistaan kertoessaan, että työtä ja työn tekemistä on pidetty tärkeässä arvossa. Sosiaalityöntekijöistä 69 prosenttia katsoo, että lapsuudenkodin henkisellä ilmapiirillä, työn arvon korostamisella ja kasvatuskäsitteillä on ollut jonkin verran tai huomattavasti vaikutusta sosiaalialan koulutukseen ja ammattialueelle hakeutumiseen. Virtanen (Emt., 48, 76-78) kuvaa sosiaalityöntekijöiden lapsuudenkodin henkistä ilmapiiriä työväenluokkaisena ideologiana.

Laurilan¹⁹ (1990, 98-102) tutkimuksessa seitsemän sosiaalityöntekijää yhdestätoista kertoo toimeentulon niukkuudesta lapsuudenkodissaan. Kun taas Virtasen (1994, 48) tutkittavista 80 prosenttia kertoo, että toimeentuleminen oli lapsuudenkodissa ollut joko kohtalaista tai hyvää. Tulosten eroavuuteen lienee eniten vaikuttanut se, että otokset eroavat kooltaan huomattavasti toisistaan. Laurilan otos on hyvin pieni eikä näin ollen anna aihetta vetää

---

¹⁷ Virtasen (1992) liseniaattityön ”*Kurkistelua onnellisuusmuurin taakse*” otos koostui 50:stä satunnaistetusti valitusta sosiaalityöntekijästä, jolle hän lähetti kyselylomakkeen. Sosiaalityöntekijät olivat erikokoisista kaupungeista ja kunnista. Lisäksi Virtanen teemahaastatteli 15 sosiaalityöntekijää.

¹⁸ Väitöskirjassaan ”*Homo Civilis?*” Virtanen (1994) käytti kyselylomaketta, teemahaastatteluita (20) ja lisäksi ammattilehtien sisällönanalyysia. Kyselylomakkeen otanta oli 250 sosiaalityöntekijää, jotka oli poimittu systemaattisella otannalla. Perusjoukosta siis poimittiin joka 12. sosiaalityöntekijä Sosiaalityöntekijäin Liitto ry:n osoiterekisteristä.

¹⁹ Laurila teki elämänkerrallisia haastatteluja sosiaalityöntekijöille (N=15) liittyen heidän sosiaalisen taustansa ja elämäkokemusten merkitykseen asiakastyölle sekä heidän käsityksistään sosiaalityöhön hakeutumisesta.

tilastollisesti merkittäviä johtopäätöksiä. Laurila itse toteaaakin, ettei tutkimuksellaan pyri tilastolliseen edustavuuteen vaan näkee tutkimuksensa laadullisena tapaustutkimuksena, jonka perusteella voidaan tehdä teoreettisia oletuksia uusien tapausten analysointia ja tulkintaa varten.

Työläisperheessä kasvaminen, niukka tai kohtuullinen elintaso ovat kuitenkin Laurilan mukaan saattaneet vaikuttaa siihen, että sosiaalityöntekijä pystyy paremmin samaistumaan asiakkaansa ongelmiin, koska ei itsekään ole syntynyt ”kultalusikka suussa”. Lapsuudenkokemukset ovat voineet konkreettisesti opettaa, mitä ongelmien kohtaaminen ihmiselle merkitsee ja minkälaisia ratkaisuja tällaisessa tilanteessa voi tehdä. Voidaan puhua elämäkokemuksen tuomasta tiedosta. (Hänninen 1990a, 132-134; Laurila 1990, 54, 98-101.) Tärkeinä tekijöinä alalle hakeutumiseen mainitaan kiinnostus auttamis- ja ihmistyöhön, koulutus- ja työnsaantimahdollisuudet sekä kiinnostus yhteiskunnallisiin asioihin ja huono-osaisten aseman parantamiseen. Useimmiten alalle hakeudutaan useampien, erilaisten auttamismotiivien perusteella. (Emt., 102-107.)

Hänninen (1990b, 72-75) kuvailee sosiaalialalla työskenteleviä miesten arkkityyppejä, joita hän erottaa kolme: *kyynikon*, *pehmon* ja *vaikuttajan*. *Kyynikot* ovat katkeria, jatkuvasti lähdössä pois, he ovat ajautuneet alalle ja katkeruus juontuu omista epäonnistumisista ja negatiivisista kokemuksista. *Kyynikon* jokainen päivä on yhtä kärsimystä, mikä heijastuu myös perhe-elämään esimerkiksi runsaana päihteidenkäyttönä. *Pehmot* ovat innostuneita omasta alastaan ja ammatistaan, he lukevat alan kirjallisuutta ja osallistuvat ahkerasti täydennyskoulutukseen. Monet heistä erikoistuvat konsulteiksi ja työnohjaajiksi. *Vaikuttajat* ovat hakeutuneet alalle joko filantrooppis-uskonnollisen tai sosiaalis-yhteiskunnallisen intressin ohjaamana. (Emt., 71-76.) Sosiaalis-yhteiskunnallinen alalle hakeutumisen intressi tarkoittaa myös sitä, että miehet mieltävät sosiaalityön väyläksi julkiseen esiintymiseen, osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Vaikuttajilla on korostunut urasuuntautuneisuus. (Hänninen 2004, 84-89.)

Poteri teki pro gradu- tutkielmansa sosiaalityöntekijöiden sisäisestä henkilöhistoriasta (1994), joka on Suomessa yllättävän vähän tutkittu aihetta. Poterin lisäksi löysin kaksi muuta gradua aiheesta Walls-Siimeksen²⁰ (1999) ja Hytösen²¹ (2013), joskaan niissäkään ei suoranaisesti paneuduta sosiaalityöntekijöiden sisäiseen henkilöhistoriaan. Walls-Siimes kylläkin päätyy tutkielmassaan siihen, että henkilön ammatinvalinta on niin kiinteässä suhteessa hänen elämänsä kokonaisuuteen, jolloin yksittäisten ammatinvalintaan vaikuttaneiden tekijöiden erittely on vaikeaa. Yksilön lapsuudenperhe kuuluu osaan yksilön menneisyyttä, ja menneisyys voidaan nähdä sekä sisäisenä ja ulkoisena eli osin subjektiivisena ja objektiivisena. Virtanen (1994, 33-34, 49) käyttää sosiaalityöntekijöiden sosiaalista taustaa koskevassa väitöskirjassaan taustan käsitteen sijaan bourdielaista pääoman käsitettä, johon sisältyy taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma. Sosiaalisen pääoman Virtanen määrittelee lapsuudenperheen sosiaalisen vuorovaikutuksen rakenteeksi. Tosin tutkimuksensa empiirisessä osassa käytetään myös taustan käsitettä. Poteri (1994, 7) paneutuu psykoanalyttisesta viitekehykseen tukeutuen sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnan psykohistoriaan käyttäen käsitettä sisäinen tausta. Tutkielmassani käytän taustan käsitettä, joka on yhdistelmä edellä kuvatuista määritelmistä eli sisällytän taustan tarkasteluun sosiaalityön ammattiin hakeutuneiden henkilöiden taloudellisen, kulttuurisen, sosiaalisen sekä henkilöhistoriaan liittyvän lapsuudenperheen kontekstin.

Vaikka kansainvälisissä tutkimuksissa on kartoitettu usein sosiaalityöntekijöiden lapsuudenaikaisia traumakokemuksia (mm. Black ym. 1993; Jackson & Nuttal 1997; Olson 2002; Rompf & Royse 1994), löytyy aiheesta vain vähän suomalaista tutkimusta. Virtanen (1994, 79) toteaa, että hänen haastattelemissaan sosiaalityöntekijöillä esiintyy omakohtaisia kokemuksia sosiaalisista ongelmista. Valtaosalla Virtasen haastatelluista (yhteensä 20) on kuitenkin ollut turvallinen elämänkaari vailla dramatiikkaa tai suuria suunnanmuutoksia. Suomalaisissa tutkimuksissa painopiste on ollut lapsuudenperhettä koskien vanhempien koulutustaustan (Laurila 1990; Virtanen 1992, 1994) ja sitä kautta myös lapsuudenperheen

---

²⁰ Walls-Siimeksen (1999) pro gradu-tutkielma ”*Se on kuin takki, jonka sovittaa ylleen*” Sosiaalityöntekijöiden ammattiin hakeutuminen ja ammatissa pysyminen. Tutkimuksen empiirisenä aineistolla Walls- Siimeksellä oli kahdeksan (8) pääkaupunkiseudulla työskentelevän sosiaalityöntekijän teemahaastattelua.

²¹ Hytösen (2013) pro gradu-tutkielman ”*Sosiaalityöntekijöiden ammatti-identiteetin muovautuminen ja moniammatillinen yhteistyö*” aineistona oli kahdeksan (8) sosiaalityöntekijän haastattelua. Haastateltavat työskentelivät aikuissosiaalityössä, lastensuojelussa, peruskoulussa ja terveydenhuollon sosiaalityössä. Hytönen käytti tutkimuksessaan grounded theory-analyysitapaa.

taloudellisen tilanteen tarkastelemisessa. Tutkimustulokset heijastavat aikakauttaan, Laurilan ja Virtasen tutkimuksissa mukana olevien perheet ovat olleet 1990-luvulla yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti eri tilanteissa kuin ison osan nykypäivänä sosiaalityöntekijöinä toimivien lapsuudenperheet. Kiehtovaa olisi uusintatutkimus, jossa kartoitettaisiin myös nykypäivän sosiaalityöntekijöiden vanhempien koulutustaustaa.

Suomalaiset tutkimukset eroavat kansainvälisistä tutkimuksista metodologian osalta. Suomalaiset julkaisut ovat pääosin kvalitatiivisia, Virtasen (1992, 1994) yhdistäessä kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusorientaatiota. Otokoot ovat myös pienempiä kuin kansainvälisesti, mikä on toki ymmärrettävää ajatellen Suomen pientä väestömäärää. Kansainvälisissä tutkimuksissa keskitytään ensisijaisesti ammatinvalinnan yhteiskunnallisten ja yksilöllisten tekijöiden luokitteluun. Niissä ei niinkään etsitä perusteluja miksi kyseiset tekijät ohjaavat hakeutumaan sosiaalityöhön. Suomalaisissa tutkimuksissa taas tarkastellaan ensisijaisesti yksilön ammatinvalinnan kokemuksia ja merkityksellistämisen tapoja otoskoon ollessa pieni vaihdellen 8–20 haastateltavaan. Tutkielmani kiinnittyy ja jatkaa tätä tutkimusorientaatiota.

Yksilön kokemusten ja merkitysten tulkintaa esiintyy hyvin vähän tai ei lainkaan kansainvälisissä tutkimuksissa. Tämä näkyy myös suomalaisten tutkimusten painottumisessa haastatteluihin. Nämä tutkimusenteon eroavuudet ovat tärkeää ottaa huomioon, mikäli halutaan vertailla mahdollisia tutkimustuloksia keskenään. Laajemman yhteenvedon tekeminen suomalaisesta tutkimuskirjallisuudesta ei tunnu tarkoituksenmukaiselta, koska lähteenä käyttämäni tutkimuskirjallisuus koostuu yksittäisistä tutkimuksista, joiden tutkimusongelmat eroavat toisistaan, jolloin vertailun mahdollisuus jää heikoksi. Suomalaisille tutkimuksille on yhteistä myös se, ettei tuloksilla haetakaan yleistettävyyttä, vaan pyritään ymmärtämään ja kuvailemaan tutkijan oman otosjoukon kokemuksia. Näin ollen suomalaiset tutkimukset antoivat minulle oppia aineiston tulkintaan ja sitäkin kautta muodostavat tärkeän osan tutkimuksellista resurssiani.

Suomessa on selkeästi tarvetta ja tilausta väitöskirjatasoillekin tutkimukselle sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnasta ja ammatti-identiteettien muotoutumisesta. Forsmanilla on aihepiiriin liittyen tekeillä Tampereen yliopistossa väitöskirja. Forsmanin

väitöskirjaan liittyvässä hankeraportissa²² (2010) sosiaalityöntekijöiden työssä jaksamista ja jatkamista tuottavat tekijät koottiin neljään teemaan, jotka ovat: sosiaalityöntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet, työtaidot, vastuunotto itsestä ja työn tekemisestään sekä arvot ja motiivit. Sosiaalityöntekijän työhön liittyy henkilökohtaisesti tärkeäksi koettuja asioita kuten rakkaus lapsiin tai halu auttaa. Haastateltavat puhuvat myös tietynlaisen mission tunteesta työssä. Missio ei välttämättä kuitenkaan pysy elävänä sosiaalityön arjessa vaan työntekijän motivaatio rakentuu prosessissa, johon vaikuttavat monet tekijät. Monissa kansainvälisissä tutkimuksissa (Bradley ym. 2012; Grönlund 2017; Olson 2002; Redmond ym. 2010) on havaittu yhteys sosiaalityöntekijöiden alalle hakeutumiseen vaikuttaneiden motiivien ja arvojen sekä työhyvinvoinnin, työssä jaksamisen ja alalla pysymisen välillä. Aiempien tutkimusten ja oman aineistoni pohjalta voidaan havaita, että alanvalintaperusteiden ja -motiivien yhteydestä alalla pysymiseen ja työssä jaksamiseen löytyy jo jonkin verran tietoa. Kuitenkin jatkotutkimuksen tarve on perusteltavissa yhteiskunnallisesta ja työhyvinvointiin liittyvästä näkökulmasta. Yksilötasolla ammatinvalintamotiivien pohdinta aktivoi usein ammatillista kehitystä. Henkilöhistorian tunteminen ja tiedostaminen ovat keskeisiä tekijöitä yksilön itsetuntemuksessa. Oman henkilöhistoriansa tuntemisella ja omien ammatinvalintamotiivien pohdiskelulla on suuri vaikutus yksilön subjektiiviseen kokemukseen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnistaan sekä työelämässä että sen ulkopuolella.

4 FENOMENOLOGIA-HERMENEUTIikka JA NARRATIIVISUUS LÄHESTYMISTAPANA

Käsittelen tässä luvussa keskeisiä tutkimustapaani liittyviä käsitteitä sekä aineistoni hankintaan ja -analyysiin liittyvää terminologiaa. Ensin paikannan tutkimukseni laadulliseen tutkimukseen, tarkemmin sanotusti osaksi fenomenologis-hermeneuttista lähestymistapaa. Tämän jälkeen esittelen narratiivisuutta tutkimusotteena ja käsittelen narratiivisuuden keskeisiä elementtejä aineiston analysoimisen näkökulmasta. En käy perusteellisesti läpi filosofisia kiistakysymyksiä liittyen narratiivisuuteen vaan Hännisen

---

²² Forsmann (2010) tutkimuksen ”*Sosiaalityöntekijän jaksaminen ja jatkaminen lastensuojelussa - Henkilökohtaisen ja muodollisen uran rajapinnoilla*” aineisto koostuu talvella 2008–2009 kahden tutkimuskaupungin lastensuojelussa työskentelevistä sosiaalityöntekijöistä ja sosiaalihoajaista, joille tehtiin kohdistetuttu kysely (N=56) sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä, jotka ryhmähaastateltiin (8 kpl, joissa yhteensä 28 osallistujaa).

(2000) tavoin kuvailen sitä kokonaiskehikkoa, jonka olen eri lähestymistavoista muodostanut analyysivälineeksi. Pyrin paikantamaan oman tutkielmani kannalta keskeisimmät narratiivisen tutkimuksen lähtökohdat ja narratiivisen analyysin ydinaineokset. Narratiivisuuden määrittelyssä etenen narratiivisuuden pääpiirteiden ja narratiivisten tutkimusten esimerkkien kautta omaan tutkielmaani. Täsmennän narratiivisuutta tässä tutkielmassa käytettynä tutkimusotteena ja analyysimenetelmänä.

4.1 Fenomenologia ja hermeneutiikka metodologisena viitekehystenä

Lähestymistapani perussitoumuksia voi kuvata termeillä *fenomenologis-hermeneuttinen* ja narratiivinen. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntaus, jossa pyritään ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. (Greshwell 2009, 129-131, 201.) Kvalitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan kokonaista joukkoa erilaisia tulkinnallisia tutkimuskäytäntöjä. Sitä on vaikea määritellä yksiselitteisesti, koska sillä ei ole vain yhtä teoriaa tai paradigmaa, vaan monia. (Denzin & Lincoln 2011, 3-5.) Kun ollaan kiinnostuneita tapahtumien ja ilmiöiden yksityiskohtaisista rakenteista ja sisällöistä, eikä niinkään niiden yleisluontoisesta, määrällisestä jakaantumisesta yhteiskunnassa, soveltuu tutkimuksen tekemiseen erityisen hyvin kvalitatiivinen lähestymistapa. (Metsämuuronen 2010, 167.) Pyrittäessä saamaan tietoa tutkimuskohteiden todellisuudesta, paras asiantuntija on kohde itse (Timonen 2009, 1-2). Tutkimukseeni asiantuntijuutta ja tietoa tuottavat sosiaalityöntekijöiden omaelämäkerrallisissa kertomuksissa kerrotut kokemukset eletystä elämästä ja ammatinvalinnasta osana elämänhistoriaa.

Tässä tutkimuksessa lähdetään siitä, että ihminen on itsestään ja ympäristöstään tietoinen olento, jonka kokemukset ja kertomukset syntyvät vuorovaikutuksessa ympäristön ja toisten ihmisten kanssa. Fenomenologisessa tutkimuksessa tutkimuskohteita kuvataan ja analysoidaan hyödyntäen tutkimusprosessin aikana muodostuneita kokemuksia. Inhimillinen kokemus ymmärretään aktiivisena toimintana, jossa yhdistyy mennyt, nykyhetki ja oletettu tulevaisuus. Näin kokemuksesta voidaan pitää perustavanlaatuisesti tarinallisena ja ajallisena ilmiönä. (Hänninen 2000; Laine 2010, 26-28, 44-45.) Fenomenologisen tutkimusstrategian lähtökohtana on tutkijan avoimuus, joka tarkoittaa sitä, että tutkimuskohdetta pyritään lähestymään ilman ennalta määrättyjä oletuksia, määritelmiä tai tarkkaa teoreettista viitekehystä. Strategian luonteeseen kuuluu

pohdiskelleva tutkimusote. Koen fenomenologian itselleni luontevaksi tavaksi tehdä tutkimusta, kun kiinnostuksen kohteenani ovat inhimilliset kokemukset ja eletty elämä.

Kupiaisen (2005) mukaan fenomenologian ja hermeneutiikan suhdetta toisiinsa on määritellyt Ricouer 1984 julkaistussa teoksessa ”*Time and Narrative*”. Ricouer, jolle fenomenologia eli oppi ilmiöstä on hermeneutiikan edellytys, toi reflektion eli pohdiskelun käsitteen hermeneuttiseen tutkimukseen. Hermeneuttis-fenomenologisessa lähestymistavassa ymmärretään yksilön suhde maailmaan tulkinnallisena, kokemukseen ja ymmärtämiseen perustuvana. Tämän näkemyksen omaksuminen on nähtävissä esimerkiksi siinä, kuinka muotoilin tutkimuskysymykset. (Anttila 2005, 552-554; Kupiainen 2005, 39.)

Kun tutkimusta kuvataan fenomenologis-hermeneuttiseksi, fenomenologian periaatteita yhdistetään kohteen tulkinnalliseen analyysiin. Hermeneutiikalla tarkoitan tässä tutkimuksessa yleisesti teoriaa ymmärtämisestä ja tulkinnasta. Hermeneutiikassa aikaisemmat kokemukset muodostavat taustan uusien asioiden hahmottamiselle ja ymmärtämiselle. Esiymmärrys on siten ’hiljainen maailmasuhde’, jota pidämme itsestään selvänä. Se laajenee ja muuntuu uusien kokemusten myötä, jotka kulkeutuvat aktuaalisesta tietoisuudesta esiymmärryksen alueelle. Tästä muodostuu käsite hermeneuttinen kehä. Tutkijan esiymmärryksen merkitys aineiston tuottamisessa, kuvauksessa ja tulkinnassa on keskeinen (Laine 2010, 43-45.) Hermeneutiikka auttaa minua haastateltavan kertomuksen tulkitsemisessa ja ymmärtämisessä, kun taas fenomenologia auttaa keskittymään haastateltavan kokemuksiin. Tutkimukseen ja omiin kokemuksiini perustuva esiymmärrys sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnasta on tukenani analyysiprosessin loppuvaiheessa ja tulosten käsitteellistämässä.

Tulkinnallinen analyysi ilmentää tutkijan kykyä pysyä avoimena aineistolle, kuten esimerkiksi kertojan tilanteelle. Kaikki kokemukset ovat oikeutetusti tutkimustietoa, eikä tutkijan tule epäillä tutkittavien subjektien kuvaamien kokemusten luotettavuutta. Fenomenologista analyysia voidaan yhdistää useisiin muihin analyysitapoihin. Olen tässä tutkimuksessani yhdistänyt fenomenologis-hermeneuttista tutkimusstrategiaa narratiiviseen analyysiin (Lindseth & Norberg 2004, 145-147, 153), joka antaa muun muassa yksityiskohtaisempia välineitä haastatteluaineiston analysoimiseen.

4.2 Narratiivisuus tutkimuksellisena lähestymistapana

Narratiivinen tutkimus ei nojaa selvästi mihinkään yhteen traditioon tai tieteeseen, eikä narratiiville ja narratiiviselle lähestymistavalle ole olemassa selvärajaista ja yleisesti hyväksyttyä määritelmää (Heikkinen 2001; Heikkinen & Huttunen 2003). Narratiivinen tai kerronnallinen tutkimusote on väljä kehikko, jonka sisään mahtuu erilaisia tutkimusmenetelmiä sekä aineiston hankinta ja -tulkintatapoja. Vaikka tutkimusote ei ole yhtenäinen, eikä selvärajainen, keskeisenä yhteisenä nimittäjänä on kuitenkin kertomuksen käsite. (Heikkinen & Huttunen & Kakkori 1999; Hänninen 2006, 21-22.)

Narratiivisessa tutkimustraditiossa erotetaan narratiivien tutkimus ja narratiivinen tutkimus. Narratiivien tutkimuksessa kiinnitetään huomiota kertomisen muotoon, tekstiin tai puhuntaan sellaisenaan. Narratiivisessa tutkimuksessa taas ollaan kiinnostuneita niistä tapahtumista, joista kerrotaan, jolloin tutkijan huomio keskittyy kertomuksen sisältöön. Tällöin tutkimuksen tavoitteena on erilaisten kertomusten tai kertojien äänten kuuntelu, näiden analysointi sekä tulkinnan lopputuloksena yhteisesti jaetun tiedon muodostaminen. (Heikkinen 2003; Lieblich & Tuval-Mashiaach & Zilper 1998.) ”Narratiivisen tutkimuksen ydin on kertomusten analyysi” (Hänninen 2000, 16).

Narratiivinen tutkimus voidaan ymmärtää väljäksi metodologiseksi kehykseksi, jolloin huomio kohdistetaan kertomuksiin subjektiivisen todellisuuden ja maailman merkitysten välittäjinä ja tuottajina (Heikkisen ym. 1999). Tutkimukseni edustaa tätä näkemystä narratiivisuudesta. Narratiivisessa tutkimuksessa kokemuksellisuutta ja kertomuksellisuutta on pyritty yhdistämään muassa korostamalla sitä, että kertomus on kokemuksen erottamaton osa (Bruner 2004, 691-693; Polkinghorne 1995). Narratiivista tutkimusta on hyödynnetty muun muassa tutkittaessa elämäkertoja, myyttejä, satuja ja identiteettejä (Hänninen 2010, 160-162, 177-178).

Narratiivisuus voidaan ymmärtää myös tutkimuksen lähestymistapana, jolloin puhutaan tutkittavan ilmiön ontologiasta eli tiedon luonteesta ja epistemologiasta eli, siitä millä menetelmillä tietoa tuotetaan todellisuudesta. Narratiivin ontologiset lähtökohdat määrittelevät ihmisen aktiiviseksi ja merkityksiä luovaksi toimijaksi. Ihmisen elämään liittyvät ilmiöt ovat prosessimaisia, niitä voidaan tulkita ja ymmärtää kielenkäytön välityksellä ja ne ovat aikaan ja paikkaan sidottuja. Ihminen on luonnostaan vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa ja tässä vuorovaikutuksessa hän muodostaa

oman käsityksensä ympäröivästä todellisuudesta. Yksilön käsitys muokkaa puolestaan yhteisöjen yhteistä kokemusta. Kun ihminen kertoo tarinaansa, hän samalla elää sitä. (Ayres 2000; MacIntyre 1981; Mishler 1986.) Ihmisen kertomus ja kertominen sisältävät sekä kerrotut tapahtumat että sen, miten kertomus kerrotaan ja tapahtumille annetut merkitykset. Narratiivisen lähestymistavan mukaan eri kertomuksen elementit muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden (Gubrium & Holstein 1998).

Narratiivin käsite on peräisin latinan kielestä, jonka substantiivi ”*narratio*” tarkoittaa kertomusta ja verbi ”*narrare*” kertomista. Englannin kielessä kantasanat ovat muuttuneet substantiiviksi ”*narrative*” verbiksi ”*narrate*”. Narratiivista on suomen kieleen vakiintuneet käsitteet *tarina (story)* ja *kertomus (narrative)*. Käsite *tarina* viittaa ihmisen mielen sisäiseen tapaan hahmottaa elämää ja maailmaa (Wiltshire 1995). Tarina on ihmisen kokemus, joka ei välttämättä avaudu koskaan sellaisenaan ulkopuoliselle. Tarinalla ei välttämättä ole kertojaa ja se voi esiintyä eri konteksteissa erilaisena. Tarina voi olla osa ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa tuotettua kertomusta. Samaa tarinaa voidaan myös kertoa useissa kertomuksissa. (Vincent & Ball 2001.) Ihmisen tarina muovautuu kertomukseksi sen mukaan, missä se kerrotaan ja kenelle se kerrotaan (Hänninen 2010; Tolska 2002; Wiltshire 1995). Narratiivi määritellään yläkäsitteenä, joka kattaa näytelmän, episodin ja elämäkerran käsitteet. Narratiivi on metafora, joka viittaa ihmisten toimintaan ajallisella jatkumolla. Sen avulla ihmiset organisoivat järjellisiksi kokonaisuuksiksi sosiaalisen elämänsä episodit, teot ja tekojen selitykset. Kertomalla synnyttämme tapahtumille alun, keskikohdan, ennakoitavan tulevaisuuden ja lopun. (Koivumäki 2010; Sintonen 1999, 50.)

Hänninen (2000) käyttää sisäisen tarinan käsitettä. Hän myös määrittelee tarinallisen ja narratiivisen toistensa synonyymeiksi. Ihmisen olemassaolo on olemukseltaan tarinallista, ihmiselämä ikään kuin rakentuu erilaisista tarinallisista projekteista, joilla kullakin on alkunsa, käännekohtansa ja loppunsa. (MacIntyre 1981 Freemanin 2010, 73 mukaan). Tästä syystä minäkin tässä tutkimuksessani kuuntelen ja tulkitsen sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnan kertomuksia. Hänninen (2000, 20-21) esittää, että yksi kertomus voi sisältää useita tarinoita eli se voidaan myöskin tulkita eri tavoilla. Narratiivi on peräisin yhden yksilön kertomuksesta, jonka hän tuo muiden tietoon käyttäen kieltä kokemuksensa tuottamiseen ymmärrettävästi muille (Vuokila-Oikkonen 2002, 40-41).

Narratiivisuuden käsitettä onkin sovellettu erityisesti ihmisten identiteetin rakentumisen tarkastelemiseen. Aktiivisina toimijoina me rakennamme identiteettiämme hyödyntäen ja valikoiden kulttuurisia narratiivisia resursseja. (MacAdams 2001, 101-104.) Tästä näkökulmasta ihminen on sekä kerrottu että kertova ihminen *Homo narrans narratur* (Curt 1994, 54; Virtanen 1992, 1994). Sijoitan tutkielmani tähän viitekehykseen, jolloin tarkastelen ammatinvalintaa suhteessa yksilön henkilöhistoriaan, johon katson ammatti-identiteetin suhteutuvan. Osa ihmisen elämäkertaa on ammatti-identiteetin sekä ammatinvalinnan jäsentyminen suhteessa aikaan ja paikkaan. Se on siten yksi osakertomus elämästämme. Ihminen asettautuu kerta toisensa jälkeen ihmissuhteissaan ja elämäntilanteissaan oman elämänsä ja identiteettinsä kertojaksi ja rakentajaksi. Tämä kerronta sisältää erilaisten tarinoiden ja kertomusten keskinäistä vertaamista, erottamista ja yhteensovittamista. (Epston & White 1990; Gergen 1994.) Ihmiset pohtivat omaa identiteettiään toimiessaan erilaisten kertomusten kertojina. Kerronta ei ole vain tapahtumien tai toimintojen kuvaamista, vaan se tarkoittaa myös niiden suhteuttamista ja juonellista järjestämistä sekä henkilöhahmon liittämistä tarinaan. (Ricoeur 1992, 13-15.)

Narratiivisuuteen paneuduin muun muassa Timosen (2009) väitöskirjan avulla²³. Timosen pääasiallisena tavoitteena oli ymmärtää kertojan kokemuksia, ei todentaa elämänhistoriaa. Tämä erottaa narratiivista tutkimusta elämäkertatutkimuksesta. Perinteisesti elämäkertatutkimuksessa tutkitaan yksilön koko elämänhistoria. Narratiivisella tutkimuksella on näin ollen erilainen suhde aikaan, kun keskiössä on tutkimuksen juonellisuus, juonellinen jatkumo. (Backman ym. 2001; Timonen 2009, 15-15.)

Sintonen (1999, 50-51) mukaan elämän ymmärtäminen tapahtuu siitä kerrottujen tarinoiden kautta, hän esittää narratiivisuuden sisältämän juonellisen prosessin yhdistävän monenlaiset tapahtumat yhtenäisiksi identiteetikertomuksiksi. Narratiivisuus on keskeinen käsite psykologiassa, jossa narratiivisuutta käytetään sekä tutkimus- että terapiamenetelmänä. Narratiivisuus jakaantuu psykologian eri suuntauksissa ilmentämään ja kuvaamaan eri vivahtein kerrontaa ja sen suhdetta yksilöön ja ympäröivään todellisuuteen. Narratiivisuutta käsitteenä hyödynnetään runsaasti ainakin psykoanalyttisessa terapiassa, humanistisessa

---

²³ Timosen (2009) väitöskirjan ”*Omin sanoin - Elämän ja muutoksen tarinat vankilasta vapauteen*” koostuu seitsemän väkivaltarikoksista tuomitun miehen elämäntarinoista. Teoksen tavoitteena on tehdä ymmärrettäväksi marginaaliryhmiin kuuluvien ihmisten elämäntapaa ja siinä tapahtuvia muutoksia koko kuluneen elämän aikana.

psykologiassa, sosiaalipsykologiassa ja kognitiivisessa psykologiassa. (Alasuutari 1989, 2007; Gergen 1994, 118; Sarbin 1986, 7-10.)

Kertomusten analyysissä voi keskittyä rakenteen ja sisällön osalta joko kokonaisuuteen tai osiin. Näillä lukutavoille on omat nimityksensä: tässä tutkielmassa tarkastelen sosiaalityöntekijöiden kertomuksia sisällöllisenä kokonaisuutena eli kyseessä on holistinen-sisällöllinen luenta (holistic-content reading). Sisällöllisesti kertomuksista voi etsiä merkityksiä, jolloin kertomuksista on löydettävissä yhtä aikaa muistoja (mennyt) ja havaintoja (nykyhetki). Kertomuksia analysoitaessa voidaan ottaa huomioon ja tehdä oletuksia kertomuksia tuottaneista mielen sisäisistä prosesseista, sisäisestä kertomuksesta. Kun halutaan keskittyä sisäiseen kertomukseen, oletetaan, että kertomus on eräänlainen tuotos mielensisäisestä maailmasta. Usein kuitenkin kertomuksia analysoidaan ensisijaisesti suhteessa sosiaaliseen kerrontatilanteeseen tai tekstuaaliseen traditioon. Tässä tutkimuksessa ei tarkastelun keskiössä ole mielen sisäinen prosessi, vaan kertomus sosiaalisena tuotteena. (Hänninen 2000, 31; Lieblich ym. 1998, 12-13.)

Tutustuin tutkielmaani varten Seppäsen²⁴ väitöskirjaan saadakseni tietoa ja syventääkseni jo olemassa olevaa tietouttani elämänkulkua kuvaavasta narratiivisesta analyysimenetelmästä. Seppänen (2010, 60-63) katsoo narratiivisen tutkimuksen tuovan esiin ennen kaikkea sen, että tietämisen prosessi perustuu kertomuksiin ja niiden kuulemiseen. Kertomusten avulla voidaan ymmärtää menneisyyttä, ihmisten kasvua ja kehitystä ja myös suunnata toimintaa tulevaisuuteen. Kertomuksilla saadaan tietoa maailmasta sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Elämäkertojen voidaan nähdä muistuttavan maalauksia, joissa on monia värisävyjä ja -kerroksia, joita raaputtaessa tulee esiin jotain uutta, mikä on ollut piilossa. Tämä selventää Seppäsen (Emt., 23, 27-28) näkemyksen mukaan yhden ainoan totuuden puuttumista, mikä narratiivisessa ja elämäkerronnallisessa tutkimuksessa on olennaista.

Kertomuksia on tutkittu monesta eri syystä: kertomusten kautta voidaan ymmärtää ja hallita elämää. Elämää katsotaan suurelta osin kertomuksina ja kertomukset suuntaavat toimijoita

---

²⁴ Seppänen (2010) teki väitöskirjansa ”*Ikäns elä, ikäns opi, oppimatta kuole*” Pohjois-Lapissa asuvien saamelaisten ikämiehiä elämänsä muisteluksista. Elämäkertamuistelijoina oli kolme 60–80-vuotiasta pohjoislapilaista saamelaismiestä Utsjoen ja Tenojoen varsilta. Seppänen käytti Paul Ricoeurin mimesis-prosessia ja korosti eletyn elämän jäljittelyä. Seppänen täydensi tulostensa esittelyä myös luontokuvillaan. Seppänen toteutti haastattelut omassa kodissaan pappilassa, johon hänen kertomansa mukaan myös haastateltavat olivat tyytyväisiä. Seppänen on jaotellut kertomukset lapsuuteen, työikään ja eläkeikään. Hän peilaa miesten elämänsäkokemuksia eri ikävaiheissa.

tulevaisuuteen. Kertomuksetkin ovat kommunikaatiota ihmisten välillä. ”Kertomus on myös vuorovaikutuksen väline, sillä kertomalla jaetaan ja tehdään ymmärrettäväksi kokemuksia, luodaan luottamusta ja ylläpidetään ryhmiä. Identiteetti on vastaus kysymykseen, kuka minä olen.” (Hyvärinen 2006a, 3.) Kertomukset ovat yksilölle luontainen tapa jäsentää elämää ja itseään. Kertomuksilla on merkitystä yksilön identiteetille. Ihmisen minuus rakentuu, kehittyy ja muuntuu kertomusten kautta ja vaikutuksesta. Narratiivisessa lähestymistavassa minuus nähdäänkin kulttuurisena prosessina, joka on moniulotteinen ja muuntuva. (Hänninen 2000, 60-62; Hyvärinen 2004, 297-299; Ihanus 1999, 249.) Minuuden ja eheyden ylläpitämisessä puheella/kielellä on iso merkitys (Timonen 2009, 269). Tutkimuksessani olen myös sosiaalityöntekijöiden ammatillisuuden alkulähteillä, koska ”Sisäinen tarina on yksilön mielen sisäinen, sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja kulttuurista juontuva, mutta yksilön kokemushistoriaan ankkuroituva, luova ja muuttuva elämäntilanteen jäljitysprosessi, joka kytkeytyy motiiveihin ja emootioihin” (Hänninen 2010, 49).

Narratiivisuuden avulla voidaan siis tutkia ihmisten elettyjä kokemuksia ja elämäntapahtumia. Kiinnostus kohdistuu tällöin siihen, miten henkilö kertoo kokemuksistaan ja mistä henkilön kertomus kertoo. (Chase 2011, 421; Riessman 2002, 708.) Käytän tässä narratiivisessa tutkimuksessani kertomuksen käsitettä kuvailemaan haastateltavieni kokemuksia. Minua tutkijana kiinnostaa, millaisia kokemuksellisia kertomuksia sosiaalityöntekijät kertovat ammatinvalinnastaan. Kulttuurisia kertomuksia rakennetaan yhdessä ja niistä syntyvä jaettu kokemus- ja merkitysvaranto on jatkuvasti läsnä rakentamassa uusia tulkintoja ja variaatioita vuorovaikutuksen virrassa (Koski 2013, 3-4). Minun tulkintani sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnan kertomuksista on täten vain yksi mahdollinen, mutta kulttuurisesti jaettu ja tunnistettu tulkinta. Haastattelemini sosiaalityöntekijöiden kertomukset ovat syntyneet hyödyntämällä kulttuurisesti jaettua kokemus- ja merkitysvarantoa - ja tutkimukseni kautta tulevat jälleen, uudelleen tulkittuina osaksi yhteistä merkitysvarantoamme ja ymmärrystämme.

Toivon, että sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnan kertomusten kuunteleminen ja tulkinta mahdollistavat kertomusten saattamisen yhteiseksi tiedoksi eli tavoitteenani on osoittaa paikallisen selittämisen ja kertomuksellisuuden yleisempi relevanssi. Pyrin löytämään sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnalleen antamia merkityksiä ja tulkitsemaan useiden kertomusten äärellä sitä, millaisen polun kautta haastattelemani sosiaalityöntekijät ovat alalle kulkeneet.

Tutkimukseni tarkoituksena on tarkastella sosiaalityöntekijän elämää ilmiönä ja tulkita sitä suhteessa siihen ympäristöön ja kulttuuriin, jossa haastateltava on elänyt ja elää. Analyysissä olennaista on avoimuus sekä pohdiskeleva ote, jotka ovat fenomenologian keskeiset periaatteet. Haastattelupuheessa tuotetut sosiaalityöntekijöiden kerrotut kokemukset saavat tilaa tutkimuksen analyysissä ja tulkinnassa. Fenomenologisesti orientoituneessa narratiivisessa analyysissä keskitytään kertojan subjektiivisen kokemuksen ja kertomuksen merkitysten tulkintaan osana henkilökohtaista elämänkaarta ja sen tapahtumia. Paanasen (2008) mukaan oletuksena on sosiaalisen ilmiön ymmärtämisen rekonstruointi eli uudelleen rakentaminen. Siten tavoitteenani on sosiaalityöntekijän alalle hakeutumisen ja ammatinvalinnan eri vaiheiden prosessoitumisen ja merkitysten muodostumisen ymmärtäminen sekä siihen liittyvän tiedon uudelleen rakentaminen. (Emt., 21-22.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tämä luvussa määritän tutkimustavoitteeni ja -kysymykseni ja avaan niiden sisältöä. Lisäksi esittelen haastateltavani, haastattelutapani eli narratiivisen haastattelun sekä haastattelujen toteutuskontekstit. Toteutin narratiiviset haastattelut vuosina 2012–2013. Tuon esiin käyttämäni aineiston etuja ja rajoituksia kuvaamalla yksityiskohtaisesti haastateltavien valintaa, haastattelujen aikana esiin nousseita kysymyksiä sekä tutkimuspäiväkirjaani kirjaamiani havaintoja.

5.1 Tutkimuskysymys ja haastateltavani

Kvantitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkimuskysymykset täsmentyvät aineiston keruun ja etenkin aineiston analyysin edetessä, ja näin kävi myös tässä tutkimuksessa. Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa ja jäsentää erilaisia sosiaalityöntekijän ammatinvalinnan kertomuksia eli tarkastella sitä, millaisia polkuja pitkin sosiaalityöntekijät ovat alalle kulkeneet. Tulkitsen merkityksiä, joita sosiaalityöntekijät liittävät ammatinvalintaansa ja sen perusteluihin. Kiinnitän huomioni siihen, miten sosiaalityöntekijät kertovat kokevansa ammatinvalintansa ja siihen liittyen myös ammatti-identiteettinsä.

Tutkielmani tutkimuskysymys on: Millaisia ovat sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnan kertomukset ja millaisia merkityksiä ne sisältävät ja rakentavat? Pyrin selvittämään sitä, millaisten tekijöiden kokonaisuutena sosiaalityöntekijät kokevat ammatinvalintansa.

Haastateltavien löytäminen ja valinta

Narratiivisessa haastattelussa usein puhutaan harkinnanvaraisesta otannasta, kun keskustellaan haastateltavien valinnasta. Ensinnäkin tutkija voi valita haastateltavansa itse tai käyttää niin sanottua lumipallo-otantaa, jolloin tutkijalla on käytettävissä avainhenkilö tai avainhenkilöt, jotka johdattavat hänet sopivien haastateltavien luokse. Tutkimusaineisto kerääntyy tutkijan löytäessä haastateltavia yksi toisensa jälkeen. Toinen harkinnanvarainen otantamenetelmä on niin sanottu eliittiotanta, jolloin haastateltaviksi valitaan henkilöitä, joilla uskotaan olevan parhaiten tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Valinnan perusteena voidaan tällöin käyttää myös esimerkiksi itsensä ilmaisemisen taitoa tai kirjoitustaitoa. Itse yhdistelin haastateltavieni valinnasta näitä molempia tapoja, kunnes koin aineistoni kyllääntyneen riittävästi. (Hirsjärvi & Hurme 2011; Tuomi & Sarajärvi 2009, 88.)

Etsin tutkielmaani soveltuvia haastateltavia lähettämällä sähköpostia yhden kaupungin eri yksiköiden sosiaalityöntekijöille. Sähköposti oli informatiivinen ja lyhyt ja ajattelin, että innokkaat ja kiinnostuneet sosiaalityöntekijät ottavat yhteyttä saadakseen lisätietoja. Asia ei kuitenkaan mennyt aivan näin, vaan suurimman osan haastateltavistani tavoitin lähestymällä sosiaalityöntekijöitä henkilökohtaisesti. Vain kolme haastateltavaa kahdestatoista otti yhteyttä minuun sähköpostini johdosta.

Tutkimukseeni voidaan olettaa valikoituneen sosiaalityöntekijöitä, joita kiinnostaa kokonaisvaltaisesti tutkimuksen aihealue ja, jotka haluavat pohtia yhdessä tutkijan kanssa henkilökohtaista elämän historiaansa ammatinvalinnan perspektiivistä. Tutkimuksessa mukana olevat henkilöt ovat sellaisia, joiden historialliset elämänprosessit ja toimintaympäristöt tukevat tutkimusilmiön selvittämistä. Toimintaympäristöillä tarkoitan tässä tutkimuksessani haastateltavieni toimintakenttiä sosiaalityöntekijöinä. Mielestäni on tärkeää, että tutkimukseeni valikoitui sosiaalityöntekijöitä, jotka työskentelevät sosiaalityöntekijän ammatissa. Kertomukset ammatinvalinnan kokemuksista muodostuisivat todennäköisesti hyvin erilaisiksi, mikäli haastateltavien joukossa olisi esimerkiksi alalta poislähteneitä sosiaalityöntekijöitä. Seppänenkin tuo esille (2010, 61-62), kuinka tärkeää on pohtia ja arvioida ketkä ovat kulloinkin tutkimukseen parhaiten

soveltuvia elämäkertamuistelijoina. Osallistujien pitää olla suostuvaisia, motivoituneita ja heidän tulee kyetä muistamaan, muistelemaan ja kertomaan elämänsä tapahtumista - tässä tutkimuksessa siis omista motiiveistaan ja ratkaisuistaan, lapsuudestaan, nuoruudestaan ja varhaisaikuisuudestaan suhteessa ammatinvalintaansa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrittävä varmistamaan, että otanta on mahdollisimman edustava. Muutaman kerran kävi niin, että lähestymäni sosiaalityöntekijä ilmaisi epävarmuutensa siitä, pystyykö tai haluaako hän tuottaa vapaata elämäkerrallista narratiivia, jolloin päädyimme yhdessä siihen, että hänen ei ehkä kannata osallistua tutkimukseeni. Ainakin neljästi tällaisessa tilanteessa, jossa sosiaalityöntekijä ei halunnut osallistua tutkimukseeni, hän kuitenkin ehdotti jotain tuntemaansa sosiaalityöntekijää, joka saattaisi olla kiinnostunut ja innostunut tällaisesta tavasta pohtia kerronnallisesti omaa ammatinvalintaansa.

Minun on luonnollisesti otettava huomioon johtopäätöksiä tehdessäni, että haastateltaviksi valikoitui aiheesta innostuneita ja verbaalisesti lahjakkaita sosiaalityöntekijöitä. Tämä vaikuttaa aineistoa rikastuttavalla tavalla, mutta valikoituminen myötä jotkin näkökannat saattavat jäädä aineistossa marginaaliin. Aineistosta on voinut esimerkiksi jäädä pois kyynistyneiden sosiaalityöntekijöiden kertomukset. Kaikki haastattelemani sosiaalityöntekijät ovat minulle entuudestaan jossain määrin tuttuja työhistoriani varrelta ja valikoituvat osittain myös tästä syystä mukaan tutkimukseen. Koen luottamuksen aikaansaamisen tutkimukseni tekemisen kannalta merkittäväksi tekijäksi ja palautteena lähes kaikki haastateltavani kertoivatkin, että heille oli antoisaa ja ammatillisestikin kasvattavaa muistella yksityiskohtaisesti ammatinvalintaansa ja monikaan ei ollut sellaista tietoisesti tehnyt opiskelujensa jälkeen.

Haastateltavia minulla on yhteensä kaksitoista, kahdeksan naista ja neljä miestä. Halusin haastateltavakseni myös miehiä, jotta otantani olisi mahdollisimman heterogeeninen. Haastateltavani eivät esiinny oikeilla nimillään anonymiteetin takaamiseksi. Olen luonut haastateltavilleni pseudonyymit eli peitenimet. Haastateltavani ovat Jaana, Sirpa, Kirsi, Sari, Katja, Mira, Milla, Sini, Seppo, Sami, Jukka ja Janne. Sattumalta haastattelussa kävi ilmi, että haastateltavani ovat hyvin heterogeeninen ryhmä myös kotipaikkakuntiansa sijainnin ja koon suhteen, vaikka haastateltavani työskentelevät Varsinais-Suomen talousalueella ja tämä oli tietoinen valinta tutkimuksen toteuttamisen kannalta. Näin helpommaksi valita haastateltavat samalta alueelta, missä itse asun aikataulullisista ja taloudellisista syistä.

Taustatietoja haastatteluihin osallistuneista

Haastateltavani ovat iältään 25–51 vuotiaita. Työkokemusta heillä on kahdesta (2) vuodesta 25 vuoteen. Yhteensä laskettuna työvuosia on 122 keskiarvon ollessa täten reilut kymmenen (10) vuotta. Haastateltavani ovat kokenut joukko sosiaalityön eri toimintakenttien asiantuntijoita. He edustavat laajasti sosiaalityön eri toimintakenttiä: lastensuojelua, sosiaalipäivystystä, aikuissosiaalityötä, sijaishuoltoa ja hallintoa. Yksitoista sosiaalityöntekijää työskentelee kunnan palveluksessa, yksi yksityisellä puolella. Kunnan palveluksessa olevista kolme työskentelee johtavana sosiaalityöntekijänä, yksi sosiaalijohtajana, yksi erityissosiaalityöntekijänä ja loput seitsemän henkilöä sosiaalityöntekijän nimikkeellä. Yhdeksän haastateltavaa on vakituudessa virassa, kolme tekee sijaisuutta tai avointa virkaa. Lisä- ja täydennyskoulutusta on seitsemällä haastateltavalla kahdestatoista, jonka lisäksi kaksi suunnittelee jatkokouluttautumista.

Haastateltavani tulevat hyvin heterogeenisistä perhetaustoista. Osa määrittelee lapsuudenperheensä 'duunariperheeksi' ja osa 'akateemiseksi perheeksi'. Haastateltavieni lapsuudenperheiden joukossa on myös yrittäjiä ja maatilallisia. Haastateltavani ovat kouluttautuneet sosiaalityöntekijöiksi 1970–2000-luvun välisenä aikana. Heillä on laajan opiskelun aikajänteen perusteella runsaasti eroavuuksia opintopoluissa ja uran alun työnimikkeissä (ks. luku 2.1).

Esimerkiksi sosiaalihuollon keskeisiä ammattiryhmiä koskeva sääntely tarkentui vasta 2016, kun laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstöstä astui voimaan 1.3.2016²⁵ Kaikki haastateltavani täyttivät nykyiset kelpoisuusvaatimukset. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015.)

Haastateltavien vanhempien koulutustausta näyttäytyy hyvin heterogeenisenä. Neljä haastateltavaa tuo kertomuksessaan esiin myös laajemmin vanhempiansa koulutustaustaa mukaan ottaen siihen myös isä- ja äitipuolien koulutustaustoja. Eroavuuksia siis löytyy

---

²⁵ Sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa säädetään keskeisten sosiaalihuollon ammattien laillistamisesta, rekisteröinnistä ja valvonnasta. Nykyisin siis Sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ylläpitää sosiaalihuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriä terveydenhuollon ammattihenkilörekisterin ohella. Sosiaalihuollon ammatinharjoittamisoikeuden myöntäminen on rajattu keskeisiin sosiaalihuollon ammattiryhmiin, joita ovat sosiaalityöntekijä, sosionomi ja geronomi. Työntekijä voi hakea ammatinharjoittamisoikeutta tai nimikesuojaa, mikäli hän täyttää aiemman sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain vaatimukset. Valviralta on haettava oikeutta toimia sosiaalihuollon ammattihenkilönä voidakseen työskennellä sosiaalialalla vuoden 2017 jälkeen.

vanhempien koulutuksista sängen paljon, yhtäläisyyksiä taasen työurien pituudesta. Kaikkien haastateltavien vanhemmat ovat töissä. Kahden äidit ovat aikoinaan olleet pitkään kotona hoitamassa lapsia. Virtasen tutkimuksissa (1994, 71-72) sosiaalityöntekijöiden vanhempien koulutustausta on vaatimaton, pohjakoulutuksena on tavallisesti ainoastaan kansakoulu, noin 86 prosentilla otannasta. Kun taas haastateltavistani viiden isällä ja viiden äidillä on koulutustaustana ammattikoulu tai ammatillinen opisto. Korkeakoulutausta on haastateltavieni neljällä isällä, kahdella äidillä sekä yhdellä isäpuolella. Haastateltavieni joukossa on yksi sosiaalityöntekijä, jonka vanhemmilla ei ole ammatillista koulutusta koulutustaustan ollessa kansakoulu. Virtasen (1992, 1994) tutkimuksissa vain yhdellä äidillä ja kahdella isällä on korkeakoulututkinto. Eroavuuksia suhteessa Virtaseen selittääkin erot nykypäivän koulutusmahdollisuuksissa ja opintourien vaihtoehtoissa verrattuna 1990-luvun tilanteeseen. Usealla haastateltavistani on toinen tai molemmat vanhemmat, osalla heistä myös isä- tai äitipuoli yrittäjinä. Yrittäjinä on kolme isää, kaksi äitiä ja kaksi isäpuolta. Virtasen tutkimuksissa (1992, 1994) yrittäjinä toimii sosiaalityöntekijöiden vanhemmista kaksi äitiä (4%) ja neljä isää (9%). Tämän tutkielman pienessä otannassa on mielenkiintoista, että noin kolmannes haastateltavieni vanhemmista on yrittäjiä.

Haastateltavieni kyky ja halu reflektoida oma-aloitteisesti narratiivista tutkimustani yllätti minut ja tuotti heti haastattelun alkuun vuorovaikutuksellista keskustelua. Kaikkia haastateltaviani voi kuvata verbaalisesti lahjakkaiksi.

Aiku kiva, mä pääsen siis muistelemaan omia opintopolkujani, vitsit, siitä onkin aikaa, ku oon niitä miettiny. (Sirpa)

Siis okei, mä en olekkaan koskaa pohtinu ennen tällaisia, ainakaa niinku ääneen, tähän tekee itellekki hyvää vähän kerrata, et miten tähän on niinku oikein tultu. (Seppo)

Tällaista pitäisi tehdä enemmän, käydä läpi itselle merkityksellisiä tapahtumia lapsuuden ja nuoruuden ajalta, tähän on osaltaan ammatillisen kasvun puntarointia. Kiitos tästä. (Kirsi)

Sivuainevalikoima on haastateltavillani hyvin laaja. Suurin osa haastatelluista kertoo ammatinvalinnan vaiheidensa kuvailuissa myös opintojensa etenemisestä ja valitsemistaan sivuaineista. Haastateltavieni yleisempiä sivuaineita ovat psykologia, erityispedagogikka, kasvatustiede, sosiologia ja valtio-oppi. Yli puolella on sivuaineena myös jokin seuraavista: poliittinen historia, naistutkimus, tiedotusoppi, aikuiskasvatustiede tai psykologia. Aiempia

koulutuksia haastateltavillani on myös runsaasti, sekä opistotasoista, amk-tasoista ja kolmella haastateltavistani on ollut jo toinen maisteritutkintokin taskussaan, kun he aloittivat sosiaalityön opinnot. Suurin osa haastateltavistani on valinnut sosiaalialan jo aiemmalla koulutusasteella (kodinhoitaja, sosiaaliohjaaja, sosionomi) ja jatkanut myöhemmin opintoja yliopistossa.

Haastateltavani ovat suorittaneet opintokokonaisuuksia myös kulttuurihistorian, taidehistorian, saksan, matkailun ja sosiaaligerontologian puolelta. Väittäisin pienen mutta silti runsaan aineistoni osalta sosiaalityöntekijöiden olevan laaja-alaisia ja monipuolisia ammattilaisia jo peruskoulutuksensa pohjalta. Tämä vahvistaa omaa näkemystäni, arjen kokemusta työkavereistani, että sosiaalityöntekijät ovat joukko varsin laaja-alaisesti itseään kouluttaneita ihmisiä. Lisäkompetenssia hankitaan jo opintojen aikana kattavien sivuaineopintojen tai muiden aiempien koulutusten myötä.

Kolme haastateltavaani otti minuun yhteyttä haastattelun jälkeen kertoakseen, että ammatinvalinnan muistelu ja siitä kertominen teki hyvää ja sai heidät miettimään monenlaisia asioita liittyen omaan työuraan. Haastateltavat kertoivat mietteiden heränneen haastattelutilanteesta ja sen jälkeisestä ”*asioiden hämmentämisen aiheuttamasta kypsymisestä alkaneesta uudesta ammatillisen kasvun prosessista*”, jolla tavoin Mira kuvaili pohdintojaan. Haastattelutilanteissa toteutui nähdäkseni välitön, avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri. Haastateltavani ovat yhtä lukuun ottamatta olleet innostuneita ja uteliaita tutkimuksen toteuttamisesta ja narratiivisen haastattelun erityispiirteistä.

5.2 Narratiivinen haastattelu aineistonkeruutapana

Haastattelua voidaan pitää eräänlaisena tutkimusaineiston tuottamisen perusmenetelmänä, joka soveltuu moneen tilanteeseen ja monen asian tarkastelemiseen. Erityisen hyvin haastattelu sopii metodiksi silloin, kun tutkitaan henkilökohtaisia tai emotionaalisia asioita, kun halutaan kuvaavia esimerkkejä tutkittavasta ilmiöstä sekä tulkita kysymyksiä ja täsmentää vastauksia yhdessä haastateltavan kanssa. Haastattelu on menetelmänä melko työläs ja jatkoanalyysien kannalta vaativa aineiston keruu menetelmä. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 15-17.) Haastattelutyyppinä ovat strukturoitu, puolistrukturoitu ja ei-strukturoitu eli avoin haastattelu. Avoin haastattelu soveltuu käytettäväksi erityisesti silloin, kun käsitellään huonosti muistettuja asioita kuten menneisyyttä, kun tutkittavia on vähän tai kun aihe on arkaluontoinen ja tutkittavan ja tutkijan välillä on hyvä suhde. (Emt., 31.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston keruu ja analyysi ovat tutkimuksen aikana rinnakkaisia prosesseja (Alasuutari 2007). Aineiston keruun ja analyysin limittäisyys oli minulle selkeä valinta ja tapa tehdä tutkimusta, koska toteutin haastattelut aika pitkällä aikajänteellä.

Minua kiinnostaa toteuttaa avointa haastattelua osittain muistuttava narratiivinen haastattelu, jonka avulla tavoittaisin omaelämäkerralliseen muisteluun perustuvia tarinoita ammatinvalinnasta. Narratiivinen haastattelu on usein elämäkerrallinen haastattelu, joskin kerrontaa voidaan ohjata käsittelemään vain jotakin tiettyä tutkijaa kiinnostavaa tapahtumaa tai ilmiötä haastateltavan elämässä. Menetelmää voidaan soveltaa esimerkiksi tutkittaessa ihmisten elämän historian ja heidän ammattinsa välistä suhdetta, jolloin keskeistä on se millaisen prosessin seurauksena ihmiset valitsevat ammattinsa. Narratiivisessa haastattelussa kertoja eli haastateltava kertoo elämästään ja sen tapahtumista kronologisesti. Kertomukset ovat kuitenkin paljon enemmän kuin aikakirjoja tapahtumista, niihin liittyy tulkintaa, kun haastateltava tulkitsee samalla tapahtumien merkityksiä kertoessaan menneestä. (Brannen 2013; Elliot 2005; Freeman 2010.) Tässä tutkielmassani sosiaalityöntekijöiden haastatteluista muodostuu kertomuksia menneisyydestä, ammatinvalinnasta ja sille annetuista merkityksistä. Kertomuksia tulkitaan jo ennen tutkijan tekemää tulkintaa, ensimmäinen tulkitsija on haastateltava itse haastattelutilanteessa.

Narratiivinen haastattelu haastateltavan näkökulmasta

Narratiivisen haastattelun voidaan katsoa tuottavan rikkaamman version tapahtumista kuin niin sanottu perinteinen strukturoitu haastattelu. Tämä perustuu narratiivisen haastattelun asettamiin vaatimuksiin kertojalle (Flick 1998, 99). Tuottaakseen ymmärrettävän narratiivin ihmiset pyrkivät kertomaan tarinansa loppuun ja kertomusmuodossa he tekevät valintoja sisällön suhteen siten, että yleensä vain prosessiin keskeisesti liittyvät elementit sisällytetään narratiiviin. Narratiivisessa haastattelussa haastateltava rekonstruoi menneisyyden tapahtumia ikään kuin ne tapahtuisivat nyt (Freeman 2010). Huomasin tämän selkeästi tehdessäni haastatteluja. Haastateltavani muistelivat ammatinvalintaansa monesti preesens-muodossa ja ikään kuin uudelleen elivät haastattelutilanteessa valintoja koskevaa menneisyyttään: ”*Sit mä ajattelin, et mitä mä nyt teen? Pitäiskö mun mennä pääsykokeisiin vai menenkö mä nyt sitte töihin? Onko musta tälle alalle?*” punnitsee Kirsi valintojaan haastattelutilanteessa.

Narratiivisessa haastattelussa haastateltavalle tarjotaan mahdollisuus kertoa kokemastaan omalla tavallaan: lähtökohtana on, että ihmisille on yleensä tärkeää, että he voivat kertoa omasta elämästään, kokemuksistaan ja muistoistaan. Näitä kertomuksia kerrotaan myös itselle muistelemalla ja reflektoimalla omia elämäntapahtumiaan ja kokemuksiaan sekä tunteiden että ajatuksen tasolla. Narratiivinen haastattelu voi olla subjektiivisesti merkittävä kokemus sekä tutkittavalle että tutkijalle. (Hänninen 2010, 165; Nousiainen 2004, 31.) Tämä vaikuttaa siihen, että haastateltava tuottaa merkitykselliseksi kokemaansa tietoa ja tutkijan olisi syytä ainoastaan mahdollisimman niukasti puuttua kertomuksen etenemiseen (Nousiainen 2004, 11, 44).

Narratiivisessa haastattelussa ongelmaksi voi muodostua perinteiseen haastattelutilanteeseen kohdistuvat ennakko-odotukset, kuten esimerkiksi se, että koska kyseessä on haastattelu, kertoja voi olettaa, että hänen täytyy odottaa haastattelijan ensin esittävän kysymyksiä, joihin sitten hän voi vastata. Tällöin pääkertomus voi muodostua niukaksi. Kyky kertoa on taito, kompetenssi, joka vaihtelee suuresti eri ihmisillä. Usein narratiiviseen haastatteluun valikoituu juuri ihmisiä, jotka kykenevät tuottamaan rikasta kerrontaa ja näin kävi tässäkin tutkimuksessa. Tällöin ujut ja varautuneet ihmiset voivat syrjäytyä haastateltavia valittaessa ja heidän tarinansa siten jäädä kuulematta. (Flick 1998, 103-104.) Sosiaalityöntekijät ovat kuitenkin vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisten tilanteiden ymmärtämisessä ammatti-ihmisiä, jolloin heillä voidaan olettaa olevan useimmiten kompetenssia jo koulutuksensakin puolesta sujuvaan verbaaliseen kerrontaan.

Haastateltavien motivaatio osallistua tutkimukseen on merkityksellistä narratiivisen haastattelun sujuvuuden kannalta. Jotta narratiivisella haastattelulla saataisiin mahdollisimman rikas ja kattava aiheeseen liittyvä aineisto, on kertojalle annettava mahdollisuus kertoa tarinaansa tarvittaessa pitkäänkin. Haastattelijana minun on myös kyettävä pitämään kertomusta yllä ja suuntaamaan sitä. Haastateltavani edustavat motivoituneita, omasta (työ)hyvinvoinnistaan, jaksamisestaan ja ammatillisesta kehityksestäänkin huolta pitäviä ihmisiä. Tällä on varmasti vaikutusta tutkimustuloksiini. Jaksamisensa rajoilla kamppaileva sosiaalityöntekijä ei ehkä olisi jaksanut osallistua tutkimukseeni.

Elämästä kertominen kenelle tahansa, myös haastattelutilanteessa, voidaan nähdä tapahtumana, jossa kertominen aina muuttaa identiteettiä jollakin tavoin. Kun yksilö kertoo elämästään, hän tuottaa siinä samalla puhetta itsestään ja näin rakentaa itselleen

identiteettejä tai identiteetin, joka on toimiva erilaisissa tilanteissa. Narratiivisessa haastattelussa haastateltava päättää kertoessaan, mitä hän haluaa tuoda itsestään esiin ja mitä hän päättää jättää kertomatta. (Nousiainen 2004, 32-33.) Jotain sellaista voi siis tutkimuksessani jäädä piiloon, mistä kertoja itse on tietoinen, mutta ei halua jakaa sitä kanssani. Haastateltavan kertomus ei siis ole identiteetti sinänsä, vaan haastattelun tuloksena syntynyt kertomus sisältää niitä ulottuvuuksia identiteetistä, jotka haastateltava katsoo relevanteiksi tuoda kyseisessä tilanteessa esille ja sanoittaa.

Narratiivinen haastattelu tutkijan näkökulmasta

Narratiivisessa haastattelussa haastattelijan passiivisuus edesauttaa kertojan pyrkimystä saada aikaan ymmärrettävä kertomus, jossa käyvät ilmi kaikki oleelliset tapahtumien kulkuun vaikuttaneet syyt ja tavoitteet. Tämän väitteen taustalla on oletamus, jonka mukaan ihmisellä on narratiivisen esittämisen tasolla käytettävissä runsaampi tietovarasto kuin mitä heillä on sisäistettyjen teorioiden tasolla. (Saastamoinen 1999, 179-180.) Nämä perustelut myös vahvistivat päätöstäni valita narratiivinen haastattelu tutkimusmenetelmäksi. Narratiivisen haastattelun aloittaa yleinen *narratiivinen kysymys*, joka liittyy tutkimuksen aiheeseen ja jonka tarkoitus on saada kertoja tuottamaan itsenäisesti aiheeseen liittyvä kertomus. Aloituskysymyksen tulee olla riittävän avoin, jotta se ei liikaa rajoita kertojaa, mutta kuitenkin siten yksityiskohtainen, että se suuntaa kerrontaa halutulla tavalla. Narratiiviseksi kysymyksen tekee sen eteneminen ajassa, kuten esimerkiksi, että miten kaikki alkoi? Miten tapahtumat etenivät? Tai mihin kaikki johti?

Narratiivisen haastattelun avulla lähdän tavoittelemaan kertomuksia sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnasta aloituskysymyksen ollessa: *Millainen on sinun ammatinvalintasi kertomus? Miten päädyit opiskelemaan sosiaalityötä?* Mahdollisesti tarvittavia apu- tai lisäkysymyksiä ovat: Miten ammatinvalintaprosessisi eteni? Mitkä asiat ovat vaikuttaneet ammatinvalintaasi? Aloituskysymys ja siitä eteneminen tulee olemaan yksilöstä riippuen erilaista. Haastattelijalta vaaditaan sensitiivisyyttä ja kykyä muuntautua tilanteen mukaan, jotta erilaiset yksilöt pääsevät kertomuksen tuottamisessaan alkuun ja kykenevät pitämään kerrontaa yllä. Varsinkin aloituskysymyksen kohdalla haastateltavien persoonallisuus ja yksilöllisyys vaikuttavat osaltaan siihen, tarvitaanko lisäkysymyksiä vai riittääkö aloituskysymys heille sellaisenaan. Minulla ei ollut käytössä aloituskysymyksen lisäksi muuta haastattelurunkoa haastattelutilanteissa.

Mikäli alkukysymys saa aikaan kertomuksen, on tärkeää, etten keskeytetä sitä johdattelevilla tai arvottavilla lisäkysymyksillä (Saastamoinen 1999, 178-179). Perinteisesti narratiivisessa haastattelussa edetään kolmiportaisesti. Ensin tutkija esittää haastateltavalle teeman, mistä hän haluaa haastateltavan tuottavan tietoa eli aloituskysymyksen. Tässä vaiheessa tutkija ei puutu haastattelun kulkuun, mutta osoittaa kuuntelevansa. Toisessa vaiheessa tutkija pyytää haastateltavaa kertomaan enemmän joistakin haastattelussa esiin nousseista asioista. Lopuksi tutkija kysyy etukäteen pohtimiaan tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia kysymyksiä, mikäli niihin ei vielä haastattelun aikana ole tullut vastausta. Mikäli tutkija ensimmäisessä vaiheessa huomaa, ettei haastattelu etenisi lainkaan ilman tutkijan puuttumista, tutkijan on luvallista puuttua haastattelun kulkuun. (Rosenthal 2003, 917-918, 920-921.)

Narratiivisessa haastattelutilanteessa olen haastattelijana melko passiivinen, mutta empaattinen kuuntelija ja nonverbaalilla vahvistamisella rohkaisen kertojaa jatkamaan. Passiivisen kuuntelun ymmärrän herkkyytenä kuunnella myös hiljaisuutta. Pääkertomuksen jälkeen päätän kysymyksen jollakin kokoavalla kommentilla, jonka jälkeen tarvittaessa tarkennan lisäkysymyksillä avoimiksi tai epäselviksi jääneitä teemoja. Tällä menetelmällä pyrin siis saamaan aineistoiksi narratiiveja eli kuvauksia, selityksiä ja ennen kaikkea siis kertomuksia tapahtumien kulusta tai kehityksestä ja kokemuksista. (ks. Flick 1998, 99-100; Saastamoinen 2000, 38-39.)

Tutkijana hermeneuttinen esiymmärrykseni on luonteeltaan valikoivaa, hajanaista ja fragmentaarista, joka prosessoituu yksittäisen muistelijan ajatuksissani (forum internum) sisäisenä puheena. Tutkijana voin tarvittaessa viedä prosessia eteenpäin tarkentavalla kysymyksellä, mutta voin kertomuksen kulkiessa luontevasti olla vain kuuntelija. Toisessa vaiheessa organisoin muistelut kertomuksiksi. Kerrottaessa muistelut nykyistyvät, jolloin elämäkerrallinen muistelu todentuu kertojan tulkitsemalla tavalla. Tämä on mimesis-prosessin²⁶ luovin ja keskeisin vaihe. Kerrotussa juonessa organisoin tapahtumat kokonaisuudeksi niin, että kykenen havaitsemaan muistelujen punaisen langan. Kolmannessa vaiheessa analysoin ja teen synteesiä, kun nivon yhteen dokumentoituja yksittäisiä muisteluita/kertomuksia. (Seppänen 2010, 72-73, 196.) Tällainen tutkimus edellyttää luottamuksellista suhdetta tutkijan ja tutkittavien välillä. Todellisuus muovautuu

---

²⁶ Mimesis-prosessi on Ricouerin termi, jonka kehittäessään hän alun perin sovelsi Aristoteleen luovaa jäljittelyä eli kyseessä on ajallisesti eletyn ja muistellun elämäkulun tulkinta ja esittäminen juonellisessa kertomuksessa. (Ricouer 1984; ref. Kupiainen 2005, 79-80.)

jokaisen haastatteluvuorovaikutuksen sekä haastateltavan yksilöllisen ajattelun ja toiminnan perusteella. Kertomus kerrotaan kuulijaa varten. Tutkijan ja tutkittavan vuoropuhelu on tutkimuksen yksi keskeinen elementti. Mimesis-prosessissa tulos on sidoksissa vuorovaikutukseen kertojien ja kuuntelijan, siis tutkijana minun ja haastateltavieni välillä.

Haastattelijalta narratiivinen menetelmä edellyttää vuorovaikutustaitoa ja haastattelutilanteen refleksiivistä tulkintaa, jonka vuoksi tutkimuskirjallisuudessa suositellaan harjoitushaastattelun tekemistä sekä muita vuorovaikutusharjoituksia ja roolileikkejä (Flick 1998, 104). Koen omaavani riittävästi sosiaalityön asiakashaastattelukokemusta ja luotan siihen, että haastattelemisen sujuu minulta luontevasti, joten keskityin lähinnä opettelemaan nimenomaan narratiivista haastattelua sekä lukemalla haastattelumetodista, että käytännössä: harjoitushaastatteluja tein kaksi kappaletta. Harjoitushaastattelut tein lähinnä selvittääkseni, onko narratiivinen aloituskysymykseni riittävä/ymmärrettävä. Toiseksi halusin lisätä varmuuttani haastattelun kuljettamisesta narratiivisesti eteenpäin ja minulle uuden laitteen, sanelimen käytössä. Tutkijana koen, että minun tulee antautua haastateltavieni kertomusten vietäväksi ja antaa tilaa myös omille tunteilleni, joita haastateltavien kertomukset mahdollisesti minussa herättävät. (Granfelt 2004, 134-134; Husso 2003, 357-361.)

Haastattelujen käytännön toteuttaminen

Tein muistini ja haastattelujen kuljettamisen tueksi lomakkeen, jonka avulla keräsin kirjallisena haastateltavieni taustatietoja kuten ikä, asuinpaikkakunta, lapsuudenkodin taloudellinen tilanne, vanhempien koulutustausta, sisarusjärjestys, nuoruuden ystävyysuhteet ja mahdolliset traumakokemukset lapsuudessa. Taustalomakkeen täyttämässä kuuntelin sensitiivisesti haastateltavien toiveita: annoin haastateltavien valita haluavatko he täyttää lomakkeen omassa rauhassa omalla ajallaan ja palauttaa minulle ennen haastatteluja. Osa halusi tehdä näin, kun taas osa täytti lomakkeen haastattelutilanteessa ennen haastattelua. Tällöin lomake toimi aiheeseen ja haastatteluun virittäytymisen välineenä. Suurin osa (8/12) haastateltavista katsoi, että taustatietolomakkeen täyttäminen oli helpompaa minun läsnä ollessani, sillä tällöin he pystyivät tarvittaessa kysymään ja tarkentaa joitakin lomakkeeseen täytettävää kohtaa.

Suunnittelin toteuttavani haastattelut mahdollisuuksien mukaan haastateltavien työpaikoilla. Tilan tulee olla rauhallinen ja häiriötön. Alustava suunnitelmani oli varata

neuvotteluhuone haastattelutilanteita varten ja olin saanut siihen esimieheni luvan. Osa sosiaalityöntekijöistä, noin puolet, toivoi kuitenkin haastattelun tekemistä muualla kuin omalla työpaikallaan. Luottamuksellisen ja vapautuneen ilmapiirin luomisen kannalta näin ensisijaisen tärkeäksi kuunnella haastateltavien toiveita haastattelupaikan valinnassa. Haastattelupaikan valinnassa haastateltavien kuuntelu luo turvallisuuden ja luottamuksen ilmapiiriin, jolloin haastattelutilanne on optimaalinen (Hirsjärvi & Hurme 2011). Haastattelupaikat valikoituivat siten haastateltavien toiveiden mukaisesti. Jos haastattelupaikalla ei ollut haastateltavalle erityistä merkitystä, ehdotin hänen työpaikkaansa ja hänen valitsemaansa tilaa. Toteutin lopulta kaksi (2) haastattelua omassa kodissani ja kolme (3) haastateltavan kodissa. Kaksi (2) haastattelua toteutettiin ravintolan yksityiskabinetissa ja loput viisi (5) haastateltavien omilla työpaikoilla heidän valitsemissaan tiloissa.

Nauhoitin haastattelut Olympusin sanelimella Digital Voice Recorder VN-8500PC. Haastattelujen kestot vaihtelivat noin kahdestakymmenestä minuutista hieman yli puoleentoista tuntiin. Suurin osa haastatteluista kesti puolesta tunnista tuntiin. Haastatteluista osassa on lisäksi mukana myös luonnollisia taukoja, kahvinkeitosta puhelimeen vastaamiseen. Yhdessä haastattelussa huomasin taustamelun äänittymisen vuoksi hankaluutta litteroinnissa, joten olin sen jälkeen tarkempi mahdollisen taustamelun suhteen. Yhteensä tallennettua haastattelumateriaalia kertyi 419 minuuttia eli noin seitsemän (7) tuntia. Luin litteroimani kertomukset useampaan kertaan aineistoni analyysi- ja tulkintavaiheissa.

Olen herkkä kuuntelemaan haastateltavieni toiveita siitäkin syystä, että käyttämäni narratiivinen haastattelu on menetelmänä haasteellinen sekä haastattelijalle että haastateltavalle. Mahdollisuutena on saada paljon syvällistä kokemustietoa, mutta luottamuksellisuus ja sitä tukeva ilmapiiri ovat keskeisiä onnistumisen edellytyksiä. Motivointi, empaattinen kuuntelu ja tilan antaminen haastateltavalle ovat minulle haastattelujen tekemisessä ensisijaista. Oma kokemukseni haastattelutilanteista on, että ne onnistuivat hyvin ja vain kahden haastateltavan kanssa minun piti melko paljon tukea tarinan kerrontaa esimerkiksi esittämällä lisäkysymyksiä.

Haastattelujen värikkyyks ja syvyys sekä haastateltavien into yllättivät minut. Moni tuntui ensimmäistä kertaa elämässään muistelevan ammatinvalintaansa ja isolle osalle haastateltavistani omaelämäkerrallisen kertomuksen tuottaminen haastattelutilanteessa

merkitsi ainakin vähäisessä ääriin uutta ammatillista kasvukokemusta, uusia oivalluksia ammatinvalintaan vaikuttaneista tekijöistä ja niiden parempaa ymmärtämistä sekä jäsentämistä. Olen etuoikeutettu, että onnistuin luomaan luottamuksellisen ilmapiirin, jossa haastateltavani olivat vapautuneita ja halusivat jakaa kanssani hyvinkin henkilökohtaisia muistoja ammatinvalinnan poluistaan ja elämästään. Haastateltavieni merkitys tutkielmalleni on ainutlaatuisuudessaan korvaamaton ja innoittaa minua jatkamaan tärkeäksi kokemani aiheen parissa vielä tämän tutkimuksen jälkeenkin.

Pyrin mahdollisimman pian haastattelun jälkeen kirjoittamaan tutkimuspäiväkirjaani havaintojani haastattelutilanteen sujumisesta sekä arviointia omasta onnistumisestani haastattelijana. Päiväkirjamerkinnyt tukevat minua myös analyysi- ja tulkintavaiheessa haastattelutekstin eli kertomuksen ja tutkimuskontekstin yhteyden hahmottamisessa. Tutkimuspäiväkirjani toimii myös analyysin tukena merkitysten ymmärtämisessä ja tulkitsemisessä. (Lindseth & Norberg 2004; Peltomäki 2014, 38.) Koko tutkimusprosessin ajan kirjasin tutkimuspäiväkirjaan omaa keskustelua aineiston kanssa sekä ajatuksiani ja tunteitani, jotka toimivat narratiivisessa analyysivaiheessa reflektointini tukena. Tutkimuspäiväkirjan kirjoittaminen liittyy läheisesti omaelämäkerralliseen kirjoittamiseen. Se on tehokas ja minulle luontainen keino selvittää ajatuksiani ja kokemuksiani prosessin aikana. Koen, että tutkimuspäiväkirja auttaa ymmärtämään, miten tutkijana kehityn: mahdollisesti muutan ajatteluani, tunteitani ja toimintani tutkimusprosessin aikana.

Olen anonymisoinut aineistoni huolella. Haastateltavani eivät esiinny omilla nimillään edes litteroinneissani. Käytän peitenimiä eikä haastateltavien työtehtäviä, työpaikkaa tai asuinpaikkaa mainita. Olen suojannut aineistotiedoistani äänitallenteet salasanoilla. Muuhunkin aineistoon sisäänpääsy on rajattu henkilökohtaisille tunnuksilleni. Olen myös yleisissä tietoturva-asioissa ollut mielestäni tarkka. Oppia näihin asioihin sain Kuulan (2015) teoksesta.

Näen luottamuksen syntymisen ja kerronnan helppouden johtuneen suurelta osalta siitä, että kollegalle puhuminen tuntui haastateltavistani luontevalta. Uskon myös oman persoonani vaikuttaneen siihen, että haastattelutilanteet sujuivat hyvin ja haastateltavat kokivat tilanteen rennoksi ja levolliseksi. Yllätyin kuitenkin useampaan kertaan siitä, miten arkaluonteisistakin asioista he kertoivat. Koin onnistumisen hetkiä, kun haastateltavani halusivat päästää minut osalliseksi myös lapsuutensa ja nuoruutensa kipeisiin hetkiin, solmukohtiin ja mennä syvälle, nähdä vaivaa ja antaa minulle paljon enemmän kuin kepeitä

vastauksia. Tämä sai minut nöyräksi ja vahvasti omaa motivaatioitani tehdä tutkielma valmiiksi, tilanteessa jossa sen loppuunsaattamisen tielle ilmaantui omassa elämässäni usein esteitä tai ainakin hidasteita. Pidän tärkeänä, kirkkaimpana johtotähtenä sitä, että näiden rohkeiden ja avoimien sosiaalityöntekijöiden kertomukset koko kirjossaan pitää saada toisten luettavaksi ja osaksi sosiaalityössä jaettavaa tietoa.

Walls-Siimes (1999) Helsingin yliopistosta toteutti teemahaastattelumenetelmällä pro gradu-tutkielmansa²⁷ ””*Se on kuin takki, jota sovittaa päälleen*”: sosiaalityöntekijöiden ammattiin hakeutuminen ja ammatissa pysyminen”. Vaikka teemahaastatteluita ei ollut yhdeksää enempää, aineisto vaikutti Walls-Siimeksen mukaan runsaalta ja siinä näytti olevan läsnä koko elämän kirjo. Sama kokemus on myös minulla: kaksitoista narratiivista haastattelua, antoivat nähdäkseni runsaan, syvän ja kaikessa henkilökohtaisuudessaan hyvin kokonaisvaltaisen kuvan ammatinvalinnan moniulotteisesta rakentumisesta ja rakentamisesta.

5.3 Validiteetti ja reliabiliteetti

Tutkimuksen validiteetti kuvastaa sitä, tutkiiko tutkija juuri sitä ilmiötä, jota hänen on tarkoitus tutkia, kun taas reliabiliteetti arvioi aineiston luotettavuutta. Laadullisessa tutkimuksessa ei etsitä varsinaisesti edustavuutta, vaan tapaukset ovat esimerkkejä (Alasuutari 2007). Tutkimuksessa tutkimushenkilöiden lukumäärä ei ole suoraan verrannollinen aineiston kattavuuteen tai riittävyyteen (Greswell 2009, 71-73; Metsämuuronen 2010, 166-167; Mäkelä 1990, 47-48), koska kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä ei ole tilastollinen yleistäminen. Pyrkimyksenä on saavuttaa saturaatio eli aineiston kylläntyminen. Saturaatiopiste katsotaan saavutetuksi, kun haastateltavien vastaukset alkavat toistaa toisiaan eli niistä ei löydy enää tutkimuskohteen kannalta uutta tietoa. Kuten aiemmin totesin, katson aineistoni täyttävän tämän odotuksen. Kaksitoista syvällistä narratiivista haastattelua ovat riittävästi sosiaalityöntekijän ammatinvalinnan polkujen jäsentämiseksi. (Alasuutari 2007, 8-14; Hirsjärvi & Hurme 2011; Mäkelä 1990, 52.)

---

²⁷ Walls-Siimes (1999) tukeutui lähdekirjallisuudessa pääsääntöisesti suomalaisiin lähteisiin, jota hän perusteli sillä, että haastatteli suomalaisia sosiaalityöntekijöitä, joiden omien ammatillisten näkemysten taustalla ovat varmastikin juuri suomalainen sosiaalityökeskustelu ja joiden ammatilliseen toimintaan vaikuttaa ennen kaikkea professioiden asema omassa yhteiskunnassamme. Tutkimuksen empiirisenä aineistolla Walls-Siimeksellä oli yhdeksän (9) pääkaupunkiseudulla työskentelevän sosiaalityöntekijän teemahaastattelut, joista hän satunnaisesti valitsi kahdeksan haastattelua jatkokäsittelyyn.

Tavoitteenani ei ole ollut yleistää vaan paikallisen selittämistä eli aikaisempaan tutkimukseen perehtymällä ja aineistoa analysoimalla tuottaa tietoa, jolla on yleisempää relevanssia. Luotettavuuden ja yleistettävyyden yhteydessä puhutaan merkitysulottuvuuksista eli siitä, kuinka laajalle joukolle tutkimustieto on merkityksellistä. Väitän tutkimukseni olevan merkityksellinen henkilökohtaisesti sekä haastateltavilleni että itselleni. Tämän lisäksi tutkielma on osa laajempaa kulttuurista kokemus- ja merkitysvarantoa, jolloin se muodostuu enemmän tai vähemmän merkittäväksi esimerkiksi sosiaalityön ammatti- ja tiedeyhteisölle.

Fenomenologisen tutkimuksen luotettavuus ilmenee tutkijan ja tutkittavien kokemusten tai tutkimusaineiston välisen dialogin laadussa. (Laine 2000, 10.) Ennen kaikkea tämä tarkoittaa kriittistä suhdetta omaan tutkimustyöhön. Useat tutkijat, kuten esimerkiksi Atkinson ja Coffey (2003) sekä Mietola, Miettinen ja Vehmas (2017) pitävät pohdintaa haastateltavan luotettavuudesta naiivina. He korostavat narratiivisen kertomuksen erityisyyttä ja puheen performatiivisuutta: puheessa tuotetaan todellisuutta, josta kerrotaan ja jota samalla tuotetaan tietynlaiseksi. Tällöin kommunikaatiossa ei pelkästään raportoida 'objektiivista' todellisuutta vaan sanoitetaan sitä valitusta näkökulmasta tiettyä tarkoitusta varten. Luotettavuutta narratiivisessa tutkimuksessa lisää kuitenkin se, että tutkimusprosessin eri vaiheet ovat tarkkaan ja avoimesti kuvattuja, jolloin analyysin tuloksia voi paremmin verrata aikaisempaan tutkimukseen (Sirén 2009, 64).

Se, mitä haastateltava kertoo voi olla eri kuin mitä tutkija ymmärtää tai tulkitsee. Eletty elämä ja siitä kertovat tarinat eivät siis koskaan ole täydellisen yhtä pitäviä (Hyväri & Salo 2009; Sintonen 1999, 65). Alasuutarin (2007, 3-5) mukaan yksilöt haluavat antaa itsestään mahdollisimman hyvän ja suotuisan kuvan, minkä vuoksi he silottelevat vastauksiaan. Tutkimuksen lukijan on siten huomioitava, että kertomukset haastateltavieni elämästä ovat totuuteen pyrkiviä hahmotelmia koetusta todellisuudesta. Narratiivisen haastattelun etuna on juuri ihmisen toiminnan logiikan ja prosessuaalisuuden ymmärtäminen heidän omasta näkökulmastaan.

Narratiivisen lähestymistavan mukaan niin sanotun tutkijan paikan pohtiminen on hyvin keskeistä tutkimuksen tekemisessä. Narratiivinen menetelmä vaatii tietoisuutta omista valinnoista ja tausta-oletuksista. (Lieblich & Tuval-Masciaach & Zilper 1998, 8-10; Seppänen 2010, 273.) Olen tietoinen siitä, että kertomusten analyysi ja tulkinta olisivat hyvin toisenlaiset, ellei itse olisi työskennellyt sosiaalityöntekijänä kuten

haastateltavanikin. Oma ammatinvalinnan tarinani on osaltaan vaikuttanut taustaoletuksiini ja analyysiprosessiin. Olen kuitenkin lähtenyt liikkeelle aiempien tutkimusten innostamana, jolloin tulkintani pohjautuu ensisijaisesti niiden ja aineiston väliseen vuoropuheluun, ei omiin kokemuksiini tai olettamuksiini. Omaa tutkimuksellista matkaani reflektoin johtopäätösten yhteydessä luvussa seitsemän (7).

Olen pyrkinyt tekemään valintani ja taustaolettamukseni läpinäkyväksi tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa. Siten olen pyrkinyt täyttämään hyvän tieteellisen käytännön mukaiset eettisyyden kriteerit. Olen ollut rehellinen sekä itselleni, haastateltavilleni että tutkielmani lukijoille. Validiteetin arviointiin tutkimuksen osalta liittyy myös tietoisuus siitä, että tutkijana tuntee ja ymmärtää tutkittaviaan. Katson tutkimukseni osalta validiteetin täytyneen myös tältä osin, koska tunnen ja ymmärrän haastateltaviani, puhumme samaa ammattikieltä ja jaamme yhteistä sosiaalityön asiantuntijuutta. Olen itse osa tutkittavaa ilmiötä: kohta valmistuva sosiaalityöntekijä, joka on jo vuosia tehnyt sosiaalityön määräaikaista tehtäviä. Tutkin omaa kulttuurista ryhmääni ja polkuja, joita sen jäsenet ovat kulkeneet, itseni mukaan lukien tullakseen sosiaalityöntekijäksi. (ks. myös Sirén 2009, 64.)

5.4 Narratiivinen analyysi käytännössä

Esittelen tässä alaluvussa käyttämiäni narratiivisen analyysin metodisia käsitteitä sekä kerron, miten olen soveltanut juonirakenneanalyysiä haastatteluaineiston analyysissä. Ymmärtääkseen kertomusta, pitää pyrkiä ymmärtämään, miten ja miksi toisiaan seuraavat episodit johtavat tiettyyn lopputulokseen (Ricouer 1984 Kupiaisen 2005, 79-80 mukaan). Analyysin tavoitteena on alkuperäisen kertomuksen välittäminen mahdollisimman tarkasti, jotta lukija voi arvioida tehtyjen tulkintojen luotettavuutta (Arvilommi 1998; Hänninen 2000). Alasuutarin määritelmän mukaan havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen ovat laadullisen analyysin kulmakiviä. Arvoitus ratkaistaan siten, että tuotettujen johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden perusteella tulkitaan tutkittavaan ilmiöön liitettäviä merkityksiä. (Alasuutari 2000, 153-154.) Alasuutarin esittämä ajatus arvoituksen ratkaisemisesta kiehtoo minua, sillä se soveltuu mielestäni hyvin kuvaamaan narratiivisen analyysin tekemistä.

Analyttiset käsitteet ja aineiston kanssa työskenteleminen

Valitsemani analyysimenetelmä, narratiivinen analyysi vaikutti litterointitapaani. Se, miten tarkasti nauhoitettu haastattelu toistetaan kirjoitettaessa sitä puhtaaksi eli litteroidaan, riippuu tutkimusongelmasta ja siitä, miten kieleen suhtaudutaan. Koska tutkielmani fokuksessa ei ole kielen käytön tarkka analyysi, en käyttänyt litteroinnissa kielen tyyliä ja muotoa kuvaavia erikoismerkkejä. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 138-140.) Numeroin haastattelut juoksevin numeroin, koska tämä helpottaa aineiston käsittelyä ja analyysia. Järjestysnumeroiden lisäksi merkitsin ylös myös muut tunnistetiedot, kuten haastateltavan sukupuolen, iän, päivämäärän ja haastattelupaikan. Jokaisen haastattelulitteraation alkuun merkitsin myös muut mahdolliset tilanteessa vaikuttaneet taustatekijät, kuten esimerkiksi keskeytykset ja haastattelun kokonaisuuden. Päädyin tähän siksi, että sanatarkan litteroinnin sijaan koin merkityksellisten tapahtumien ja ajanjaksojen yksityiskohtaisen kirjaamisen riittävänä. Tämän lisäksi kuvailin huolellisesti tutkimuspäiväkirjaani myös haastateltavieni tunnetiloja. Sisällytin tutkimuspäiväkirjaani myös tiedot, kokemukset ja kuvailut haastattelumiljööstä ja tunneilmapiiristä. Auki kirjoitettua aineistoa syntyi 48 sivua ja tutkimuspäiväkirjani on 16-sivuinen. Aineistoni käsittely eli litterointini on jo yksi osa tulkinnan tekemistä, sillä puhutun kielen saattaminen kirjalliseen muotoon edellyttää analyysia. (Polkinghorne 1995, 18; Rosenthal 2003, 64.)

Kertomus voi olla sekä analyysin väline, että lopputulos. Monitieteisestä narratiivisesta tutkimusorientaatiosta ei ole löydettävissä yleispätevää ja yhtenäistä analyysimetodia tutkimustulosten tuottamisen tueksi. (Riesmann 2002, 708-710.) Tutkimuksessani aineistonkeruutapa, aineiston luonne, että analyysitapa ovat narratiivisia. Narratiivisessa analyysissäni jäsenän haastatteluaineistosta sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnan kertomuksia osana heidän elämänsä historiaansa. Kiinnitän huomiota siihen, miten tutkittava ilmiö hahmottuu kertomuksenkaltaisena rakenteena. Tähän viittaa esimerkiksi käyttämäni *polun* käsite.

Tavoitteenani on analyysissä etsiä sosiaalityöntekijöiden kertomuksista juoni ja siihen kiinnittyvät merkitykselliset tapahtumat (Hatch & Wisniewski 1995; Hyvärinen 2008, 449-451; Ricouer 1992) sekä tavoittaa ja säilyttää tekstissä yhteys sosiaalityöntekijöiden alkuperäisilmauksiin eli 'ääneen' (Åkerberg 2000). Juoni vastaa kysymykseen, miksi jotain tapahtui ja se rakentuu merkityssuhteista, jotka yhdistävät tapahtumia toisiinsa (Hyvärinen 2006b). Lisäksi pyrin analysoimaan ammatinvalinnan kerronnan tapoja (Hyvärinen 2006a)

sekä analyysiprosessin loppuvaiheessa tuottamaan synteessin aineiston ja aiempien tutkimustulosten välille. *Juonentaminen* on ikään kuin se käsitteellinen väline, jonka avulla synteesi luodaan, sillä juonentamisessa kootaan irralliset tapahtumat ja tilanteet ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi (Ricoueur 1992). Juonentaminen tarkoittaa käytännössä sitä, että analyysiprosessin aikana kokoa ja tuotaan eri haastatteluissa kerrotuista kertomuksista juonentamisen kautta yhtenäisiä kertomuksia. (Polkinghorne 1995, 9-10.) Juonentamisessa tutkija valitsee useista eri tapahtumista ne, jotka selkeästi vaikuttavat tarinan kokonaisuuteen (Emt., 3-5).

Juonen osalta voidaan keskittyä kronologisuuteen tai eheyteen riippuen siitä, millaista narratiivista analyysiä toteutetaan. Edellinen vastaa Ricouerin tapaa hahmottaa narratiivisuus, kun taas keskittyminen juonen eheyteen palautuu Aristoteleen²⁸ aikoihin saakka. Katson Aristoteleesta lähtöisin olevan tavan ymmärtää kertomuksen juoni soveltuvan parhaiten tutkielmaani (ks. Eerola & Huttunen 2011, 225-228; Ricouer 1984, 53-55). Haastateltavieni elämäkulun ja elämäntapahtumien kronologisuus ei ollut analyysini kannalta keskeisin seikka. Tehdessäni narratiivisia haastatteluja, kävi ilmi, että polkua sosiaalityöntekijäksi ei kuljettu useinkaan yksinomaan kronologisesti eteenpäin vaan tavallista oli, että elämässä palattiin takaisinpäin ja lähdettiin eri polkua pitkin uudestaan eteenpäin. Tällöin kronologian tavoittaminen ei näyttäytynyt tarkoituksenmukaiselta tavalta analysoida aineistoa. Aristoteles esittääkin narratiiveissa olevan alku, keskikohta ja loppu, mutta nämä kertomuksen vaiheet eivät ole aikaan sidottuja. Juonen eheys on usein kronologisuutta keskeisempää. Valitsin siten eheyden kronologisuuden sijaan analyysivaiheeni ohjenuoraksi. (Ricouer 1984, 1992; Öberg 1997.)

Narratiivisessa analyysissä muodostetaan usein ydinkertomuksia tai tyyppikertomuksia, – jollaisina voidaan pitää analyysiluvussa kuusi (6) muodostamiani ammatinvalinnan polkua, joiden avulla voidaan osoittaa, millaisia yleisiä ajattelu- ja toimintatapoja, merkityksiä ja

---

²⁸ Aristoteles totesi Runousopissaan, että hyvässä tragediassa on alku (tilanne), keskikohta, ja lopetus. Tapahtuminen ja asioiden muuntuminen sekä niiden eteneminen liittyvät olennaisesti kertomuksiin, joissa kertomuksen eteneminen on tärkeä käsite. Aristoteleen malli toimii erinomaisesti siinä, että se auttaa erottamaan kertovan tekstin toisenlaisista puhetavoista. Selitykset, kysymykset, luettelot tai mielipiteet eivät siis ole kertomuksia Aristoteleen mallin ongelma on siinä, että siinä oletetaan, että tapahtumien kulku ja kertomus kulkevat yhtä jalkaa, ja että tapahtumat saavat aina ratkaisunsa kertomuksen lopussa. Monesti kuitenkin myös romaaneissa ja elokuvissa lopputulos voidaan jättää vastaanottaajan arvattavaksi tai tulkittavaksi. Moni tärkeä kertomus ei myöskään muodosta siistiä kokonaisuutta, joka kulkee järjestelmällisesti alusta keskikohdan kautta loppuun. Hajanainen kertomus ei kuitenkaan tarkoita, että kertoja olisi välttämättä huonompi, kyseessä voi olla kesken oleva tilanne tai kokemus kuten väkivalta, trauma, onnettomuus ovat liian raastavia kerrottavaksi. (Hyvärinen 2006a.)

asenteita liittyy kertomuksen kohteena oleviin asioihin. Narratiivinen analyysi voidaan toteuttaa esimerkiksi kertomuksen rakenneanalyysina, juonianalyysina, aktanttianalyysina tai elämäntarina-analyysina (Hänninen 2010). Analyysitavassani on kyse juoni- ja elämäntarina-analyysistä.

Aineistoa analysoitaessa ja tuloksia luettaessa on huomioitava, että saamani tieto perustuu sosiaalityöntekijöiden muistitietoon. Muistitieto taas perustuu haastateltavan tulkintoihin menneisyydestä ja sitä kautta saatava tieto ei pohjaudu totena pidettyihin asioihin vaan siihen, mitä merkityksiä menneisyys saa muisteluhetkellä. Haastateltava tuottaa tiedon konstruktiona muistellessaan menneisyyttään ja rekonstruoi sen haastattelutilanteessa. (Fingerroos & Haanpää 2006, 32-34.) Tutkielmassani en edes yritä selvittää objektiivisia totuuksia sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnasta, ainoastaan heidän nykyhetkessä menneisyydelle ja valinnoilleen antamia merkityksiä. Tärkeää on myös tutkijan tekemät tulkinnat ja merkityksenannot, jotta en tehdessäni analyysiä vain toista sosiaalityöntekijöiden haastattelupuhetta vaan uudelleen tulkitsen niistä erilaisia ammatinvalinnan polkuja. Analyysiä tehdessäni minun on muistettava kriittisyys omia tulkintojani kohtaan sekä tiedostettava omien kokemusteni ja esiyymmärryksen merkitys analyysini tuloksissa.

”Kertomus jäljittelee elämää, elämä jäljittelee kertomusta”, näin Bruner (2004, 692) kuvaa kertomuksen ja koetun elämän vähittäistä rinnakkaista kehkeytymistä ontologiseksi rikastumisprosessiksi, missä kokemukset ja niistä kertominen rikastuttavat vastavuoroisesti toisiaan ja koettua elämää. Tällöin tutkimustuloksina on konstruktio ja fiktiivinen jäljitelmäkuva, kuten Seppäsen (2010, 68-70, 72) tapauksessa pohjoislappilaisten ikämiesten todellisesta elämästä. Mimenis-prosessissani on kolme vaihetta: esiyymmärrys, juonellistaminen ja tulos eli sovellus. Tässä tutkielmassani minulla on alussa esiyymmärrys tutkittavasta kohteestani, sen jälkeen toteutan haastatteluaineiston juonellistamisen, jonka lopputuloksena syntyy kuusi (6) erilaista sosiaalityöntekijyyden muodostumisen, ammatinvalinnan polkua.

Myös Sirénin väitöskirjan²⁹ fiktiivinen kollaasi kaikkien johtajien jaetusta tarinasta, teki minuun suuren vaikutuksen ja pohdin pitkään vastaavan tekemistä haastattelemistani sosiaalityöntekijöistä. Päädyin kuitenkin tässä tutkimuksessani erittelemään ja tuomaan esille mahdollisimman monia merkityksellisiä asioita tai tapahtumia tutkittavien elämästä, joiden kautta sosiaalityön ammatinvalinnan polut ovat muodostuneet.

Olen tuottanut haastattelemalla sosiaalityöntekijöiden kertomuksia heidän ammatinvalinnastaan ja ammatinvalinnan motiiveista. Analyysiprosessin tuloksena tuotin sosiaalityöntekijöiden kertomuksista ammatinvalinnan polkuja. Siten katson, että osaelämäkerrat kertovat poluista, joita pitkin sosiaalityön koulutukseen eritavoin hakeudutaan. Tarkoitin polulla reittiä, jota pitkin haastateltava kokee kulkeneen elämässään haastattelutilanteeseen saakka. Erityisesti olen kiinnostunut niistä polun vaiheista, joiden aikana haastateltava kokee valinneensa sosiaalityöntekijän koulutuksen ja ammatin. Polku sanana viittaa matkaan ja kulkemiseen. Haastateltavat valitsevat ja kertovat haastattelupuheessaan ne tapahtumat ja ajanjaksot elämässään, joiden he kokevat olleen merkityksellisiä suhteessa ammatinvalintaansa. He tuovat kertomuksissa esiin yksittäisiä merkityksellisiä tilanteita ja tapahtumia elämässään sekä pohtivat niiden merkitystä alalle hakeutumisessa. Näistä tilanteista ja tapahtumista koostuvat esittelemäni sosiaalityöntekijyyden kannalta merkitykselliset elämän tapahtumat. Sosiaalityöntekijöiden erilaiset polut muodostuvat tekemäni aineiston juonentamisen tuloksena. Erilaisten juonien avulla erotan vallitsevia ja vaihtoehtoisia polkuja sekä löydän yhteneväisyyksiä ja ristiriitaisuuksia haastateltavien kertomuksista (Alasuutari 1989; Ricouer 1992).

Olen tulkinnut ja juonentanut sosiaalityöntekijöiden ammatinvalintaan liittyviä tekijöitä, tapahtumia ja ajanjaksoja, jolloin haastateltavat kokevat tehneensä valinnan hakeutumisesta sosiaalityön alalle. Osaan valintoja liittyy sattumaa, kuten elämässä yleensäkin, mutta näistäkin valintatilanteista syntyy polkuja. Esittelen kuusi (6) erilaista sosiaalityöntekijän ammatinvalinnan polkua. Polku on tutkielmassani kielellinen, analyysin tuloksena tuottamani konstruktio. Polut ovat siten muodostuneet haastateltavien kertomuksista tekemäni tulkintatyön kautta ja ovat itsessään keskeinen tutkimustulos. Erittäin tärkeää on huomioida, että polut eivät ole toisiaan poissulkevia eli sama henkilö voi elämänsä aikana

---

²⁹ Sirén (2009) haastatteli väitöskirjaansa ”*Pienen suuresta johtajasta suuren pieneksi johtajaksi-Organisaatioiden integraation johtajan identiteettitarina*” varten narratiivisen haastattelun avulla 17 tavaratalojohdajaa luoden heidän kertomuksistaan yhteisen jaetun konstruktion. Hänen tutkimuksensa on etnografisia piirteitä omaavalla narratiivisella tutkimusotteella toteutettu tapaustutkimus.

kulkea useampaa polkua pitkin. Haastateltavieni kertomuksissa korostuu haaroittuvat polut ja kierto- tai oikotiet. Valittu polku voi myös päätyä umpikujaan, jolloin valitaan uusi polku. Esimerkiksi osalla haastateltavistani on kertomuksissaan vahvoina kaksi yhtä merkittävää motivaatiotekijää alan valintaan, jolloin he ovat kulkeneet kahta polkua pitkin. Meistä jokainen on varmaan kulkenut metsässä ja nähnyt, miten kaksi polkua sulautuu ikään kuin yhdeksi isommaksi poluksi. Luomani polut ovat ikään kuin yksinkertaistettuja mallipolkuja, joita pitkin yksikään haasteltava ei yksinomaan kulkenut. Polkujen avulla pystyn esittämään konkreettiset havaintoni ja tulkintani selkeämmin kuin muodostamalla yhden kootun kertomuksen, joka sisältäisi monia polkuja. Tämä ratkaisu siitä, kuinka analyysin toteutan ja raportoin, on yksi tutkimusprosessia koskevista vaikeista valinnoistani. Minua kuitenkin kiinnostamaan myös yhden, yhteisen, jaetun ja kootun tarinan muodostaminen aineistostani (ks. Sirén 2009).

Juonentamisen ja juonirakenneanalyysin tekeminen

Alasuutari (1989) mainitsee Proppin kehittämän lukutavan, jonka hän nimeää juonirakenneanalyysiksi. Juonirakenneanalyysin avulla löydetään eri kertomusten väliset erot ja yhtäläisyydet. Se on myös avain kertomusten merkitysrakenteiden tutkimiseen. Juonirakenneanalyysin avulla etsin tekstissä olevia rakennepiirteitä. Juonirakenne on kuitenkin vasta aineiston analyysin alku, joka mahdollistaa tulkintojen tekemisen kertomusten merkitysrakenteesta. Ricoueur (1992, 20-21) näkee juonentamisen syvällisenä prosessina, jossa yksittäisten episodien ja ristiriitaistenkin tapahtumien välille tuotetaan synteesiä. Toteutin juonentamista siten että, etsin ensin sosiaalityöntekijöiden kertomuksista merkitykselliset tapahtumat ja ajanjaksot. Muodostamalla juonellisia kokonaisuuksia, jäsensin erilaisia polkuja, joiden kautta sosiaalityöntekijät ovat ammattinsa valinneet. Analyysiä tehdessäni kuljen heidän mukanaan erilaisilla ammatinvalinnan poluilla muodostaessani tulkintoja ja etsiessäni mahdollisia yhtymäkohtia, ristiriitaisuuksia ja polkujen risteyskohtia. Juonentaminen on siten tekemäni aktiivinen tulkintaprosessi, joka sinänsä on aina kunkin kertomuksen eri elementtejä yhdistävä ja uudelleenmuotoileva. Tällöin kerronnan juonellistamisessa yhdistän kertomusten osien ja rakenteiden lisäksi myös ajallisia ulottuvuuksia, mennyttä, nykyisyyttä ja tulevaa. Juoni ei kuitenkaan ole kertomuksessa valmiina, vaan se todentuu vasta kertomuksen jälkeen: minun, kertomuksen vastaanottajan sen sellaiseksi tulkitsemana.

Käytännössä tässä tutkielmassa juonellistaminen tarkoittaa sitä, että pyrin löytämään ja kuvailemaan sosiaalityöntekijöiden ammatinvalintaan ja alalle hakeutumiseen vaikuttaneita tekijöitä kuvailemalla heidän lapsuutensa ja nuoruutensa merkittäviä kokemuksia ja tapahtumia, joiden he itse kokevat olleen merkityksellisiä heidän ammatinvalinnassaan. Juonentamisen avulla pyrin kokoamaan haastattelemiini sosiaalityöntekijöiden kertomuksista yhtenäisiä kokonaisuuksia eli polut edustavat eri tapoja kertoa siitä, miten 'minusta tuli isona sosiaalityöntekijä'. Lähden analyysivaiheessa hahmottamaan juonirakenteita kysymällä, että mistä tämä kertomus kertoo? Mitä kertomuksessa tapahtuu? Etsin kertomuksista sellaisia tekijöitä, jotka yhtäältä sitovat kertomuksia yhteen, ja toisaalta erottavat ne toisistaan. Lopputuloksena syntyy uudelleen kertomiani kertomuksia, erilaisia polkuja sosiaalityöntekijyyden muodostumiseen.

Analyysiluvussa esitän esimerkkeinä aineisto-otteita, jotka ilmentävät haastateltavien kokemusten ja kertomusten merkittäviä kohtia. Omaa tulkintaani edustavat luomani ammatinvalinnan polut. Tuon esille alkuperäisaineistoa sekä siitä tekemiäni tulkintoja. Kokoan aina yhden polkukuvauksen alle kunkin polun merkittäviä tekijöitä, valintoja ja tapahtumia, joita pyrin järjestämään juonen eheyden periaatteen mukaisesti. Juonentamisessa kertomus jaetaan osiin, jotka muodostavat tavallaan osakertomuksia (Kaasila ym. 2008, 50-51). Merkittävistä tapahtumista ja ajanjaksoista esitän aineisto-ote katkelmia, joita puran auki ja tulkiten hahmottelemalla episodit osaksi kertomuksen juonirakennetta. Otan analyysissä huomioon myös erilaisten juonikäänneiden dynamiikan.

Esittämäni aineisto-otteet kertomuksista kulkevat polkujen esittelyjen rinnalla. Otteet värittävät polkujen kerrontaa ja tulkintaa. Ne tuovat sosiaalityöntekijöiden kokemukset, mielipiteet, ajatukset ja tunteet lukijan nähtävälle ja siten myös perustelevat tekemiäni päätelmiä. Olen pyrkinyt otteiden valinnassa edustavuuteen kuvatus ilmion eli kulloisenkin polun suhteen. Siten analyysilukuun sisällyttämät aineisto-otteet kuvaavat selkeästi ja vallitsevalla tavalla aina kutakin polkua tuoden esiin ne merkityssuhteet, joita haastateltava luovat elämänsä tapahtumien ja ammatinvalinnan välille. Olen valinnut aineisto-otteita tasavertaisesti mies- ja naissosiaalityöntekijöiden kertomuksista. Juonentamisen avulla pystyin paikantamaan sellaisia aineisto-otteita, joiden tulkiten kuvaavan keskeisellä tavalla ammatinvalintaa kullakin polulla. Olen ottanut mukaan myös sisäistä ristiriitaa sisältäviä otteita, koska monesti poluilla eksytään, löydetään uusi polku ja päästään sitten perille, jolloin myöskään ammatinvalinta ei ole suoraviivainen ilmiö. Tulkitsemisessäni poluissa huomio kohdistetaan kertomuksiin, jotka ovat haastateltavien subjektiivisen todellisuuden

tuotteita. Näen haastateltavieni kertomukset ammatinvalinnan merkitysten välittäjinä ja tuottajina.

Koen, että valitsemani esitystapa on havainnollinen ja antaa tutkimastani ilmiöstä selkeän kokonaiskuvan. Mimesis-prosessin (esitelty luvussa 5.2) kautta haastateltavieni kertomuksissa muistelut nykyistyvät, jolloin elämäkerrallinen muistelu todentuu kertojan tulkitsemalla tavalla. Kertomuksista olen juonellisesti organisoinut tapahtumat kokonaisuudeksi niin, että niistä on muodostunut polkuja. Kuuntelevana tutkijana tavoitteenani on koko tutkimusprosessin ajan havaita muistelujen punainen lanka. Haastateltavieni kertomusten juonet eivät ole olleet kertomuksissa valmiina ohjaamassa kerrontaa, vaan juonet valmistuivat vasta kertomisten päätteeksi, minun, kertomuksen vastaanottajan ne sellaisiksi tulkitsemana.

6 SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN AMMATINVALINNAN POLUILLA

Tässä luvussa esittelen tuottamani ammatinvalinnan polut yksitellen: niiden järjestys ei ole merkityksellinen, sillä haastattelemani sosiaalityöntekijät kertovat useista, ajallisesti rinnakkaisista poluista, joista heidän ammatinvalintansa on muodostunut. Polkujen nimeäminen ja erittelemine tekee näkyväksi, selkeyttää, mutta myös yksinkertaistaa mahdollisia sosiaalityöntekijän ammatinvalinnan perusteluja ja motiiveja. Tämä yksinkertaistaminen on otettava huomioon, kun suhteutetaan tuloksia todellisuuteen. Todellisuudessa polut ovat mutkikkaampia ja risteilevät toistensa lomitse.

6.1 Menneisyyteen katsovat polut

Omasta lapsuudenperheestä puhuminen on haastattelupuheen henkilökohtaisin teema. Haastattelut sisältävät kertomuksia niin hyvistä kuin vaikeista lapsuudenperheistä ja lapsuuden ajoista. Sosiaalityöntekijöiden menneisyyden kertomuksissa isä kuolee, vanhemmat eroavat tai lähisuvussa on ihmisiä, joilla on päihde- ja mielenterveysongelmia. Elämän vaikeudet ja kriisit tuottavat usein kokemuksen, että hyvä elämä tai se, että kaikilla ihmisillä on kaikki hyvin ei ole itsestäänselvyys. Kertomuksissa asioita käsitellään yhdessä, vaikeuksiin saadaan apua, kriisit käydään läpi ja elämässä mennään eteenpäin. Kertomuksista välittyy kokemus ja tunne, että on hienoa ja arvokasta, että apua aikanaan saatiin, kun sitä tarvittiin.

Menneisyyteen katsovat polut muotoutuvat kokemuksista, että ehkä minäkin voisin auttaa joskus muita. Vastoinikäymisiä kohdanneena uskallan ja pystyn kohtaamaan asiakkaan kunnioittavasti ja empaattisesti, kuten Mira hyvin kuvaa: ”*Mun lähtökohdat ei ollu varmaan kaikkein parhaimmat, mutta myöhäisemmän lapsuuden ja nuoruuden myönteiset kokemukset on varmasti paikanneet sellaisia negatiivisia kehityssuuntia varhaislapsuudessa, mutta siis se empatian kyky tulee varmaan sieltä. Että mä niinku pystyn kattoo vähä eri tavalla asiakasta ku mulla ei ollu lähtökohdat oikein nii.*”

Polku rakentuu muistelemalla lapsuuden vastoinikäymisiä, vanhemmilta opittua työn arvostamista ja kokemuksia huolehtijan roolista. Näitä merkitysulottuvuuksia ilmenee muun muassa Sirpan ja Millan kertomuksissa:

Ehkä mussa on vähä sellaista huolenkantajan roolia. Niinku lapsuudesta saakka. Mua on aina kiehtonut ihmisten ongelmat ja niiden ratkaiseminen. Sit mä oon jotenki ajatellu, et se mun vahvuus on just siinä, et on niinku selvittänyt ongelmia ja sit se puoli on vahvistunut ja sitä voi hyödyntää työelämässäki. (Sirpa)

Sellainen sosiaalinen älykkyys, huoli ihmisistä, vuorovaikutustaidot. Se huoli ihmisistä voi kummuta omasta menneisyydestä. Mul ei itel oo, mut monella työkaverilla on tosi traumaattisia kokemuksia itelleen ja he on ite kertonut sen vaikuttaneen alalle päätymiseen. (Milla)

Milla on huomannut, että työkaverien lapsuudenkokemuksissa on jotain sellaista, mistä kenties kumpuaa auttamisenhalu. Millalla ei katso itsellään olevan mitään ikäviä tapahtumia lapsuudessaan, mutta hän pohtii sosiaalisen älykkyyden ja huolen ilmaisun mahdollista yhteyttä lapsuusajan kokemuksiin.

Vanhempien ja lapsuuskodin ilmapiirin vaikutuksista

Menneisyyteen katsovalla polulla Sari kokee, että vanhemmat kyllä arvostavat koulutusta ja työntekoa, nimenomaan akateemisuutta, mutta sosiaalityö alana ei välttämättä ole ollut hänen vanhempiensa toiveala lapselleen. Ristiriidasta huolimatta Kirsi kokee lapsuudenperheensä vaikuttaneen alanvalintaan. Vanhemmat eivät jaa Kirsin arvoja ja sosiaalityön eettisiä periaatteita, mutta vanhemmat eivät myöskään kritisoi Kirsin valintaa. Hänen ammatinvalintansa on osin vastakkainen vanhempiensa arvoille: nuoruuden itsenäistymisvaiheessa syntynyt kapinahenki perheen edustamia arvoja kohtaan ohjaa ensimmäiset askeleet ammatinvalinnan poluilla. Tämä käy ilmi Kirsin kertomuksessa:

Mun vanhemmat on molemmat yrittäjiä ja mun isä ei millään tavalla ole koskaan ymmärtänyt ihmisiä, jotka ei tee työtä tai miksi ne ei sit itsenäisesti ala tekee jotain työtä. Niinku mul on ollu sillee kauheen konservatiivinen ja porvarillinen perhetausta. Sit se jotenki on kauheen kummallista, et miks mä sit oon lähteny sosiaalialalle, koska semmoset näkökulmat on ehkä jotenki vastakkaiset. Ihmiset, joiden kanssa mä työskentelen, on sellaisia, mitä lähtökohtaisesti mun isä ei ymmärrä, välttämättä. Ne ei oo koskaan kyl kommentoinu suuntaan eikä toiseen, mä oon saanu kaikki valinnat tehä itte. Se oli tärkeätä, et pääsee johonki kouluun. (Kirsi)

Myös Katjalla on vastaavia kokemuksia. Katjan äiti ja isäpuoli tekevät vaativaa vuorovaikutustyötä ja Katja kokee sen vaikuttaneen hänen ammatinvalintaansa. Ei pelkästään vanhempien koulutustausta vaan ehkä enemmänkin koulutustaustan näkyminen perheen arjessa, ennen kaikkea keskusteluissa. Katjalle on ollut merkittävää ja hän on kokenut positiiviseksi perheen keskustelevan ja avoimen vuorovaikutusilmapiirin. Vanhemmat arvostavat akateemista koulutusta, mutta tuottavat puheissaan huolta henkisesti raskaasta alasta:

Mun isä edelleen niinku kysyy, et milloin sä lähdet lukee oikeustieteitä. Et ei hän oikeen vieläkään ehkä ymmärrä, mitä tää niinku on. Toisaalta sit ku äiti ja isäpuoli on kans niinku auttamisalalla, ni ne on monesti sanonu, et rahansa vois saada helpommallaki. Tietysti he ihan ymmärsi ammatinvalinnan. Kyl äiti ja isäpuoli ihan kannusti, mut he tietysti, kun ovat vähän samanlaisten asioiden kanssa työssään, ni vuosien kokemuksella ovat sitä mieltä, että rahansa vois saada helpommalla. (Katja)

Vuorovaikutuksellisesti sensitiivisessä ilmapiirissä kasvaneet sosiaalityöntekijät tuovat kertomuksissaan toistuvasti esiin perheenjäsenten välisiä keskusteluja. Katja toteaa myös lapsuusperheen vuorovaikutuksen vahvistaneen hänen yhteiskunnallista kiinnostustaan:

Mun viimeisin kasvuympäristö, siis äiti ja isäpuoli, heidän poliittiset näkemykset on aika vahvoja. Kyl muhun on pienestä pitäen, mä koen, et mä oon päässy niinku aika helpolla, ollu niinku hyväosainen ja koen, että meillä perheessä se ei oo ollu itsestäänselvyys, sellaista keskusteluu on käyty aika paljon, et on koko ajan tiedostettu se, et kaikilla ei oo tällä tavalla. Meillä on kyllä heh niinku reflektoitu ihan lapsuudesta asti. Teiniajan riitelyt on ollu semmoista keskustelevaa, ne on varmaan niinku hionu niinku omaa kykyä myöski kykyä siihen. (Katja)

Koskaan ei ollu perheeltä mitää painostusta, aina vanhemmat on kannustanu, et sitä, mikä ittee kiinnostaa, mut ei oo tyrkyttäny mitää tai yrittäny vaikuttaa mitenkään. Aina on ite saanu päättää. (Sari)

Sarin kerronnassa tulee esille haastateltavien tyypillisin kokemus vanhempien suhtautumisesta sosiaalityön opiskeluihin. Vanhemmat koetaan kannustavina ja itse on saanut valintansa tehdä.

Koen vanhempieni sitoneen huomattavan osan itsestään työhönsä. Työ on vienyt paljon aikaa, se on määritellyt muuta ajanviettoa, sosiaalisia suhteita ja toimintaa. Työnteolla on itseisarvo, se ei ole pelkästään toimeentulon turvaaja.
(Mira)

Mira kertoo lapsuudenperheessään jo tiedostaneen, että työ on muutakin kuin leipää pöytään. Työ on ollut merkittävässä roolissa Miran perherakenteissa vaikuttaneilla ihmisillä ja sitä kautta Mirakin on alkanut hahmottaa ammatinvalinnan merkityksellisyyttä. Kun työstä halutaan muutakin kuin elanto, ammatinvalinta saa laajempia ja syvempiä merkityksiä.

Omaehtaisuuden ja vaikeiden elämäntilanteiden vaikutuksista

Itse asiassa siitä keskustellaan kauheen vähän. Meidän alan työntekijät hirveen harvoin siitä puhuu. Emmä tiedä selittyiskö se sit jollain, et se on vähän semmonen henkilökohtainen asia ja varmaan ne taustamotiivitkin on varmaan aika moninaiset. Ihan mielenkiintoinen aihe kyllä selvittää ja tutkii, että mitkä ne saattaa olla. Varmaan siellä liittyy niin omaan henkilöhistoriaan, ehkä saattaa olla just joku tämmönen hengellinen tarve, ehkä tavallaan pelastaa ihmisiä saattaa olla yks motiivi, voi olla tietty, saattaa olla jollain tapaa joku niinku vähän pelottavakin motiivi, jollain tapaa jopa itsensä hoitaminen niinku asiakkaiden kautta, minkä mä niinku koen niinku vähä pelottavana, et jos ei oo niinku käsitelty, että tavallaan jollain tapaa pikkasen ite raakileena oleva ihminen yrittää sit siinä sivussa auttaa ihmisiä. Ei, mä en kyl ikinä puhunut ihmisten kans, miks tälle alalle on tullut, osa varmaan ajautunutkin. Mää luulen, et syitä on monia. (Janne)

Jannen kertomuksen ote kuvastaa kuinka sosiaalityöntekijän ammatinvalinnan polut ovat osin tiedostettujen, osin tiedostamattomienkin motiivien tuottamia. Kertomuksissa kuvataan perheenjäsenen päihdeongelmaa arkeen ja elämään kuuluvana, muttei käsittelemättömänä asiana. Miran perheessä molemmat vanhemmat ovat päihdeongelmaisia ja Katjalla ja Jannella on isä- tai äitipuolella ollut päihdeongelma. Narratiiveissa esiintyy kokemuksia lapsuuskodin perheenjäsenen jonkin asteista mielenterveysongelmasta vaihdellen perheenjäsenen kuoleman aiheuttamasta traumasta vaikeaan persoonallisuushäiriöön. Kertomuksissa nousee esille avioerot lapsuudenperheessä ja muita perherakenteen muutoksia eron jälkeen kuten isä- tai äitipuolen ja sisarpuolien tuloa haastateltavien elämään.

Läheisen kuoleman on kokenut Janne, Seppo, Mira ja Kirsi. Haastateltavani korostavat sitä, että omakohtaiset kokemukset vaikeuksista ja niiden käsittelystä auttavat ymmärtämään asiakkaita paremmin ja laajemmin ajateltuna sitä, että ihmiselämään kuuluu myös monenlaisia kriisejä. Haastattelupuheesta välittyy kuitenkin sellainen kuva, että vastoinkäymiset lapsuudessa ja /tai nuoruudessa eivät ole juonellisesti kovin merkittävässä osassa kerrottaessa ammatinvalinnasta. Kyse on pikemminkin 'osapolusta', joka ei saa merkitysulottuvuutena isoa painoarvoa suhteessa kokonaisuuteen. Miran polku on tässä poikkeus. Miran kohdalla voidaan puhua traumaattisesta lapsuudesta, koska hän on kokenut sekä fyysistä että seksuaalista väkivaltaa. Emotionaalinen vaille jääminen on Miralle yksi niistä kokemuksista ja tunteista, jotka ohjaavat ammatinvalintaa. Mirallakin on kuitenkin lapsuudessaan se yksi turvallinen ihminen, joka näkee hyvää Mirassa ja uskoo tulevaisuuteen. Mira kertoo haastattelupuheessa avoimesti vaikeasta lapsuudestaan. Miran kertomisen vire on positiivinen ja hänelle menneisyyteen katsova polku on vain yksi mahdollinen vaihtoehto ammatinvalinnan polkujen joukossa, joka ei ole haastatteluhetkellä poikkeuksellinen tai ahdistava vaan neutraalisti hänen oma polkunsa.

Milla reflektoi narratiivisen haastattelun aikana, miten hänen ammatinvalintansa muotoutuminen vaati aikaa: aluksi opiskelu suuntautui toisaalle, kunnes osin sattumankin kautta hän tuli löytäneeksi sen, mitä ei varsinaisesti tiennyt etsineensääkään. Oma kiinnostus voidaan nähdä myös lahjakkuutena tai soveltuvuutena ihmissuhdetyöhön.

Lukion jälkeen olin jotenki väsynyt tai oli joku kriisivaihe, et me ehkä halusinki tehdä jotain teknistä. Siinä vaiheessa mä myös lähdin mun lapsuudenperheestä, jossa oli ollu aika hankalaa, ni siinä vaiheessa mä en ollu mitenkään valmis käymään läpi mitään suuria kysymyksiä niinku sen lisäksi ku mä pohdin niitä niinku itteni kohdalla ni sitte vielä niinku valitsemaan ammattia semmoselta alueelta, mikä pohtii semmosia kysymyksiä... Mä hainki sitte opiskelemaan vierasta kieltä ja aattelin, josko musta sitte tulisi kielenkääntäjä. Sitä sitte opiskelinki siinä öö puolen vuoden verran, kunnes totesin, etteihän se kiinnosta juuri yhtään, hmm, ja sitten etenin vaan siten, että katsoin sieltä sopivia sivuaineita, siis sellaisia, niin niitä sit opiskelin ja joista sitten uli myöhemmin mun sivuaineita. Sitten luin ihan tota opinto-opasta ja kattelin sieltä niitten pääaineiden nimiä ja mä sanoin niinku semmoisten asioiden inspiroida itteeni, et miltä mikäkin niinku kuulosti ja sitten sielä oli tosiaan sosiaalipolitiikka ja suuntautumsvaihtoehtona sosiaalityö, se oli semmosta aikaa. Sit mä aattelin, et joo, siinä niinku yhdistyy semmosia asioita, mistä mä oon ollu kiinnostunu. Niinku lähestyttäis makronäkökulmasta ihmisten ongelmia aiheuttavia rakenteita sekä siinä olis kuitenkin tällaisen yksilöön vaikuttamisen ja yksilön vaikuttamisen näkökulma. Siinä yhdisty niinku oikeestaan kaikki. (Milla)

Yhteenvedon voidaan todeta, että menneisyyteen katsovat polut ovat haaroittuvia, mutkittelevia, muihin polkuihin yhtyviä ja muodostavat osapolun ammatinvalinnan narratiiveissa. Vanhempien koulutustaustat, perheen sisäinen vuorovaikutuksellinen ilmapiiri ja omakohtaiset kokemukset vaikeuksista näyttäytyvät osatekijöinä ammatinvalinnan taustalla. Jokaisella sosiaalityöntekijällä on oma henkilöhistoriansa ja on subjektiivista, koetaanko lapsuuden tapahtumat omaan ammatinvalintaan vaikuttaneiksi tekijöiksi vai ei. Kokemus siitä, että ajan ja avun kanssa lapsuuden mahdollisista vaikeista tilanteista selviää, näyttää olleen joillekin sosiaalityöntekijöille merkittävä ja kannatteleva kokemus, joka on saattanut suunnata ammatinvalintaan liittyviä ajatuksia. Yksikään haastateltavistani ei kuitenkaan koe menneisyytensä yksin, ainoana tekijänä määrittäneen ammatinvalintaansa. Enemmänkin menneisyyteen katsova polku kietoutuu muihin polkuihin matkalla kohti sosiaalityöntekijän ammatinvalintaa, joista yksi on seuraavaksi erittelemäni akateemisuuden polku.

6.2 Akateemisuuden polut

Akateemisuuden poluilla ammatinvalinta palautuu nuoruusiän ja varhaisaikuisuuden pohdintoihin. Sosiaalityöntekijät muistelevat itseään nuoruusiässä, lukiossa tai lukion jälkeen. Yliopistokoulutus on monen haaveena ja yliopistoon pääsemiseksi ollaan valmiita näkemään vaivaa. Akateemisuutta arvostetaan ja monesti sen arvostus on lähtenyt jo lapsuudenkodista. Juoni rakentuu korkeakoulutuksen ja tieteen arvostamisesta ja niiden tavoittelemisesta. Sami kuvaa oivallisesti sitä, miten akateemisuuden arvostus saa sijaa lukiolaispojan maailmankuvassa. Opettajan habitus toimii esimerkkinä siitä mitä akateemisuus on ja nivoutuu osaksi sen tavoittelemisen perusteluja:

Akateemisuus oli tärkeä, kun esikuvana oli lukiosta se filosofian opettaja. Sellainen musta puku päällä ja tietynlainen viisauden ilmapiiri. Se oli osaltaan motivaatio, se tietynlaisen yhteiskunnallisen aseman saavuttaminen. Ammattikorkeakaan ei ollu missään vaihees vaihtoehto. Jotenki lapsuudesta oli jo selkee jako sen suhteen, ketkä menee lukioon ja ketkä ammattikouluun ja siihen porukkaan mä en halunnu koskaan kuulua. (Sami)

Akateemisuuteen ja korkeakouluopiskeluihin sitoudutaan lukion aikana tai sen jälkeen. Juoni etenee spiraalimaisesti eli ammatinvalinnan ajatukset pyörivät ympyrää ja samalla nuori hakee muutoinkin omaa identiteettiään. Keskeisiä ovat pohdinnat siitä, mitä halutaan isona tehdä ja miksi halutaan tulla, ja tässä vaiheessa alkaa realistinen yhtäältä

mielensisäinen, ja toisaalta sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentuva dialogi siitä, miten valittuun akateemisuuden tavoitteeseen päästään, kuten Jaanankin aineisto-otteessa:

Niin ku mä hain yliopistoon, mä mietin sitä sosiaalityötä ja siin kohtaa mä mietin, et sosiaalityöntekijän työ on niin raskasta ja kamalaa, etten mä valinnut sitä, vaan valitsin sosiaalipolitiikan, mä ajattelin, että sen kautta vois tehdä jotain muuta sosiaalialan työtä, kun sosiaalityötä. Sitten opintojen aikana se jotenki ehkä valkeni, että sosiaalityön valinta olis suoraan johtanut ammattiin... Siinä kun mielti niit työllistymismahdollisuuksia ja kuunteli muita opiskelijoita, ni sitten ku mä olin valmistunu sosiaalipolitiikasta maisteriks, ni sitten mä jatkoin heti sosiaalityön opinnoilla. (Jaana)

Akateemista polkua pitkin alalle tulleen Millan aineisto-otteessa näyttäytyy vahva kiinnostus ihmistieteisiin: ”Huomasin myös, et ihmisläheiset kouluaineet on kiinnostavia, niin no joo pois lukien nimenomaan näitä matemaattisia aineita, ihmistieteisiin liittyvät aineet kiinnosti.”

Lukion ja oppilaanohjauksen tarjoaman tuen myötä alkaa hänelle hahmottumaan mielikuva siitä, mitä aineita yliopistossa voisi olla, jotka tuntuisivat omilta. Sitä kautta löytyy sosiaalityö. Milla on haastatteluhetkellä tehnyt lastensuojelutyötä useita vuosia ja on kokenut sen omakseen. Millan narratiivissa korostuu akateemisuus ymmärrettynä työn arvostuksena ja statuksena. Milla kertoo järjen valinnoista ja hänen narratiivissaan ei tunnepuhe niinkään ohjaa ammattiin liittyviä valintoja.

Myös Sinillä on haaveena yliopisto-opinnot. Juoni rakentuu kuvitelmista liittyen siihen, mikä minusta tulee sitten kun pääsen yliopistoon ja valmistun sieltä. Sini kertoo sosiaalityöntekijöihin liittyviä mielikuvistaan ja merkityksellistää, millaisiksi hän kuvittelee sosiaalityöntekijät ja millaisena sosiaalityöntekijänä hän myös itsensä sitten tulevaisuudessa näkee. Juonen keskiössä on hyvän ja arvostetun koulutuksen saaminen sekä mielikuvat ja olettamukset akateemisuudesta ja siihen liittyvästä aatemaailmasta. Yliopistoon pääsy on tärkein päämäärä, jonka jälkeen usein alkavat yksityiskohtaisemmat pohdinnat siitä, mihin yliopisto-opinnoissa suuntautuisi.

Kyl mun tavoite on ollu aina ne yliopisto-opinnot. Mut en mä alus tienny, et mitä mä siellä halusin. Mut yhteiskuntatieteissä on paljo mahdollisuuksia. (Sini)

Katjalle on samoin kirkkaana ollut toive yliopistokoulutuksesta ja sattumienkin kautta valikoitui pääaineeksi lopulta sosiaalityö: ”Tiettyjen valintojen, niinku, et yliopistoon mä aina halusin ja monien sattumien kautta tänne on ajautunut.”

Useampi haastateltavistani on aloittanut ensin sosiologian tai sosiaalipolitiikan opinnot, mutta hahmotettuaan ainevalinnan vaikutukset käytännön työelämän kannalta, he vaihtoivat joko pääainetta tai suorittivat toisen pääaineen lisäksi sosiaalityön opinnot.

Lukion jälkeen ensisijaisesti mä olisin halunnut lukee englantii ja olin siäl pääsykokeissaki, mut en päässy todellakaa sisäl. Mä hain siin samal ammattikorkeeseen, ni vaihtoehdot oli kaikki sosionomi, niinku sosiaalialan koulutusta. Se oli sillon ihan uus koulutus, se oli kaikenlisäks väliaikaista amamttikorkeakouluu. Sit siäl sosionomi- opinnois meil oli yhteistyö Turun yliopiston kans ja ensimmäisen vuoden jälkeen sai hakee semmosel linjalle et voi alkaa suorittaa sosiaalipolitiikan perus- ja aineopintoja. Mä hain sinne linjalle, ku kaks hyvää opiskelukaverii haki kans. Sit ku me valmistettiin, ni se oli mul selvää, et mä haen yliopistoon ja teen sen sit valmiiks. Mä halusin tehdä ne opinnot nopeesti loppuun, mul oli niinku kova kiire töihi. (Sari)

Aineisto-ote Sarin kertomuksesta heijastelee ammatinvalintaa, joka tapahtuu suorittamalla useampi tutkinto: yliopistoon hakeuduttaessa on tehty jo ainakin yksi aikaisempi tutkinto. Sosiaalityöntekijäksi tullaan silloin usein siten, että ensin valitaan toiveala, sosiaaliala ja opiskellaan siihen soveltuva ammattikorkeakoulututkinto, jonka jälkeen pyritään korkeakouluun, sosiaalityöntekijän kelpoisuuden tuottaviin opintoihin.

Lukion jälkeen mä hain lukemaan folkloristiikkaa, se kuulosti sillon mielenkiintoselta, se on semmosta suullista kansanperinnettä, mutta kun en päässy sisään, ni menin sitten avoimeen yliopistoon. Luin siel monenlaista, kansatiedettä ja viestintää, sosiaalipolitiikkaa. Mul oli monenlaisii visioita, ku en tienny mitä mä teen. Ei ollu sellaista tiettyy. Mä hain useampii aineita lukemaan, mutta jotenki ei ollu sellaista yhtä tiettyy. Sit muutaman vuoden päästä mä hain sosiologiaa ja sosiaalityötä, se sosiaalityö oli alkanu kiinnostaa sen käytännönläheisyyden vuoksi, se kuulosti semmoselta konkreettiselta eikä niin teoreettiselta. Sit mä pääsin ja jatkoinki sit suoraan aineopintoihi, ku mul oli jo perusopinnot ja paljo sivuaineita sielt avoimesta tehtynä. (Milla)

Millan kertomuksessa etsitään oikeaa oppiainetta ja omaa paikkaa yliopistomaailmasta. Akateemisuuden poluilla kierretään kehää ja pohditaan mihin suuntaan menisi. Poissulkemalla jo kokeiltuja vaihtoehtoja löytyy lopulta se omannäköinen polku.

Oikeaa akateemisuuden polkua voidaan etsiä pitkäänkin. Välillä harhailtaan, kuvitellaan, että on löydetty oikopolku, kunnes huomataan, ettei polku vienytkään minnekään. Tällöin vaihtoehtona on uuden polun luominen. Välillä edetään poluilla, kunnes tuleekin pysähtymisen paikka. Onko tämä sittenkään se minun polkuni? Haluanko kuitenkin tälle alalle? Edessä voi tällöin olla jälleen suunnanvaihto, uuden polun luominen taas. Valmiita ammatinvalinnan polkuja ei ole, ne on itse kunkin löydettävä ja tallattava itse. Sirpa kuvaa

kertomuksessaan kulkemistaan monilla akateemisuuden poluilla ja itselle sopivan polun etsintää:

Ne korkeakouluopinnot oli se, mitä kiinnosti. Niin vaan ei siihen aikaan muutettu pojan kans yhteen eikä ainakaan ilman opiskelupaikkaa. Ja se sit tavallaan kotonaki oli tärkeätä ja hyväksyttävä syy muuttaa muualle. Aluks mä pyrin lukee tiedotusoppiä ja sosiologiaa. Sinne oli tosi vaikee päästä ja mä luin tosi huonosti ja sinne ei ollu kyl mitään jakoo. Ja varmuuden vuoksi mä pyrin lastentarhanopettajaopistoon. Sinne mä pääsin, mut aika äkkiä mä tajusin, et tää ei oo mun juttu. Et jaksanko mä tehdä tällaista koko ikänä, ja ehkä mä olin kyllästymiseen asti hoitanu lapsia. Sit mä lähin sieltä pois sillai kesken, se ois kestäny kaks vuotta, et ei mun kannata käydä tätä ees loppuun. Mä oon sit suorittanu sen sosiaalihuoltajatutkinnon, se oli siel yhteiskunnallises korkeakoulus. (Sirpa)

Akateemisen koulutuksen ja työn arvostus ovat merkittävässä roolissa haastattelemieni sosiaalityöntekijöiden lapsuudenperheissä. Vanhemmilta saatetaan kysyä tai saada pyytämättäkin mielipiteitä. Akateemisen polulla korkeakouluopinnot merkityksellistyvät itsessään merkittäviksi, tavoittelemisen arvoisiksi ja alan valintaa määrittäväksi tekijäksi. Tällöin usein ensin valitaan yliopisto-opinnot ja myöhemmin tarkempi suuntautuminen sosiaalityön opintoihin ja ammattiin. Hyvin selkeästi alan valintaan näyttää vaikuttaneen myös opiskelijoiden tietoisuus siitä, että opiskelemalla sosiaalityötä saa kelpoisuuden ammattiin.

Kuulemissani kertomuksissa ei useinkaan kuljeta kovin suoraviivaista tai lyhyttä polkua sosiaalityöntekijyyteen, vaan matkan varrella on mutkia, esteitä, haasteita ja hidasteita.

Mul oli hirveet paineet päästä opiskelemaan ja sit mä rupesin mieltii sen pääsykoekirjan perusteella, mä luin sitä hetken aikaa, et onkohan tää ny ihan niinku sittenkään sitä mitä mä haluan. Se oli aika lailla, tai siis ku ei ollu mitään yliopistokirjallisuutta luku, ni se painottu ihan eri asioihin ja sit mä rupesin mieltii muita aloja ja sit mä löysin tällasen, mä oon ollu lukios kauheen kiinnostunu ja harrastanu niinku eri uskontoihä ja kulttuureihä liittyvis asiois, sitmä löysin uskontotieteen ja tulin siihe tulokseen, et mä luin sen pääsykoekirjan, mikä oli kyllä yhtä lailla teoreettinen, mut se vaikutti mun mielestä mielenkiintosemmalta ja ne kurssitki mielenkiintosemmilta, ni sit mä päätin kesken sen lukuprosessin, et mä haenki sinne. Mä pääsin sit lukeen sitä ja otin sosiaalityön sivuaineeks. Ensimmäisen vuoden jälkeen mä sit tajusin, et oon tehny pienoisen virheen, ku tajusin, et mä en tuu koskaan saamaan tästä ammattia. Sit oli motivaatio tosi hukassa. Sosiaalityös mä tajusin sen käytännön hyödyn, et tästä saa ammatin ja se motivoi mua opiskelee. Se vaihto eri tiedekuntien välil ei ollu mahollinen, ennenku on tehny kandin. Sit mä tein sen kandin tosi nopeesti uskontotieteestä ja sit mä pääsin sosiaalityöhön, se oli semmosen erillishaun kautta suoraan maisterivaiheeseen. (Katja)

Punaisena lankana sosiaalityöntekijöiden kertomuksissa kulkee vahvasti toive, haave ja motivaatio opiskella yliopistossa ja saada sitä kautta akateeminen koulutus. Akateemiselle polulle voi päästä kuka tahansa sinnikäs ja ahkera opiskelija riippumatta sosiaaliluokasta ja taloudellisista lähtökohdista. Yhteen vetäen katson, että akateemisuuden polku näyttää yhdistävän muuten hyvin moninaisia polkuja elämässään kulkeneita sosiaalityöntekijöitä. Akateeminen polku yhdistää myös juonellisesti muutoin hyvin erilaisia kertomuksia. Akateemisen polun voidaan tulkita olevan nykyisille sosiaalityöntekijöille yhteinen, jaettu polku, johon päädytään erilaisten aiempien polkujen kautta.

6.3 Auttamisen polut

Auttamisen poluilla ollaan sosiaalityön arjen ytimessä, jonka Jaana kiteyttää: ”*Realistisesti täytyy ajatella, että ei me ihmisten elämää pystytä muuttamaan, mutta jos sais asiakkaan päähän jonku ajatuksen.*”

Jaana kuvaa tässä aineisto-otteessa oivallisesti auttamistyön ydintä, jossa asiakastyö, auttaminen, ongelmanratkaisu ja muutostyö ovat osa arjen sosiaalityötä. Ne kohtaavat myös sosiaalityöntekijän ammatinvalinnan toiveissa ja työn todellisuudessa, kuten Jaana jatkaa: ”*Jotenki täytyy tykätä ihmisten elämän tonkimisesta ja kuvittelee, että hetkellisesti pystyis korjaamaan jonkun tilanteen ja saamaan jotain muutosta aikaan. Kai se on se auttaminen.*”

Janne kuvailee aineisto-otteessaan auttamishalun käsitettä ja määrittelee sitä arjen tasolla:

Tämmönen ihmisten kanssa tehtävä työ on mua kiinnostanut eikä mua oikeastaan kiinnosta sellainen tavallaan niinku hyväosaistyö, esim mieltiiä jotain perinnönjakoja tai muita. Kyllä mä koen, että mä oon ite niinku parhaimmillani mieltiessäni ihmisten kanssa, että millä taas seuraavaan päivään mennään ja millä kannatellaan vaikka perhettä vaikeessa tilanteessa. Sellainen tuo sitä palkitsevuutta ja mielekkyyttä tähän työhön, vähän niinku palkanlisä. (Janne)

Jannen kertomuksessa konkretisoituu ja syvenee halu ’kannatella’ ihmisiä seuraavaan päivään. Janne sanoittaa nähdäkseen sosiaalityön ydin elementtejä. Hän myös reflektoi omaa osaamistaan ja vahvuuksiaan sosiaalityöntekijänä. Janne on vahva sosiaalityön ammattilainen, jolla on työkokemustakin pitkälti toistakymmentä vuotta.

Myös Kirsi on työskennellyt sosiaalityöntekijänä pitkään, yli kymmenen vuotta. Työkokemuksen tuoma ammatillinen varmuus ja ammatti-identiteetti näkyvät kertomuksessa omien valintojen ja tulkintojen vahvana esittämisenä. Kirsi käy

kertomuksensa aikana läpi ammatinvalintaansa, pohtii perusteluja ja motiiveja valintojensa taustalla:

Mä oon ollu semmonen sosiaalinen aina, ihmisten kanssa toimeentuleva ja semmonen jotenki välitön ihminen. Ehkä mussa on vähä sellaista huolenkantajan roolia. Mua on aina kiehtonut ihmisten ongelmat ja niiden ratkaiseminen. Sit mä oon jotenki ajatellu, et se mun vahvuus on sit se sosiaalisuus ja semmonen ihmisten kans oleminen ja sitä puolta mä oon sitä alkanu vahvistaa ittessäni. (Kirsi)

Kertomuksissa painottuu halu tehdä työtä ihmisten kanssa. Asiakastyö on se, mikä herättää kiinnostuksen, vaikka ammatinvalinnan polulla myöhemmin siirtyisikin asiantuntija -tai esimiestehtäviin. Kertomuksista voi lukea motiivin tehdä ihmissuhde- ja vuorovaikutustyötä peilaten yhteiskunnallisia rakenteita, kuten Jukka kertoo, että: ”*Se sosiaalinen näkökulma on aina ollu mulle tärkeä. Sosiaalinen rakentuminen toimintaympäristöissä.*” Jukka työskentelee tällä hetkellä sosiaalityön esimiestehtävissä. Hänen haastattelussaan huomaa esimieskokemuksen tuoman laajemman, hallinnollisen näkökulman sosiaalityöhön. Sosiaalinen näkökulma ja kiinnostus sen vaikutusmahdollisuuksiin ihmisen arjessa aikanaan siivitti Jukan sosiaalityön opintoihin. Jukka on iältään varsin nuori, mutta hänellä on jo selkeä visio etenemisestä urallaan ja kokemusta on ehtinyt kertymään monista sosiaalityön toimintaympäristöistä.

Dynaaminen muutostyö (Jokinen 2000, 151; Rostila 2001, 59-63), kyky ja halu auttaa asiakasta muutokseen, on läsnä Sepon kertomuksissa ja näyttäytyy siinä parhaimmillaan osana työn kokemista palkitsevana. ”*Kyl mä mielellään teen asiakastyötä, niinku mua sillee ihmiset kiinnostaa, et mitä siel pään sisällä liikkuu kullonki liikkuu, joojoo, vaikka ei ne tapaukset oo aina niin valosia eikä ne tapaamisetkaan.*”

Jotenki mul valkeni se, et mä haluan tehdä töitä ihmisten kans, aikuisten kanssa. Ja sitte se, et ehkä kuitenkin niinku ihmissuhdetyötä ja vaiks mul on olly hyvä matikkapää ja fysiikka, ni jotenki mua ei ne kiinnostanut. (Milla)

Mää tykkään siitä, kun saa tehdä ihmisten kans töitä. Tää vaatii sellaista pitkäjänteisyyttä. Sit ku saa jotain edistystä, ni se tuntuu hyvältä. (Kirsi)

Sosiaalityöntekijät Milla ja Kirsi ovat tehneet pitkään muun muassa lastensuojelun sosiaalityötä. Molemmilla on työkokemusta noin kahdeksasta reilun kymmeneen vuotta. Heidän kertomuksissaan auttamisen polku on vahva, realistinen ja heijastaa myös omien vahvuuksien ja ammatti-identiteetin tiedostamista. Auttaminen merkityksellistyy tärkeänä, sosiaalityö koetaan arvokkaaksi työksi ja omien vahvuuksien ja ominaisuuksien katsotaan

olevan sellaisia, että ne soveltuvat sosiaalityön tekemiseen. Narratiiveissa hahmottuu ammatti-identiteetti, jota tietoisesti rakennetaan ja vahvistetaan auttamisen polulla. Pelkkä auttamishalu ei kuitenkaan riitä, vaan kertomukset merkityksellistävät sosiaalityöntekijän ammattilaiseksi, joka tietää auttamistyön olevan haastavaa, rajallista ja vaativaa vuorovaikutustyötä, eikä se siten sovi kaikille tai ole kenen tahansa tehtävissä.

Kertomuksista tulee esiin, että sosiaalityöntekijät osaavat rajata ja erottaa toisistaan ammatillisen auttamisen ja vastavuoroisen auttamisen esimerkiksi ystävyys-suhteissa. Sari kertoo auttamishalun olevan osittain ehkä peräisin nuoruusiän kokemuksesta. Hän kertoo nuoruutensa 'pahan pojan ihailusta', josta hänelle syttyi halu auttaa poika paremmalle tielle. Tällainen kokemus nuoruudessa on saattanut tuottaa ensimmäisen kipinän lähteä auttamisen polulle, mutta polkua kulkiessa toisenlaisetkin motiivit ovat olleet tärkeitä. Nykyään Sari osaa itseironisesti hymähtää nuoruuden kuvitelmiin.

Siis mä en koskaan lapsuudes kohdannut mitään vastoinkäymisiä eikä mun perheel. En oo lähteny sen takii alalle, et ajattelin, et ymmärtäisin oman kokemuksen takii paremmin ihmisii, joil on vastoinkäymisiä, ku mul ei oo ollu. Mut sit jos mä ajattelin, ni nuoruudes mä ihastuin muutaman kerran tällaseen pikku nuorisoriikolliseen ja sit jos mä ajattelen jälkikäteen, ni mul oli varmaan semmone haave tai mitä nyt 16–17-vuotias voi ny haaveilla siitä, et mitä se parisuhde sitte on, mut jälkikäteen ajatellen, mul oli varmaan silloin sellanen ajatus, et ku mä saisin pelastettuu semmosen tyypin. Et oonkohan mä sit sen takii hakenu sosiaalialalle ja ajatellu, et niis lapsis ja nuoris vois olla nuorisoriikollisii ja mä voisin niitä auttaa. Mut täl hetkel ku ajattelee, ni mul ei oo yhtään sellainen paatos auttaa, et ku henkilökohtaisessa elämässä tai ku mä kuljen kadulla, ni ei mul tuu sellaista oloo, jos mä näen siel vakavasti päihdeongelmaisen ihmisen, et voi vitsit ku tota vois auttaa. Mut saattaa olla, et naiivisti sillo nuoruudessa mä oon voinu sillee enemmän kuvitella, et vitsit ku vois pelastaa ton nuoren häiskän.
(Sari)

Myös Sami tuo kertomuksessaan esiin vahvan auttamisorientaation ja pohtii auttamisen, ohjaamisen ja ratkaisukeskeisyyden elementtejä sosiaalityössä, jotka tuottavat hänelle työn mielekkyyttä, työn imua ja tekevät työn merkitykselliseksi. Haastattelutilanteessa hän pohtii auttamisen halunsa juuria, jotka eivät ole peräisin ainakaan kotitaustasta:

Vanhemmat on ihan duunareita mut tosi paljo jatkokouluttaneet itteensä. Emmä sieltä mitään auttamisorientaatiota oo periny. (Sami)

Sirpan kertomus kuvastaa kuinka sosiaalinen näkökulma ja auttamishalu ovat sosiaalityöntekijöille sekä ammatinvalinnan motivaatiotekijöitä, että osatekijöitä työn kokemisessa palkitsevana. Siksi ala on tärkeä ja tuntuu omalta:

Mä oon kulkenu pitkän tien ja käyny muitaki koulutuksia, mutta sosiaaliala on ollu se juttu. (Sirpa)

Kyl se halu auttaa on täs matkan varrella, mä oon täs sosiaalityös koht kymmenen (10) vuotta ollu, vähän niinku karissu tai siis se halu auttaa sillee, et mä enemmän näen sen niin, niinku jotenki semmosen niinku, et tukemisen ja rinnalla kulkemisen ja jonkun matkaa siinä sen jonkun nuoren elämän niinku ehkä rakentamisessa olen olemas ja tukena. Mut kyl mä aattelen, et jos tätä työtä tehdään sen takii, et halutaan auttaa ni tähän uupuu aika äkkii, koska ei kaikki tuu autetuks. Ne tekee kuitenkin omii valintojansa, ne nuoret ja perheet, ja omii ratkaisui elämässään ni ehkä se on enemmän suunnannäyttämistä ja tietynlaisista elämänmalleista kertomista ja et yrittää niinku suojata sitä nuorta. Nii ehkä se halu auttaa on erilaisii sävyi täs matkan varrel saanu verrattuna siihen, mitä alus aatteli. (Kirsi)

Auttamishalua määritellään ja pohditaan vahvasti Kirsin kertomuksessa. Kirsi kokee auttamishalun olleen ammatinvalintaa ohjannut tekijä, mutta näkee sen muuntuneen työkokemuksen myötä. Pelkällä auttamishalulla ei sosiaalityössä pitkälle pääse ja uupumisen vaara on iso. Kirsin narratiivi on mielestäni erinomainen esimerkki verbaalisesti lahjakkaan sosiaalityöntekijän argumentointitaidoista; mielipiteitä ei vaan todeta, vaan ne perustellaan. Auttamisen polun kertomuksissa määrittävät kriittisyys ja omien tunteiden säätelyntaito arvokkaina ominaisuuksina sosiaalityöntekijän työssä. Kirsi tuo lisäksi esille, miten auttamisen polulla viihtyvä kaipaa haasteita ja vaikeiden elämäntilanteiden kohtaamista:

Täs jotain sellaista hulluutta tarvii, et tää kipinä pysyy. Se on jotain sellaista, mihin ei oikein löydy sanoja eikä sitä osaa selittää. Se, kun on kokeillu sellaista, mis pääsis helpommalla, kokeilin koulumaailman sosiaalityötä, ni se ei niinku riittäny. Se ei antanu tarpeeksi. Se ei ollu tarpeeksi haastavaa. Mut kyl mä lapselleni oon sanonu, et valitse joku helpompi ammatti. (Kirsi)

Auttamisen polkuja pitkin sosiaalityöntekijäksi opiskelleet kokevat auttamishalun ammatinvalinnan eri palasia yhdistävänä tekijänä. Tällä tarkoitan sitä, että sosiaalityöntekijöitä kiinnostavat korkeakouluopinnot, ihmistieteet ja vuorovaikutustyö. Juonellisesti auttamishalu näyttäytyy tekijänä, jonka kuvaillaan yhdistäneen nämä ammatinvalinnan palaset. Kertomuksissa sosiaalityö merkityksellistyy vuorovaikutustyönä, jossa on mahdollisuus auttaa, tukea, ohjata ja neuvoa asiakkaita ja auttamisen ajatus ohjaa pääaineen valintaa. Yhteenvetona voi todeta, että haastattelupuheessa auttamisen polun kertomuksia ja omia valintoja uskalletaan hämmästellä. Sosiaalityössä tärkeänä pitämäni itsensä suojaamisen ja palautumisen keino eli huumori oli vahvasti läsnä suurimmassa osassa sosiaalityöntekijöiden kertomuksia. Auttamishalun varjopuolet tunnistetaan ja

tiedostetaan jo polulle astuttaessa, mutta ammatillinen kipinä on suurempi kuin sen varjopuolien pelko.

6.4 Työllistymisen polut

Tuli sellainen olo, et ehkä kannattaa hankkia joku ihan oikea ammatti, ku yliopistos voi lukee niin monenlaista. Sosiaalityö ja psykologia on ne, mistä sit selkeesti valmistuu ammattiin. (Sami)

Ylläolevassa aineisto-otteessa Sami kuvaa tyypillistä tapaa merkityksellistää työllistymisen polku. Sosiaalityöntekijäksi hakeudutaan, koska kyseessä on selkeä, käytännönläheinen ammattiala. Usein myös aikaisempi työkokemus alalta motivoi opiskella sosiaalityötä tai vaihtoehtoisesti jatkaa jo olemassa olevia yliopisto-opintoja ja sitä kautta saada sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Aiempi työkokemus esiin tulee juonellisena jatkumona. Sosiaalityöstä saa jo opiskeluaikana työkokemusta, kun pääsee aika helposti kesätöihin ja sen merkityksen huomaa selkeästi kertomuksissa. Palkan ansaitseminen on ihmiselle tärkeää ja sosiaalityö nähdään tähän hyvänä keinona, varsinkin kun kaikki yliopistossa opiskeltavat aineet eivät suoraan tuota pätevyyttä ammattiin. Työllistymisen tavoitteelle rakentuva polku on keskeinen Millan, Sarin ja Kirsin kertomuksissa.

Se oli hirveen kiva, et aina sai kesätöitä. Joka kesä menin vähä eri paikkaan, et saa vähä näkemystä. Tietää sit minne halua tai et minne ei ainakaan halua. Opiskelujen aikana mä olin vankilassa yhen kesän ja sit seuraavana kesänä ulkomaalaistoimistossa. Sit olin asiakkaan ohjaukses ja neuvonnas, sellaset akuutit toimeentulojutut, sit olin erityissosiaalitoimistos asunnottomien kans. (Milla)

Sillee se on hyvä, et tästä koulutuksesta saa sen pätevyyden. Ja monesta yliopistoaineesta ei suoraan saa pätevyyttä ja se työllistyminen on vaikeempaa. Et työttömänä ei tartte koskaan olla, hommia on varmasti. Mua ei taas sit tutkijana olo ja tää teoriamaailma kiinnostanu, ni siks ehkä tää. Emmä vieläkään tiedä, mitä mä isona teen. Jotenki tämmönen huonompiosasten tavallaan puoli elämässä kiinnostaa, et joillaki ei mee niin hyvin ja mitä sielä voi olla taustalla. (Sari)

Kirsin kertomuksessa korostuu sosiaalityön mieltäminen raskaaksi ja alipalkatuksi alaksi jo siinä vaiheessa, kun ammatinvalinnan polku on hänellä vielä osittain hahmottumatta. Työllistymisen merkitys kumoaa kuitenkin hänen tulevaan työhönsä mahdollisesti heijastuvat epävarmuudet ja huolet työn kuormittavuudesta ja palkkatasosta. Työllistymisen polulle omaleimaista ja merkityksellistä on, että tietoisuus kohtuuvarmasta työpaikasta

kannattelee polulla kulkijaa silloinkin, kun valitusta ammatista tai sen soveltuvuudesta itselle ei ole täyttä varmuutta.

Siin tuli sit ne realiteetitit siinä, et jos sitä meinaa töitä saada, ni sosiaalityö sit kannattaa. Mul on aina ollu vähä sellanen, niinku sosiaalityöntekijän työhön, et se on ollut ja on edelleen vähä epäkiitollista, raskasta työtä ja huonosti palkattua, mut emmää sit tiedä miks mää sen sit loppujen lopuks valitsin. Ehkä sitä ajatteli, jotenki sitä ajatteli, et se on sitte itelle luontaista tai jotain. Kuvitteliks sitä sit jotenki, et siihen sit soveltuis, et on jotain sellaisia ominaisuuksia, mitä kuitenkin siin työs sit tarvittais. (Kirsi)

Sosiaalityöntekijöiden moninaiset sijoittumisvaihtoehdot työelämässä näyttäytyvät ainakin ammatinvalintaa tukevin tekijöinä opintojen aikana, kun valinta sosiaalityön opinnoista on jo tehty. Työllistymisen polkuja kulkeneiden sosiaalityöntekijöiden kertomuksissa on usein myös läsnä perhe ja perhearjen toimimisen tärkeys. Osa on pitänyt perheenkin takia hyvin merkittävänä virka-aikaista työtä. Sosiaalialan alempien koulutusasteiden tutkinnot (esim. sosiaaliohjaaja/ sosionomi) johtavat usein työelämässä vuorotyötä sisältäviin töihin. Osalle sosiaalityön virka-aikaisuus määrittyykin tärkeäksi tekijäksi työllistymisen polulla: valitaan polku, joka johtaa kiinnostavaan, virka-aikaiseen ja siten perheystävälliseen ammattiin (ks. myös Grönlund 2017, 9-10, 13-16, 20-22). Narratiiveissa esiintyy kuitenkin myös päinvastaistakin tapaa merkityksellistää työaika esimerkiksi sosiaalipäivystystyön osalta. Osassa narratiiveista korostuu tiiviin parityön ja vuorotyön toive osana ammatinvalintaa. Sosiaalipäivystystyö on hektistä, jalkautuvaa vuorotyötä ja myöskin ennakoimatonta. Hakeutumista sosiaalipäivystystyöhön on suunnannut tietoisuus siitä, että työajan, työnkuvan ja -sisällön suhteen liikkumatilaa on paljon.

Vastaavasti narratiiveissa esiintyy kiinnostusta myös sairaalan sosiaalityöhön ja hallinnolliseen työhön. Sosiaalityön monipuoliset toimintakentät näyttäytyvät sekä ammatinvalintaa että myöhemmin alalla toimiessa työhyvinvointia tukevana tekijänä. Työllistymisen poluilla voi hakuetua esimerkiksi kolmannelle sektorille töihin tai siirtyä asiakastyöstä hallinnollisiin tehtäviin. Suuntautumisvaihtoehtoja on paljon, eikä siis vain työuran alkuvaiheessa, vaan suuntautumista ja erikoistumista pohditaan pitkin työuraa.

Suurin osa sosiaalityöntekijöistä nostaa kertomuksissaan esiin tärkeänä ja mahdollisesti jopa alalle suuntautumiseen vaikuttaneena tekijänä sen, että työuran varrella on omaa työhyvinvointiaan ja työssäjaksamistaan tukien, mahdollista vaikka saman sosiaalitoimiston sisällä vaihtaa päihdehuollosta sosiaalipäivystykseen tai lapsiperhepalveluista aikuissosiaalityöhön. Vaihtoehtoja on, kuten Katjan otteesta ilmenee. Katja on hyvin

pohdiskeleva ja ikään kuin kelaan kertomustaan alkuun ja taas jatkaa eteenpäin. Hän kertoo omien valintojensa seurauksia ja pohtii niiden merkitystä elämässään laajemminkin kuin ammatinvalintaan liittyen. Katja pohtii myös usein, tekikö hän oikean valinnan, mutta aina hän on toistaiseksi päätyynyt siihen, että kyllä hän valitsi oikein. Polku ja pohdinta jatkuvat.

Kyl mä jossai vaihees pohdin, et oisko sittenki pitäny lähtee ammattikorkeakouluun, niinku sosionomiksi, koska mua kiinnostaa niinku semmonen käytännönläheinen työ. Ja sit taas välillä tuli semmonen ajatus, et joutuuko sitä sit vaan oikeesti kökkimään toimistossa. Ja sama mitä mä siellä Englannissa niinku perehdyin, ni siäl on niinku paljo semmosta jalkautuvaa työtä ja se vapaaehtoissektori oli aina se, mikä mua kiinnosti, ei varsinaisesti se sosiaalitoimistoissa tehtävä lastensuojelutyö. Ni kenttätyö, ni sitä mä vähän pohdin, et oonks mä vähä turhaan tai niinku ylikoulutan itteeni semmosiin hommiin, mitä mä oikeesti haluaisin hakee, mut kyl mä sit tuln siihe tulokseen, et kuitenkin niinku sosiaalityöntekijöilleki on semmosii erilaisii, on erilaisii työllistymismahdollisuuksia plus et on sitte laajempii ja palkkaus on sit parempi. Ja sit et se on kansainvälisestikki tunnustettu tää maisteritutkinto. (Katja)

Työllistymisen poluilla myös harjoittelun ohjaajalla tai harjoittelupaikalla on voinut olla vahva vaikutus. Millan kokemus sitoo opiskelunaikaiset kokemukset osaksi ammatinvalintaa, jossa työllistyminen on päämääränä.

Jotenki tää sosiaalitoimiston sosiaalityö oli heti se juttu, mihin mä suuntauduin. Ja silloin oli pitkät harjoittelut. Se oli sillai aika ratkaisevaa. Se harjoittelunohjaaja oli ihan mielettömän hyvä tyyppi ja mä sain ihan hirveesti tukea sielä. Mä jäin sinne toiseen harjoittelupaikkaan sit töihin kolmeksi vuodeksi. (Milla)

Työllistymisen polkua tehdään ymmärrettäväksi ja sen puolesta argumentoidaan paljon miesten kertomuksissa. Ammatti ja sitä kautta elanto on se, mikä vaakakupissa painaa: ”Ikä alko painaa ja pitäs joku ammattiki sit hankkia. Tutkijan homma oli kans yks vaihtoehto, gradun jälkeen se ei kyl enää oo kiinnostanut”, toteaa Jukka. ”En oo sellasta puurtaja ja tutkijatyyppiä.” jatkaa Seppo. Etenkin miesten narratiivit ovat työllistymisen merkityksellisyyttä kuvaillessaan lyhyitä, ytimekkäitä ja asiapainotteisia. Sepon toteamus on linjassa Sepon habituksen kanssa. Seppoa kuunnellessa jää mieleen vähäeleinen mies, jolla on rauhallinen ja rauhoittava ääni. Ikä ja työkokemus tuovat kertomukseen paljon kokemusperäistä tietoa ja taitoa. Seppo vakuuttaa kuulijansa ja hänen katseensa on keskittynyt, hyväksyvä ja lämmin. Seppo kertoo valinneensa työllistymisen polun, koska ammatti piti hankkia ja perhe elättää. Seppo ei kertoessaan ’jaarittele.’

Sami on haastatelluista miehistä ehkä ristiriitaisin persoona: habitukseltaan ja kielenkäytöltään taiteellinen ja boheemi. Opiskeluaikojaan hän kuvaileekin: ”*kyl mä semmonen aika kokopäiväinen hengailija olin.*” Sami on suorasanainen, kriittinen ja itsekriittinen: ”*Mä oon jostain syystä ollu nuoruudesta saakka sellainen, et älkää tulko kysymään multa mitään tyyppiä*”, kuvailee hän itse itseään omien polkujen kulkijaksi, jota ei juuri kiinnosta, mitä muut ajattelevat. Sami katsoo suoraan silmiin, haastaa keskusteluun ja haluaa välillä taukoja, koska ”*työmuisti täytyi, otetaan kahvia.*” Ajoittain muistutan Samille, että nyt on kyseessä Samin kertomus, ja minun mielipiteistä ja ajatuksista voidaan keskustella haastattelun jälkeen. Sami tuottaa verbaalisesti värikästä ja analyttistä puhetta, ja ajatuksenjuoksu ja puhe ovat nopeatempoista. Tutkijana minulle Sami on haastavin ja hän esimerkiksi kyselee eniten tutkimusmenetelmästäni ja haastaa siten ensimmäistä tutkimustaan tekevän tutkijan vähintäänkin riittävästi argumentoimaan tutkimuksellisia valintojaan.

Sosiologiaa mä luin, oisko kolmatta vuotta, sit mä kattelin niitä oppaita ja kattelin niitä kirjoja ja aattelin, et nää on ihan jännii ja en voinu olla ajattelematta, voiks kukaan, joka tällaista lukee saada koskaan minkäänlaisia töitä. (Sami)

Lopuksi totean, että työllistymisen polku on kirjava, värikäs ja mutkitteleva. Työllistymisen polkuun yhdistyy kuulemissani narratiiveissa usein akateemisuuden ja/tai auttamisen polku. Sosiaalityöntekijä työllistyy hyvin suoritettuaan akateemisen koulutuksen ja se ’siivittää’ haastateltavieni matkaa heidän ammatinvalintansa poluilla. Työllistymiseen kytkeytyy elämän realiteetit: on valittava sellainen opiskeluala, josta saa ammatin ja jossa työllisyystilanne on hyvä, jolloin pystyy elättämään itsensä ja perheensä. Monelle työ on välillä raskasta, kyseessä ei välttämättä ole unelma-ammatti ja palkkakaan ei ole huippuluokkaa, mutta sosiaalityö valitaan, kun työllistyminen on tärkeää.

6.5 Omien vahvuuksien polut

Janne hahmottelee ja muistelee useita kokemuksia, joissa hän on huomannut itsellään olevan niin sanotut ’sossun kasvot’. ”*Semmonen vaikutus on ollu esim baariympäristössä tai taksissa, et ventovieraat avautuu. Tästä on ollu keskusteltu yhen kollegan kanssa, et sil on sama kokemus, tää tietty perustuu vaan mutu-tuntumaan, et jotenki tultiin siihen tulokseen, et se on ne sossun kasvot. Mä oon helposti lähestyttävä ja hyvä kuunteleen.*”

Useammassakin kertomuksessa pohditaan samankaltaisia ajatuksia omasta lähestyttävyydestä ja tietynlaisesta kuuntelijana olemisesta. Osassa kertomuksia hahmottuu kertojilla jo lapsuudessaan heidän itse määrittelemiään piirteitä tai ominaisuuksia, joiden he kokevat vaikuttaneen ammatinvalintaansa. Haastateltavani yhdistävät empatian ihmiskäsityksiinsä, arvoihinsa ja vuorovaikutustaitoihinsa. Kertomuksissa hyvä sosiaalityöntekijä kunnioittaa asiakastaan ja on riittävästi myötätuntoinen. Isoin osa sosiaalityöntekijöistä kokee oman luonteenpiirteensä olevan sekoitus hyvää kuuntelijaa ja myötätuntoista ihmistä. Alalla vaaditaan kuitenkin myös ”kovaa nahkaa” kuten Jaana kuvaa osuvasti henkisen sietokyvyn tärkeyttä hektisellä ja paineensietokykyä vaativalla alalla. Työssään joutuu kohtaamaan pahuutta ja saa niskaansa haukkuja, harvoin kehuja ja ”joskus joku yrittää vetää pataan” toteaa Sami. Empatian yhdistäminen arjen reaalielämään ei ole sosiaalityöntekijällä helppoa.

Mira kokee lapsuutensa ja nuoruutensa vaikuttaneen hänen empatiakykynsä kehittymiseen ja näkee empatian myös yhtenä dominoivana luonteenpiirteenään: ”*Omalta kohdaltani pystyn näkemään, että kyllä mä omassa persoonaprofiilissani ihan korkeaa empatialukemaa skoretan, se on varmasti minuun osuva luonteenpiirre. Se, että missä vaiheessa se on, se on siinä lapsuus- ja nuoruusvaiheessa kasvanu ominaisuus.*”

Jannenkin kertomuksessa empatia merkityksellistyy osana omien vahvuuksien polkua. Janne pohtii empatian määritelmää, sen oppimisista ja sille herkistymistä. Jannen kerronnalle on tyypillistä useiden vaihtoehtoisten todellisuuksien ja merkitysulottuvuuksien esittäminen ja pohdinta. Janne kokee, että asioilla on aina puolensa ja puolensa, jolloin absoluuttisia totuuksia ei ole:

Varmaan osaltaan ovatkin empaattisia, mikä siihen on osaltaan vaikuttanut, no sitä en osaa sanoa. Sit se tietysti, et mitä se empatia sit oikein on ja miten sen kanssa pitkälle sit mennään, siinä tullaan taas sit hyvin monimutkaisiin kysymyksiin. Mut kyl siin saattaa hyvin olla, et sielä taustalla on joku tekijä, mikä on sitä empatiaa tavallaan opettanut tai herkistänyt empatialle. Hmm, kyl todennäköisesti varmaan onkin näin. (Janne)

Omien vahvuuksien ja luonteenpiirteiden arviointi näyttäytyy varsinkin miesten kertomuksissa keskeisenä tekijänä opiskelualan valinnassa. Halutaan työ, jota osataan ja huvittaa tehdä. Tämä kytkeytyy usein työllistymisen polkuun, sillä usein rajataan myös ulkopuolelle alat, joissa työllistyminen on epävarmaa. Jo opintojen alkuvaiheissa tiedetään, mitä halutaan, mitä ei. Kolme neljästä haastattelemastani miessosiaalityöntekijästä on ehkä

jossain vaiheessa omien vahvuuksien poluilla miettinyt myöskin tutkijana olemisen mahdollisuutta, mutta suuntautuneet kuitenkin käytännön sosiaalityöhön.

Mun luonne on sellainen aika suoraviivainen, et lähtee heti rakentaa sitä kokonaisuutta. Ehkä siks tutkijan homma ei oo kiinnostanut. Mennään eteenpäin, mä ite arvostan sitä, saadaan tuloksii eikä jäädä kovin pitkäks aikaa näpertelee mitään. (Janne)

Jannen reflektiivisyys näyttäytyy otteessa tuoden esiin vankan ammatillisuuden ja ratkaisukeskeisen työtteen. Tehdyn työn tulokset ovat merkittävydessään kärjessä hänen arvioidessaan omaa ammatinvalintaansa ja siihen vaikuttaneita tekijöitä. Kokemus kietoutuu erottamattomaksi osaksi kertomusta. Janne kokee suoraviivaisen luonteensa olevan hyödyllinen sosiaalityöntekijänä ja häntä kuunnellessa mieleen muotoutuu kuva henkilötyypistä, joka argumentoi ja arvostaa tuloksia ja saavutuksia sekä uralla etenemistä. Janne arvioi omien luonteenpiirteidensä pääsevän parhaiten hyötykäyttöön juuri sosiaalityössä. Jannella on takanaan vaativaa lastensuojelutyötä kymmenisen vuotta ja kokemusta myös esimiestehtävistä.

Yleisesti kertomuksissa peilataan suhdetta empatiaan monin eri tavoin. Osalla se näyttäytyy vahvana koettuna ominaisuutena, osa kokee sen vahvistuvan työnteon myötä ja osalla se on vähentynyt työn kuormittavuuden ja koko ajan koventuneiden paineiden ja työkiireen vuoksi. Yhteisenä piirteenä kuitenkin näyttäytyy, että sosiaalityöntekijät kokevat itsensä ja kollegansa myötätuntoisina. Näin kiteyttää asian Janne: ”*Sellainen tietynlainen herkkyys, vastapuolen asemaan asettumisen kyky, saattaa olla kyllä suurempi tän alan ihmisillä, kun jollain muulla alalla.*”

Lapsuudesta asti mä olen ollu niinku semmonen, että mä olen tuntenut sellaista niinku sääliä huonompiaisaa kohtaan, tunnistanu sen jo niinku lapsena, niinku siis myötätuntoo. (Sirpa)

Sirpa tunnistaa itsessään jo lapsuudessaan muita ihmisiä kohtaan heränneen myötätunnon. Sirpalla on yli kahdenkymmenen vuoden työkokemus aikuissosiaalityöstä ja hänen kertomuksessa huomaa aikakausien muutokset sosiaalityössä. Sirpa kuvailee toistuvasti ja runsaasti omia luonteenpiirteitään. Sirpa kokee, että ihmisten kanssa tehtävä työ on hänelle luontaista ja että siinä hän sekä pärjää että viihtyy. Sirpa on realistinen ja kokenut sosiaalityön ammattilainen, joka on yhä työssään iloinen ja kokee valinneensa juuri oikean alan, koska teki aikoinaan valinnan miettien paljon omaa soveltuvuuttaan ja omia vahvuuksiaan. Sirpa ei ole halunnut esimiestehtäviin ja kertoo olevansa sosiaalityöntekijänä

juuri siinä työtehtävässä, missä hänen on hyvä olla ja missä hän omasta mielestään on myös parhaiten avuksi muille. Sirpalle omien vahvuuksien polku hahmottuu realistisena valintana, johon hän on tyytyväinen.

Lienee yleistä, mutta olkoon sitten klisee, että sellaset ihmiset, jolla on ollu hankaluuksia elämässään, on ollu vaikeuksia, vaikea lapsuus tai muuta, niin monesti ovat kiinnostuneita selvittämään niihin liittyviä seikkoja. Paljon on varmasti sellaisia ihmisiä, mä luulen, et naisissa voi olla aika paljon, et mä oon jonku tilastonki lukenu aiheesta, et hakeutuu sit esim hoitotyöhön. Hmm. jonkinnäköseen hoiva- tai hoitotyöhön. Ja voihan se olla, et on jotain tällaisia määrääviä tekijöitä ja varmasti se on myös lahjakkuusalue. Se et mun vanhemmat on terveydenhuollon alalla, kyllä se varmastikin kertoo jostai lahjakkuusprofiilista, olemaan kiinnostunu ihmisistä, ihmisiin liittyvistä asioista. Ja jotenki tää on kans ehdottomasti haasteellisin alue. Aino, missä mä koin, et on oikeesti haastetta, on se ihmiselämän ja tämmösen yhteiselon loputon monimuotoisuus ja sellainen, ettei tää on niin tarkkaan määriteltyä ja ei oo niin, et olis olemassa patenttiratkaisuja. Että tää jaksaa viehettää niitten perusteiden oppimisenki jälkeen. (Katja)

Katja reflektoi syvällisesti omaa kokemustaan ammatti-identiteettinsä rakentumisesta omien vahvuuksien polulla. Katjalla on työkokemusta kahden vuoden verran, mutta hänellä on jo nyt ilmiömäinen reflektiokyky ja hän kertoo toistuvasti, miten sosiaalityössä merkityksellistyy hänen maailmankuvansa ja arvonsa ja se, miten hän kokee omien vahvuksiensa auttavan tekemään eettisesti kestäväää sosiaalityötä. Katjan vapaaehtoistyötausta on ollut mukana vaikuttamassa siihen, että hän kokee omien vahvuuksien ja luonteenpiirteiden mukaisen ammatinvalinnan olleen lähes itsestäänselvyys. Katja ei voisi kuvitella tekevänsä työtä, jossa hänen persoonansa ja persoonallisuutensa ei saisi näkyä tai hän ei kokisi siitä olevan hyötyä. Katjalla ammatinvalinnan kertomuksen juonellisessa keskiössä on ollut löytää ala, jossa omat ominaisuudet kohtaavat hänelle tärkeät arvot ja ihmisoikeudet.

Jaanan kertomuksessa pohditaan sosiaalityöntekijän ja asiakkaiden kohtaamista:

Kyl täs sellaista myötätuntoa vaaditaan ja sit sellaista niinku ihmisen kunnioitusta. Semmonen lähtökohtaisesti semmonen ihmisen kunnioitus ja sellainen ja sit myös tietynlai semmonen, sit kyl täs tarvii olla aika kovakin tyyppi, aika tiukka, ei täs pehmot pärjää. (Jaana)

Jaana tarkastelee ammatinvalintaansa suhteessa elämän arvoihin, omiin vahvuuksiin ja ominaisuuksiin. Vuorovaikutustaidot kasvavat ja kehittyvät opiskelujen ja työkokemuksen myötä, mutta Jaana kokee vahvasti, että tietyllä tapaa sosiaalityön valinneiden olisi hyvä olla jo lähtökohdiltaan vuorovaikutustaitoisia: ”Ja hirveen, siis vuorovaikutustaitoinen,

semmonen, ne täs tietty kehitty vuosien myötä, oppii lukemaan ihmisiä ja oppii toimimaan ihmisten kans paremmin, mut kyl ne pitää ollaki olemassa”. Jaana nimeää vahvuuksikseen monipuoliset vuorovaikutustaidot ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen. Jaana pohtii myös vaikeaa tasapainottelua empatian ja liiallisen *’pehmoilun’* välillä.

Jaana kertoo sekä omasta kokemuksestaan että tuo esiin kollegoidensa kanssa käymiensä keskustelujen anteja. Jaana reflektoi myös omaa ammatinvalintaansa ja on sitä mieltä, että monet kollegatkin ovat valinneet sosiaalityön nimenomaan omia vahvuuksiaan ja luonteenpiirteitään kuunnellen. Asiantuntijuus ja ammatillinen kokemus ovat vahvasti läsnä Jaanan kertomuksessa, jonka seuraavaa otetta voisi mainostaa ohjenuorana uusille sosiaalityöntekijöillekin: *”Sen kokee antoisana sen vuorovaikutuksen, et miten siin ite niinku kehitty. Ja täytyy osata kuunnella, ihmisen pitää itte kuitenkin tehdä ne ratkasut, semmosel paasaamisel ei tääl pääse yhtään mihinkään.”* Jaanalla on kokemusta monelta eri sosiaalityön kentältä reilusti yli kymmenen vuotta. Jaana liittää muistelussaan toistuvasti luonteenpiirteensä ja vahvuutensa osaksi ammatti-identiteettinsä rakentumista. Tietyllä tapaa hänen ammatinvalintansa on hänen vahvuuksiensa ja persoonallisuutensa summa.

Sarikin nostaa esille luonteenpiirteensä puhuessaan empatiasta. Sari on analyyttinen ja järjestelmällinen, sellaiseksi hän sekä kuvailee itsensä ja tämä välitty hänestä myös haastattelutilanteesta. Sari pohtii ääneen ammatinvalintansa kronologiaa ja logiikkaa ja siten jäsentää kertomustaan ajallisesti: *”Niin siis ajallisesti ensin oli varmaan se jakso, jolloin mä siis...”* ja *”sen jälkeen keskeisesti mun alanvalintaan vaikutti varmaan se, että”* ja *”siis tärkeysjärjestyksestä mä sanoisin, että...”* Sarilla on työkokemusta viitisen vuotta sijaishuollon ja avohuollon lastensuojelun sosiaalityöntekijänä työskentelystä, joista viimeisin vuosi esimieskokemusta. Sarille on tärkeää työn tiedollinen ja taidollinen kehittäminen ja uralla eteneminen. Sari kuvaa kertomuksessaan tasapainoilua empatian ja jämäkkyuden välillä:

Olen mä varmaan sillee empaattinen, yhteistyökumppanit on sanonu sillai, et ku mä oon tosi tiukka ja jämäkkä, mutta empaattinen. Asiakkaiden näkökulmasta se voi joskus vähä hukkaa. Jos on oikeesti joku tosi empaattinen ihminen, ni sit se on aika häilyvä raja, et millon sä oot siäl puolel, et sä otat omaks ongelmaks kaikki.
(Sari)

Ammattiin liittyviä valintoja Sari kokee tehneensä enemmän työllistymisen ja auttamisen näkökulmasta, kun taas alalle sopivuuden ja omat vahvuutensa hän on huomannut pikemminkin työtä tehdessään.

Toi mulle tuli ehkä ensimmäisenä mieleen semmonen niinku tai mä veikkaisin, et tavallaan se sitä vaatis ja sitä ainaki toivoo, et sosiaalityöntekijöil olis, ja mun mielestä on nähtävis ainaki omis työkavereis, ainaki monis, et tämmönen empaattisuus ja kyky reflektoida omaa toimintaa ja sen vaikutusta ympäristöön ja ehkä semmonen, et se huomiokyky on niinku suurempi ja ehkä semmonen, must tuntuu, et semmonen periaattees niinku ihmisen vuorovaikutuksen ja niinku nimenomaan sen niinku oman toiminnan reflektointi, koska sitä niinku asiakkaissa näkee, sitähän me tehään paljon, et yritetään saada asiakkaat itse näkemään niitä niinku ja yritetään auttaa heitä tukemalla mutta myös ite ymmärtämään, miten he omalla toiminnallaa voi vaikuttaa siihen. (Sini)

Myös Sini huomioi empatiakyvyn ja arvioi työkavereidensa vahvuuksien liittyvän empaattisuuteen. Sini pohtii empaattisuuden sisältöä, mutta ei esitä näkemystään omasta empatiakyvystään. Esitän Sininkin kertomuksesta otteen tämän polun yhteydessä, kun hän kuitenkin yleisellä tasolla pohtii pitkään empatiakyvyn tarvetta sosiaalityössä ja toteaa useat työkaverinsa empaattisiksi. Omia vahvuuksia tai luonteenpiirteitä ei ole aina helppo mieltää tai tiedostaa alanvalinnan perusteluiksi, mutta selkeästi Sini raportoi muiden sosiaalityöntekijöiden olevan luonteeltaan empaattisia ja ainakin empatia on hänen mukaansa tavoiteltavaa. Sini on kenties varovaisin haastateltavistani, hän tuottaa enemmän 'me sosiaalityöntekijät'-puhetta kuin minä-puhetta. Sini on toiseksi nuorin haastateltavista ja ehkä mahdollinen noviisin asema alalla pidempään olleiden työkavereiden joukossa selittänee hienoista kerronnan jähmeyttä ja arkuutta, kun haastattelun aihe on vielä hyvin henkilökohtainen. Sini on kuitenkin kiinnostunut tutkittavasta ilmiöstä.

Lapsuuden ja nuoruuden ystävyssuhteiden merkityksestä alan valintaan

Minulla oli murrosikäisenä viisi sellaista ystävää, johon luotin syvästi. Minusta tuli ystävä, jolle oli helppo puhua. (Sari)

Ei mikään laaja ystäväpiiri eikä laajan piirin keskipiste, enemmänkin luottoystävä harvemmillä valituille. (Kirsi)

Kertomusten perusteella peräti yhdeksän kahdestatoista kokee olleensa luottoystävänä joko lapsuudessa tai nuoruudessa, osa on sitä edelleen, jollekin tai joillekin valituille henkilöille.

Ystäväpiirissä olen ollut suosittu ja sovitteleva, joten en ole jäänyt yksin. Olen ollut aika lailla erilainen lapsi, hyvin pohtiva ja eettisesti tiedostava. Olen uskaltanut ja saanut olla oma itseni ystäväpiirissäni. (Mira)

Enemmän olen aina arvostanut läheisiä, luotettavia ystävyssuhteita ja sellaisia minulla on ollutkin. (Jaana)

Mä oon lapsuudesta asti ollu tosi sosiaalinen. Missään päivähoitossa mä en oo ollu, ku mun äiti oli kotona. Yhtään en ollu ujo. Kerhossa mä oon käyny. Tosi rohkee mä oon kans ollu aina, kulkenu jo aika pienenä kylällä yksin pyörän kans kavereitten luona ja aina halunnut sillee kotoo pois, niinku yökylään kaverin luo tai isovanhempien luo. Mä en oo koskaan ollu sellainen johtajatyyppe, mutta mä olen ollu sit se, niinku aktiivisesti siinä kaveriporukassa. (Kirsi)

Ylläolevat aineisto-otteet Miran, Jaanan ja Kirsin narratiiveista kuvastavat siitä, että sosiaalityöntekijöillä oli lapsuudessaan ja nuoruudessaan kaveri- ja ystävyysuhteita ja useimmilla muutama luottoystävä. Kukaan ei kuvaile itseään johtohahmoksi vaan osaksi kaveripiiriä. Miessosiaalityöntekijöiden narratiiveissa korostuu kaveripiiristä puhuminen ystävien sijaan: ”Paljon mul oli kavereita ja sellanen tiivis kaveripiiri. Urheiluporukois. Kaveriporukas ei ollu mitään riitoja.” muistelee Jukka. ”Samois pihois asui lapsuudessa varmaan parisenkymmentä lasta, se kaveriporukka oli iso.” toteaa Seppo.

Samin kertomuksessa merkityksellistyy toisenlainen nuoruus, Sami itse kokee murrosikänsä olleen ainakin muiden silmissä haastava ja toteaa: ”Mä olin enemmän teininä sitä porukkaa, jol oli niinku tota silmänaluset ja mieli ihan liian usein mustana.” Sami naurahtaa asialle ja jatkaa pohdintaansa: ”Kyl mä olin se autettava. Mä olin siis tosi ongelmainen. Siis ei mulla mitään supermiesluokan ongelmia ollut mut kyl mä veikkaan, et mä olin yläasteella ja lukiossa aika haastava tapaus kaikille opettajille. Kurinpidollisesti siis.” Sami ei haastattelussa reflektoi nuoruusiän haastavuuttaan mitenkään ammatinvalintaansa vaikuttaneena tekijänä.

Jaana jatkaa hyvien ja huonojen puolien pohdintaa läpi omien vahvuuksien polun. Jaana summaa haastatelluistani eniten kaikissa aihealueissa juuri sen hyötyjä ja haittoja, kertoo hän sitten omista vahvuuksistaan, lapsuudenperheestään tai työllistymisestään. Jaana on kulkenut omien vahvuuksien poluilla matkallaan sosiaalityöntekijäksi, mutta on tiedostanut vahvuuksissaan myös varjopuolia: ”Kyl varmaan osittain, jossain kohtaan on ollu semmonen olo, että on vähän niinku laari, johon toiset kaataa, mut sit jos koittaa ite suoltaa jotain ulos, mut ei saa niinku kaikupohjaa.” Jaana jatkaa hyvänä kuuntelijana olemisen negatiivisista puolista: ”On semmosia ihmisiä ollu, jotka on niinku vuodattanu. Jälkeenpäin kun on ajatellu, ne oli sellaisia energiasyöppöjä ja sen takia ne on sitte päättynytkki. Ku miettii, miks ne suhteet on loppunu, ni siks.” Jaanan kokemuksen mukanaantuoma itsevarmuus ja ammatillinen kasvu, kyky rajata työ- ja siviiliminää esiintulee vahvasti: ”Mitä vanhemmaks tulee, kyl sitä valikoi, kenen kans sitä vapaa-

aikansa viettää. Sitä halua olla sellaisten kans, joista saa itekki jotain. Ei niin, et se työrooli on vapaa-ajallaki.”

Sarin kertomuksessa nousee mielenkiintoisesti esiin tietynlainen arvonäkökulma liittyen nuorten kaveri- ja ystävyysuhteisiin. Omat ystävät ovat tärkeitä ja itseään parempina pitäviä nuoria ei arvosteta eikä heidän käytöstään muita kohteen hyväksytä. Tietyllä tapaa Sarin kertomuksessa voidaan nähdä eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vastustaminen, Sari itse käyttää politiikasta tuttua oppositio-termiä kuvaillessaan omaa ystäväpiiriään. Sarilla on myös oma käsitys siitä, miten hänen ’eliittiporukaksi’ nimeämänsä ryhmä nuoria ehkä ’keuli’ yläasteella ja väheksyi muita, mutta nämä eivät sitten aikuistuttuaan menestyneenkään opinnoissaan. Tässäkin otteessa tulee esiin, ”että kaikki tiet vievät yliopistoon”. Tällä tarkoitan akateemisuuden polkua, jonka jo edellä olen kertonut yhdistävän erilaisia polkuja toisiinsa. Tässäkin nuoruusiän ystävyysuhteita pohtiessaan juonellisesti mukaan astuu tuo akateemisuuden merkityksen korostaminen.

Se on ollu mulle tyypillistä aina, et mä oon aina ylenkatsonu sellaista porukkaa, jotka on ollu lukiossa tavallaan tällaista eliittiporukkaa, tai et mä en oo koskaan ollu niis eliittiporukois, mä oon tavallaan ollu siäl oppositiossa siin miälessä. Mua on inhottanu se, et siel on niit samoi tyypei, sellaseks, et ne samat tyypit on aina siel. Mä oon aina ylenkatsonu sellaista. Ne on niit, jotka menee yläasteelta lukioon ja on aina oppilaskunnassa ym ja et se valta-asetelma annetaan koulussa mennä sellaseks, et siäl on tietyt tyypit, jotka aina pystyy menee vuodesta toiseen ja ottamaan tavallaan sen tietyn aseman, ni mä olen ollu sit hyvin tyypillisesti yläasteella ja lukiossa, et meil on ollu semmonen kaveriporukka, et me ollaan oltu siin mieles niinku oppositiossa. Et jos niil oli, täl eliittiporukal, oli niinku semmonen oma sohva, mis ne aina istus, ni meil oli kans se oma sohva, mis me aina istutaan ja se oli niinku kerrosta alempana, et ei siäl, mis oli kaikki koulun kioskit ja ne vaan. Jotenki jälkikäteen ku analysoi sitä asetelmaa, ni se oli aika sellone mielenkiintoinen. Et mä en oo tavallaan kunnioittanu semmosii ihmisii, mitkä on ollu sillai, ku ne ei oo esimerkiks ollu hyviä koulussa. Nyt ku mä jälkikäteen tiedän, ni ei ne oo niitä, jotka on käyny yliopiston tai sijoittunu hyvin työelämäs. (Sari)

Millan kerronnan tässä kohtaa korostuu uskoutumisen vastavuoroisuus. Ystävyysuhteissa se on tasavertaista ja siten vastavuoroista, mutta Millan miessuhteissa on korostunut miesten uskoutuminen Millalle: ”*Mul ystävyysuhteissa se uskoutuminen on vastavuoroista. Miesten kans mä olen semmonen roskasäkki, et ne halua mul monesti uskoutuu. Miehillä se on ollu hyvin tyypillistä, et ne uskoutuu mulle. Naisten kans se on vastavuoroista. Vaik on raskas työ, sen on työpaikas pystyny käsittelee, harvoin mä niillä kavereita kuormitan.”*

Yhteenvedon totean, että keskeisenä juonena omien vahvuuksien poluilla on omien vahvuuksien tunnistaminen ja tiedostaminen sekä niiden merkityksellistäminen ammatinvalintaan vaikuttavina tekijöinä. Ammatinvalinta on tulosta omien piirteiden kokemisesta sosiaalityöntekijän ammattiin soveltuviksi. Useammalle sosiaalityöntekijälle kyseessä on keskeinen polku matkalla sosiaalityöntekijyyteen. Omat vahvuudet tunnistetaan ja niiden perusteella pohditaan soveltuvuutta ammattiin. Moni kokee omat vahvuutensa sosiaalityössä tärkeäksi työn hallinnan kannalta. Omista vahvuuksista voidaan hahmottaa kaksi toisiaan tukevaa näkökulmaa: omien vahvuuksien perusteella sekä hakeudutaan sosiaalityöntekijäksi, että koetaan sosiaalityön tekeminen myöhemmin mielekkääksi. Omat ominaisuudet myös koetaan hyödyllisiksi työssä pärjäämisessä. Näin ollen itsereflektointi, itsetuntemus ja persoonallisuuden hyödyntäminen vuorovaikutustyössä näyttäytyvät merkittävänä taitoina sosiaalityöntekijyyteen kasvamisessa. Lapsuuden ja nuoruuden ystävyys-suhteiden koetaan liittyvän omien vahvuuksien ja ammatti-identiteetin kehittämiseen ja rakentamiseen. Niihin kytkeytyvät myös oma persoonallisuus omine vahvuuksineen.

6.6 Yhteiskunnallisen vaikuttamisen polut

Useimmat polut ovat sellaisia, joita haastateltujen narratiivit ainakin sivuavat, mutta yhteiskunnallisen kiinnostuksen suhteen esiintyy eniten ääripääkerrontaa. Voidaan yksinkertaistetusti tulkita todeta, että yhdessä ääripäässä ovat narratiivit, joissa yhteiskunnallinen kiinnostus ja halu vaikuttaa on suuri, se on polte, tarve ja ammatillisesti koossa pitävä voima. Yhteiskunnallinen näkökulma työhön on jollekin sosiaalityöntekijälle juuri se, mikä kannattelee silloinkin, kun usko yksittäisen ihmisen muuttumiskykyyn horjuu. Kun taas toisessa ääripäässä on sosiaalityöntekijä, joka narratiivissaan toteaa, että hänellä ei ole minkäänlaista kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin, ei niiden seuraamiseen, saati niihin vaikuttamiseen. Siten yhteiskunnallinen vaikuttamisen polku on ammatinvalinnan poluista eniten 'joko tai' tyyppinen, kun muut ammatinvalinnan polut määrittyvät enemmän 'sekä että' muodoissa kietoutuen toisiinsa.

Niissä kertomuksissa, joissa esiintyy yhteiskunnallinen vaikuttamishalu yhtenä ammatinvalinnan motivaatiotekijänä, se on vahvasti läsnä ja haastattelupuheesta voi tulkita 'aatteen paloa'. Mikäli yhteiskunnallinen vaikuttaminen näyttäytyy kertojalle keskeisenä

ammatinvalinnan motiivina, hän tuo sen esiin esittäen vahvoja yhteiskuntapoliittisia näkemyksiä. Tästä esimerkkinä aineisto-ote Miran kertomuksesta:

Ja sit toinen on yhteiskunnallisen eriarvoisuuden havaitseminen, mitä on tapahtunut niinku läpi elämän ja en usko, et kukaan kuvittelee voivansa pelastaa tätä maailmaa, mut halu tehdä jotain. Ja kyl mä näkisin, et me toimitaan kuitenkin aika alistettujen ja syrjäytyneiden niinku puolestatapuhujina, et semmoseen rooliin niinku haluaa ja haluaa sitä kautta niinku vaikuttaa. (Mira)

Miralle on tärkeää toimia heikompiosaisten puolestapuhujana ja hän korostaa kokeneensa eriarvoisuuden havaitsemista läpi elämänsä. Miran kertomuksessa kokonaisuudessaan kulkee selkeänä kronologisuus. Menneisyyteen katsovan polun esittelyssä olen kertonut Miran kulkeneen vahvasti sitä polkua. Menneisyyden tapahtumien vaikutus omien luonteenpiirteiden ja vahvuuksien tiedostamiseen on vaikuttanut osaltaan Miran yhteiskunnalliseen kiinnostukseen. Mira kytkee itsekin nämä tapahtumat ja ajanjaksot toisiinsa: ”kyl se sieltä lapsuudesta lähtee se eriarvoisuuden havaitseminen ja se empatia ja sillee niinku kyky omien kokemusten kautta kattoa asiakasta eri lailla.” Mira on myös esimerkki siitä, miten kolme polkua sulautuu tavallaan yhdeksi. Menneisyys vaikuttaa persoonallisuuteen ja persoonallisuuden kautta aukeaa Miran maailmankatsomus ja ihmiskäsitys. Mira on useita vuosia toiminut sosiaalityöntekijänä lastensuojelussa ja erityissosiaalityössä. Hän jatkaa seuraavassa aineisto-otteessa siitä, miten yhteiskunnallinen vaikuttamishalu on näkynyt nuoruudessa hänen toiminnassaan:

Yläasteella mä ryhdyin pohtimaan, että musta olis kyllä kauheen kiva tehdä jotain semmoista, mikä olis niinku ihmisten auttamista ja sitten toisaalta niinku myöskin että ei pelkästään yksittäisten ihmisten auttamista, vaan mulla oli aina sellainen olo, että musta olis kauheen kiva vaikuttaa niinku suurempiin määriin ihmisiä, niinku et jotenki niinku helpottaa semmosia ongelmia, mitä on niinku isommillaki porukoilla. Yläasteella mä tavallaan niinku kiinnostuin esim ihmisoikeustyöstä, liityin Amnestyyn ja olin seurakunnan touhuissa mukana, esim keräämässä vähävaraisille lapsille leluja jouluksi. (Mira)

Jukalla yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen kytkeytyy osin myös yhteiskuntakriittinen perspektiivi, jota Raunio (2010, 191-192) kuvaa teoksessaan ”*Olennainen sosiaalityössä*”. Sosiaalisten ongelmien katsotaan aiheutuneen yhteiskunnallisen järjestelmän kyvyttömyydestä vastata yksilöiden sosiaaliin ja henkilökohtaisiin tarpeisiin. Myös Payne (2014, 3-6) maalaa kuvaa sosiaalityöstä tukemassa järjestelmän epäoikeudenmukaisuuksista kärsivien yksilöiden yhteisiä pyrkimyksiä saavuttaa valtaa, jonka avulla he itse voisivat saada aikaan merkittäviä muutoksia omassa elämässään ja

yhteiskunnassa. Jukalle yhteiskunnallinen vaikuttaminen on tärkeää ja merkittävä osa hänen sosiaalityön esimiehen arkea, mutta kunnallispolitiikkaan hän kertoo pettyneensä:

Tietyl taval se on tärkee, mut sellaista poliittista kutsumusta mulla ei oo koskaan ollu ja täs työs varsinki on vahvistunu se, et ku on nähny miten politiikka toimii, ni se on sellast pelii tavallaan, et siihen ei niinku oo kiinnostusta lähtee mukaan. Sillon joutuu viimeistään kaiken eettisyyden ja tämmösen myymään täysin. Et se on oikeestaan vähän kyynistäny, ku on nähny miten toi politiikka toimii tällee kuntatasolla. Jos siihen löytyy muunlaisii kanavii, et kauheen mielellään sitä osallistuu kaikkii keskusteluihin ym. (Jukka)

Raunio (2010, 193) tuo esiin myös sen seikan, että yhteiskunnallisen järjestelmän kyseenalaistamista perusteellisesti on vaikea yhdistää ammatilliseen toimintaan. Samoilla jäljillä on kerronnassaan Jaana: ”Energiaa ei kannata käyttää tuulimyllyjä vastaan taistelemiseen, vaan sen vois käyttää siihe asiakkaaseen. Joka paikas on kauhee resurssipula ja kauheesti töitä. Ei siitä vauhkoaminenauta tai se, et ottaa joka asiasta ressiä ja alkaa vastustaaa.” Sosiaalityötähän tehdään vallitsevan järjestelmän lähtökohdista, vaikka tilaa jääkin työntekijän omaehtoiselle ja itsenäiselle työskentelylle. Kun lähtökohtana onnistuneessa asiakassuhteessa on asiakkaan aktiivinen osallistuminen ja tarvittaessa osallistaminen, sosiaalityöntekijän tehtävänä on tukea asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja oman elämän hallintaa. Sosiaalityöntekijän tulee myös varoa, ettei hän kontrolloivilla toimenpiteillä pahenna asiakkaan yhteiskunnallisesti alisteista asemaa (Raunio 2010, 194). Tämä edellyttää sosiaalityöntekijältä kykyä reflektoida ja kriittisesti pohtia omaa rooliaan suhteessa asiakkaaseen ja yhteiskunnalliseen järjestelmäkoneistoon riippumatta siitä, onko yhteiskunnallisen vaikuttamisen polku ohjannut ammatinvalintaa vai ei.

Osassa tulkitsemieni kertomuksia yhteiskunnallisista asioista välittäminen ja niiden pohtiminen näyttäytyvät kuitenkin liittyvän alan kiinnostavuuteen ja omaksi kokemiseen. Narratiiveissa yksilöiden ongelmat nähdään rakenteellisina eikä esimerkiksi yksilöiden omien, ’huonojen’ valintojen seurauksina. Yhteiskunnallinen vaikuttamishalu tulee narratiiveissa sanoitetuksi muun muassa vähempiossaisten ja heikommin pärjäävien auttamishaluna. Myöskin politiikkaan osallistuminen ilmentää omaa aktiivisuutta suhteessa yhteiskuntaan. Myöskin yhteiskuntakriittistäkin reflektointia esiintyy sosiaalityöntekijöiden narratiiveissa. Virtasen (1992, 69-70) tutkimuksiin peilaten yhtymäkohta on vahva, sosiaalityöllä ajatellaan olevan tärkeä yhteiskunnallinen merkitys.

Nuorena etenkin ne kiinnosti, mut en mä missään oo sillee mukana. Kyl mä niinku seuraan aika aktiivisesti. (Sirpa)

Yhteiskunnalliset asiat kiinnosti, hapuilevaa ja vähän hämärän peitossa, mutta jotenki kiinnosti yhteiskunnalliset asiat. (Janne)

Jotenki ne yhteiskunnalliset asiat kiinnosti ja sit se filosofia ja tämmöset. Mut mitä niillä sit tekee, ne se oli aika hämärän peitossa. Ehkä se oli aika hämärän peitossa se tulevaisuus. (Sami)

Sirpan, Jannen ja Samin ylläolevat otteet kertovat yhteiskunnallisesta kiinnostuksesta, vaikka varsinaista vaikuttamishalua he eivät koe itsellään olevan. Yhteiskunnallisten asioiden seuraamisen voidaan nähdä heillä olevan myös osa ammatillisuutta, jolloin pidetään tärkeänä, että sosiaalityöntekijä seuraa ja on ajan tasalla siitä, mitä yhteiskunnassa tapahtuu.

Kirsillä yhteiskunnallinen kiinnostus kytkeytyy osaksi hänen vapaaehtoistaustaansa ja järjestöhistoriaa. Hänelle yhteiskunnallinen kiinnostus merkityksellistyy toimimisena vapaaehtoisjärjestössä:

Mul on jonku verran nuoruudesta vapaaehtoistaustaa Mannerheimin Lastensuojeluliitosta. Ni sellainen järjestötoiminta kiinnosti jo lukioaikoina. (Kirsi)

Jukan kerronnan tapa on välillä hyvin proosallista ja hän on taitava kertoja. Tällä hetkellä hän on esimiehenä näköalapaikalla myös rakenteelliseen sosiaalityöhön liittyen. Jukka pohdiskelee paljon sitä, miten rakenteellisen sosiaalityön kautta saataisiin paremmin hallintaan sosiaalityön kasvavat asiakasmäärät ja kumulatiiviset ongelmat. Jukan kriittisyys ja analyttisyys sävyttävät metaforista kerrontaa:

Jos sitä sosiaalipäivystystä ajattelee, ni se oli sellaista yhteiskunnan roskakuskina toimimista se sosiaalipäivystystyö. Sit ku tulee yö, ni siel on ne sosiaalipäivystyjät ja poliisit, mitkä siivoo niit ongelmii pois silmistä tavallaan, niit ongelmii, mitä ei oo päiväsaikaan hoidettu. Tosi raskasta työtä sinänsä. Et ku niihin asioihin olis pitäny sillee rakenteellisesti puuttuu eikä sit vaan niit jälkii, tai jonkun täytyy tietty ne jäljetki siivota. Mut onks se välttämättä oltava mun homma, mä aattelin. (Jukka)

Osaan narratiiveja heijastuu selkeitä poliittisia näkemyksiä ja niiden koetaan usein olevan lähtöisin lapsuudenperheestä. Toteuttamissani narratiivisissa haastatteluissa en mitenkään kysynyt haastateltavieni lapsuudenkodin tai haastateltavien omaa henkilökohtaista poliittista sitoumusta, mutta se tulee kertomusten kautta esiin niillä, joille sillä on kenties

eniten merkitystä. Seuraavissa Sarin, Jannen ja Sirpan otteissa tulee esiin vahvaa poliittista näkemystä. Poliittinen näkemys ei kuitenkaan välttämättä tarkoita aktiivista poliittista toimijuutta kuten tulee esille Sirpan ja Sarinkaan kertomuksissa:

Mul on selkee poliittinen mielipide, hyvin vasemmistolainen, se on koko perheessä. Mut en oo aktiivi. Kannatan vasemmistolaisia arvoja. Mut mä koen tosi voimakasta turhautumista poliittisiin ohjelmiin ja järjestelmiin. Mut en mä varmaankaan lähe poliittiseen toimintaan mukaan. (Sari)

Mä olin nuoruudessa, sin lukioaikoina, aika lailla kiinnostunut yhteiskunnallisista asioista ja poliittisista asioista ja sillon mun nuoruudes oli, just mä oon ollu jossain, ni siihen aikaan oli keskikoulu ja lukio, ni kauheen poliittisesti aktiivista nuorten aikaa, niinku sillai olin aktiivinen ja yhteiskunnalliset asiat kiinnosti ja kaikki esimerkiks kulttuurihommat oli aika semmosii vasemmistopainotteisii, niinku mitä kävi jotain teatterii kattomas ja sitä kautta sellaset yhteiskunnalliset asiat tuli esiin. (Sirpa)

Yhteiskunnallista vaikuttamishalua esiintyy myös Samin kertomuksessa, mutta Sami ei kuitenkaan realistisesti oikein usko vaikuttamismahdollisuuksiinsa. Muutostarpeita järjestelmissä olisi hänen mielestään paljonkin, mutta voiko niihin kuitenkaan vaikuttaa, pohtii hän. Maailmanparannushaaveet ovat kariutuneet työn realismiin. Usko kuitenkin arjen sosiaalityön vaikutusmahdollisuuksiin yksilöiden elämässä on edelleen voimakas:

Must tuntuu, et mul on nuorempana ollu vähä vasemmalle päin kääntynyttä ja aattelin, et tää työ parantaa maailmaa, mut nyt oon monessa suhteessa kääntänyt takkini aika reippaasti, mut en kyl tiedä sillee. Emmä oikein usko, et mä pystyisin yhteiskunnallisesti vaikuttaa. Kyl mä niinku sillee, nyt ei tuu just mitän mielee, mut kyl mä tätä järjestelmää mielellään monella tapaa muuttaisin, liittyen just lastensuojeluun, monenlaista luovuutta siel tarvittais. Se on vähä mekaanista ja vähä sellaista, et vois oikeesti vähä järjestää avohuollon tukitoimii, koska siin on vaan taivas rajana, mitä ne vois pitää sisällään. Mieltii, et mitä oikeesti vois täs tilantees tehä eikä vaan mekaanisesti toimii. (Sami)

Sarille ja Katjalle syrjäytyneiden puolesta puhuminen on erittäin tärkeää ja toinen heistä näkee yhteiskunnallisen vaikuttamisen jopa työhyvinvointia tukevana ja kannattelevana asiana.

Mä luulen, et se yhteiskunnallinen vaikuttaminen on edelleenki yks niitä voimakkaampia ja heikkoina hetkinä kannattelevia asioita. Eli tottakai ku tässä käy kuitenkin jonkinlaista kriisiä, että onko tää todella sitä työtä, mitä jaksan tehdä seuraavat kymmenet vuodet, nii ja mä luulen, et jokainen tällä alalla oleva käy jossaki vaiheessa sellaista keskustelua ittensä kanssa. Mä luulen, et tää on yks parhaita konsteista vaikuttaa yhteiskunnallisesti. Vaikuttaminen ikäänkuin sisältä päin. Virkamiestasolla todella luodaan niinku hyvinvointia tai sitte vääryyttä. (Sari)

Mä muistan, et kun mä ekaa kertaa ajattelin hakevani lukemaan sosiaalityötä, ni mä asuin siis Lontoossa, muutin sinne kirjoitusten jälkeen ja mä olin siellä töissä ravintola-alalla, mut mun monet kaverit teki siellä vapaaehtoistyötä, esimerkiksi kodittomien kanssa, ja muutenkin siellä se englantilainen yhteiskunta, siellä ihmisten eriarvoisuus korostuu paljo enemmän tai näkyy varsinki katukuvassa enemmän ku Suomessa. Siellä mä ajattelin ja perehdyin niihi erilaisiin vapaaehtoistyön muotoihin ja aattelin, et tuollaista vois olla ihan kiva tehdä niinku palkkatyökseen. (Katja)

Katjalle vapaaehtoistyö kulkee juonellisesti mukana perustelemassa hänen ammatinvalintansa auttamishalun, akateemisuuden ja omien vahvuuksien tunnistamisen rinnalla. Nämä kaikki tekijät limittyvät Katjan kertomuksessa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. yhteiskunnallisen vaikuttamisen polulle Katjaa ohjaavat kokemukset vapaaehtoistyöstä ja oivallukset siitä, miten samantyyppistä työtä voisi tehdä sosiaalityön toimintaympäristöissä. Katjalle työn sisältö on tärkeää ja tähän seikkaan palautuu oikeastaan hänen ammatinvalintansa keskeiset motivaatiotekijät.

Samin, Jaanan, Sepon ja Millan kertomuksissa ilmenee, miten yhteiskuntapoliittiset tekijät tai yhteiskunnallinen vaikuttamishalu eivät välttämättä ole juonellisesti merkittävässä roolissa perustelemassa ammatinvalintaa.

Periaatteessa henkkohtasesti se ei oo mua kiinnostanu, vaik kyl tavallaan pitäis kiinnostaa. Ei mulla oo mitään hengellistä eikä yhteiskunnallista missioo, perustyöntekoo asioiden ja ihmisten kanssa. Mut koen, että on tärkeä asia. (Seppo)

Ei mul oo ollenkaan poliittista kiinnostusta, se ei oo mua kiehtonu koskaan. (Jaana)

Mä oon ollu nuoruudesta saakka semmonen, että älkää tulko kysymään multa mitään. (Sami)

Mua ei pätkääkään kiinnosta yhteiskunnallinen vaikuttaminen. On pyydetty luottamismieheks ym, ni en oo koskaan suostunut. Asioiden ajaminen päätöksellä eteenpäin, ei yhtään kiinnosta mua. Mä ajattelen, et emmä sitä ylätasolla, mut sosiaalityöntekijänä mä teen sitä yhteiskunnallista vaikuttamista sil tavalla, että mä pyrin saamaan näit asiakkaita käyttäytymään täs yhteiskunnassa, niinku normit ja säännöt edellyttää. Niinku et se lähtee tavallaan sitä kautta se yhteiskuntaan vaikuttaminen, et mä vaikutan siihen yhteen asiakkaaseen, et se nyt käyttäytyis tääl niinku kunnolla tääl yhteiskunnassa, ni sit se vaikuttais niinku koko yhteiskuntaan. (Milla)

Millan kertomuksessa rakenteellinen sosiaalityö merkityksellistyy osaksi yhteiskunnallista vaikuttamisenhalua alhaalta-ylös mikrosta-makroon-periaatteella. Milla ajattelee, että

vaikuttamalla yksittäisiin asiakkaisiin yhteiskunnan järjestys ja toimivuus paranevat. Millan tapaan hahmottaa sosiaalityön ja yhteiskunnan yhteys kulminoituu monen sosiaalityöntekijän ymmärrys ammatin yhteiskunnallisesta ulottuvuudesta. Sosiaalityöntekijät näkevät tärkeänä tiedostaa ja seurata yhteiskunnallisia keskusteluja ja muutoksia. Osalla on valmiuksia vaikuttaa rakenteellisiin epäkohtiin, vaikka yhteiskunnalliset vaikuttamismahdollisuudet koetaan rajallisiksi. Sosiaalityöntekijät kokevat mahdollisuutena juuri yksilöiden kautta vaikuttamisen. Haastattelemani sosiaalityöntekijät kulkevat yhteiskunnallisen vaikuttamisen polulla taistellen eriarvoisuutta ja syrjintää vastaan, tasa-arvon ja ihmisten kunnioittamisen puolesta, ollen heikompiensa puolestapuhujina. Tällä polulla kulkeminen merkityksellistyy sekä ammatinvalinnan motivaatiotekijänä, että ammatti-identiteetin rakentumisena sosiaalityön asiakastyön arjessa.

6.7 Tulevaisuuden sosiaalityöntekijyyden reittejä hahmottelemassa

En lähtenyt tutkimaan työssäjaksamista tai työhyvinvointia, mutta päädyin kuulemaan ja kuuntelemaan ikään kuin ammatinvalinnan polkujen jatkokertomuksia haastateltavien mielikuvista ja käsityksistä siitä, miten alalle hakeutumisen syyt ovat vaikuttaneet heidän hyvinvointiinsa työssä ja millaisia merkityksiä he itse tälle prosessille antavat. Nämä jatkokertomukset kiinnittyvät niin voimakkaasti haastateltavieni narratiiveihin ammatinvalinnasta, että niiden poisjättäminen tästä tutkielmasta olisi mielestäni ollut juonellisuuden analyysin kannalta virhe. Juonen eheys on ollut minulla keskiössä koko tutkimusprosessin ajan, joten haluan käsitellä ammatinvalinnan polkujen päätteeksi vielä lyhyesti sosiaalityöntekijöiden mietteistä liittyen tulevaisuuden ammatillisiin polkuihin. Sosiaalityöhön tullaan edellä esittelemieni polkujen ja niiden erilaisten yhdistelmien kautta. Miten polku jatkuu? Siitä kertoo tämä viimeinen luku ennen johtopäätöslukua. Tulevaisuuden polut kertovat juonellisesti sosiaalityön valinnee noviiisin matkasta sosiaalityön ekspertiksi.

Työpaikan ulkopuolella niinku semmoset hyvät suhteet läheisiin ihmisiin, et ne suhteet on niinku kunnossa. Ja sit, et kyl sekin, et hakee jotain vastapainoo työlle, et jotain näyttii ja kaunista tarttee vapaa-ajalla olla, jotta jaksaa tätä, ja näkee semmosii perheitä ja ihmissuhteita, mis niinku et, etku aattelee, et tääl tekee näitten onnettomien lasten kans töitä, ni semmosii vastapainoi arjes, et semmosii lapsii ja nuorii, joilla on sillä lailla asiat kunnossa tai tämmöstä normaalia.
(Katja)

Kun ammatinvalintapäätös on tehty, koulutus saatu ja sijoitettu työelämään, alkaa uudenlainen polku, varsinainen sosiaalityöntekijyyden polku. Polkua värittävätkä kokemukset työelämästä: asiakkaista, työyhteisöstä ja yhteistyökumppaneista. Ammatinvalintaa pohditaan ja tehtyjen valintojen ja motiivien merkityksellisyyttä arvioidaan vielä myöhemminkin sosiaalityöntekijänä.

Niinku kyl sellainen, mikä niinku työhyvinvointia selkeesti lisää on, se ei oo niinku periaatteessa kiitos niiltä ihmisiltä vaan se on semmonen ehkä äänetön kiitos. Mikä tarkoittaa nähtävästi sitä, et he on jollain tavalla päässyt jonkun tietyn asian yli. Kyl siitä oikeastaan se oma työhyvinvointi aika pitkälle lähtee. Mulle ei oo oikeastaan ikinä ollu niinkään merkittävää ne ulkoiset tekijät tai niinku työyhteisö. Ei se oo kuitenkaan ollu semmonen kaiken a ja o. Kyl se enemmän lähtee niinku tavallaan sieltä vuorovaikutuksesta näiden ihmisten ja asiakkaiden kanssa. Ja jos kävis niin on se niinkin, et jos tavalla tai toisella asiat menis päivästä toiseen niinku huonompaan suuntaan, niin varmaan itekki kului ja väsyis enemmän. (Janne)

Jannen kertomuksesta ilmenee kiinnostavalla tavalla, miten rakentuu juonellinen jatkumo sosiaalityöntekijän ammatinvalinnasta sosiaalityöntekijänä olemiseen. Samat tekijät jotka perustelevat alalle hakeutumista auttavat usein jaksamaan alalla ja kokemaan työnsä mielekkäänä ja palkitsevana. Jannella auttamisen halu, yksilöiden elämänhallinnan ja hyvän arjen edistämiseen tähtäävä pyrkimys toimivat sekä ammatinvalinnassa että myöhemmin työelämässä kannattelevina asioina. Yhä edelleen Jannelle asiakkaan kohtaaminen, vuorovaikutuksellisuus ja tunne onnistumisesta asiakkaan kanssa hänen tilanteensa paranemisesta, ovat merkityksellisiä motivaatiotekijöitä ja niitä hän painotti myös aikanaan valitessaan ammattiaan.

”Kyl mä muuttunu kyynisemmäks oon, ehkä niinku ei jaksa semmosta turhaa puhetta ja semmosta lässytystä, et mennään nyt niinku asiaan ja ratkaistaan tää” toteaa Jaana ja jatkaa: *”Oon muuttunut kovemmaks, osa on kyl välttämätöntäki.”* Liiallinen empatia kuormittaa Jaanan mielestä työntekijää ja siten on välttämätöntä osata myös *”kovettaa itseään”*, jotta jaksaa henkisesti vaativassa työssä.

Paras työyhteisö mis mä olen ikinä ollu, on ollu sosiaalitoimes. Vaik siel on raskas työ, ni siel on ne ihmiset tietentyypisii. Tottakai ku ne ihmiset pystyy ole siel vuodesta toiseen töis, ni on sosiaalisii ja tulee toisten kans toimeen, et siäl ei oo semmosta, ainakaa mä en oo huomannu, et mulla ei oo ollu semmosii ristiriittoi. Semmosis työpaikois, mis työ ei oo nii raskasta, ni siel ihmiset tappelee keskenään ja henkilökemiat on mitä sattuu. Et kyl täs huomaa, et ne vuorovaikutustaidot, joita tarvitaan täs työs, ni kyl sen huomaa. (Sini)

Aineisto-ote Sinin kertomuksesta on esimerkkinä sosiaalityöntekijöiden kollegiaalisen tuen ja työyhteisön vaikutuksen merkityksellistymisestä kertomusten loppuvaiheessa. Kertomuksissaan kertojat etsivät ja luovat synteesiä ja haluavat ajallisen jatkumon kerronnalleen. Siitä syntyy nämä tarinat työhyvinvoinnista. Ala on vaativa ja henkisesti kuormittava. Itsereflektio ja omasta työhyvinvoinnista huolehtiminen määrittävät välttämättömiksi.

Emmä alan vaihtoo oo koskaan ajatellut, kun täs on niin paljo niit vaihtoehtoi. Lastensuojelusta vois joskus irtautua. (Sari)

Tasasin väliajoin kyseenalaistan ja mietin, et mitä muuta sitä vois tehdä, mut ei oo tullu muuta mieleen. (Jaana)

Sosiaalityöntekijänä olemista kyseenalaistetaan välillä tai toisin sanoen siihen suhtaudutaan rakentavan kriittisesti. Jaanan kerrontaa värittää huumori, kun hän toistuvasti kyseenalaistaa ammatinvalintaansa, mutta kuitenkin edelleen hän kokee sen sikäli omakseen, että ei voi muuta ajatella tekevänsä työkseen. Jaanan narratiivissa hahmottuu vahva ammatti-identiteetti, kuten kaikissa kuulemissani kertomuksissa.

Tää perustyö, tää niinku vuorovaikutustyö on aika kuluttavaa ja jollain tapaa siitä haluaa jonkun tauon. Millä tavalla se tapahtuu ja koska, sitä mä en vielä tiedä. Haluan kyllä jossain vaiheessa kokee niinku hallinnollistakin työtä. Mut näkee itestään, että sellainen vaihe tulee jossain vaiheessa. (Janne)

Jannen kerronnassa näkyy hyvin itsereflektointi ja oman itsen kuuntelemisen taidon tärkeys. Janne kokee, että hän tulee jossain vaiheessa etsimään sosiaalityöntekijöitä uusia polkuja, ehkä 'taukopolkuja' asiakastyöstä ja palatakseen sitten taas tutulle polulle.

Työn ulkopuolinen elämä, identiteetin sitominen liiaksi työhön ei varmastikkaa oo se turvallisin ratkaisu. Mä luulen, et siinä on jotenki suuremmat mahdollisuudet aiheutua ongelmia. Vaikka tykkään työstäni ja teen sen täysillä, kun oon töissä, ei oo niin, että kun mä oven laittaisin perässä kii, ni mä vielä mieltisin työasioita. Se on kuitenkin sittenki semmonen, minkä mä oon tietoisesti tarkasti rajannu, että on se työalue ja sitten on se muu alue. (Mira)

Kyl mä oon mieltiny, et täs pitää aika paljon olla sellaista henkilökohtaista intohimoo tätä alaa kohtaan, koska tän alan arvostus ja palkkaus on niin heikko. Ja et tätä jaksaa. Tää ala pidetään jotenki niin piilossa ja salassa julkisuudelta, et me hääräillään niin paljo pimennossa. (Jaana)

Miran ja Jaanan aineisto-otteet kertovat realistisesta otteesta työhön ja tulevaisuuteen. Mielestäni nuo ylläolevat otteet ovat hyviä neuvoja alaa harkitseville opiskelijoille. Omien ammatinvalinnan syiden pohtiminen kiinnittyy myös työelämässä reflektointikykyihin ja

omasta itsestä ja jaksamisestaan huolehtimiseen. Sosiaalityötä tekemättömät ihmiset saattavat välillä kauhistella sosiaalityön rankkuutta ja se on Samin mielestä turhauttavaa:

Välil tulee sellane olo, et en mä edes halua sanoo ihmisil, et mä oon sosiaalityöntekijä, varsinkaan lastensuojelupuolel, ku aina saa kuulla kuinka raskasta se on. Ei, hyväähän ne kaikki tarkottaa, mut kaikki sanoo aina, et kuinka raskasta se on. Mut jos tekee työtä, mitä osaa tehdä, ni ei se välttämättä niin kuormittavaa oo. Stressihän tarkottaa sitä, ettet sä pysty tavoittamaan sitä, mitä sulta odotetaan, siitähän se stressi syntyy. (Sami)

Sami kiteyttää oivaltavasti tulevaisuuden polkuihin yhtäaikaisesti liittyvän epävarmuuden ja toiveet. ”Kyl mä itte lisäisin tommosia niinku psykiatrian osaamista koulutukseen, tietämystä kaikista mielenterveyden häiriöistä vähä enemmän. Iso osa verkostoista käydään tual psykiatrian puolella ni yhteinen kieli ois hyvä.”

Sami jatkaakin metaforisella kerronnan tavallaan kuvaten lastensuojeluasiakkaiden vajoamista koulun, lasten- ja nuortenpsykiatrian sekä lastensuojelun ’Bermudan kolmioon’: ”ni sil o sit se diagnoosi, mut pallo lentää takasi lastensuojeluun ja siin voi sit asiakas jäädä sinne psykiatrian ja lastensuojelun puolee välii. Se on vähän niinku koulun, psykiatrian ja lastensuojelun bermudan kolmio, mihin ihmiset hukkuu.” Tällä Sami kertoo tarkoittaneensa tilanteita, joissa verkostoissa väitellään asiakkaan tarvitseman hoitotahon ensisijaisuudesta asiakkaan jäädessä vuorovaikutustilanteissa pahasti paitsioon. Tulevaisuuden reittejä hahmotellessaan haastateltavani liittäivät ajatuksiinsa kollektiivisia toiveita alan koulutuksen suhteen, sosiaalityön perusopintoihin kaivataan päivityksiä sekä samalla pohditaan henkilökohtaisten polkujen jatkumista. Tämän tutkielmani päähenkilöiden eli haastateltavieni ammatinvalinnan polut ovat päättyneet, mutta he jatkavat sosiaalityöntekijöinä kukin omaa matkaansa eteenpäin ammattilaisina ja yksilöllisinä persoonina.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksessani olen tarkastellut ja tulkinnut sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnan kertomuksia. Tutkin sitä, millaisen polun kautta sosiaalityöntekijät ovat päätyneet ammattiinsa. Tutkimukseni keskiössä ovat haastateltavieni ammatinvalinnalleen ja sen motiiveille antamat subjektiiviset merkitykset ja kokonaisvaltaiset kokemukset sosiaalityöntekijän ammatinvalinnasta ilmiönä. Tässä luvussa suhteutan tiivistetysti tutkimukseni tuloksia aikaisempaan tutkimukseen.

7.1 Yhteen kietoutuvat polut ja ammatinvalinnan motivaatiotekijät

Esittelen seuraavaksi tutkimukseni päätulokset kokoavasti. On muistettava, että ammatinvalinta on aina historiallisesti ja sosiaalisesti määräytyvä ilmiö (Vanttaja 2002, 251-252). Yksilön ammatinvalintaan vaikuttavat useat samanaikaisesti ilmenevät pienemmät ja isommat tekijät.

Sosiaalityöntekijöiden kertomuksissa tuodaan esille kotitaustaa, kiinnostusta yliopisto-opintoihin, yhteiskunnallista vaikuttamishalua, työllistymisnäkökulmaa, nuoruusiän ystävyysuhteita, sattuman vaikutusta ja omien luonteenpiirteiden ja vahvuuksien tulkintaa suhteessa ammatinvalintaan. Narratiiveista on luettavissa lisäksi ammatinvalinnan perusteluina halu auttaa, sosiaalityöhön liitetyt arvot ja etiikka sekä realismi. Realismilla tarkoitan tässä sitä, että narratiiveissa kuvaillaan runsaasti työllistymisen ja toimeentulon merkitystä. Lopuksi löydetään polku alalle, jossa saa sekä toteuttaa ihmissuhdetyötä ja auttamista, jotka koetaan omaan arvomaailmaan sopiviksi sekä tiedetään, että alalla on hyvin töitä tarjolla, joten oma ja perheen toimeentulo on turvattu.

Keskeisinä tutkimustuloksina (ks. luku 6) esitän sosiaalityöntekijöiden kertomusten juonellistamisen ja analyysin kautta tuottamani kuusi (6) erilaista sosiaalityöntekijän ammatinvalinnan polkua keskeisine merkitysolottuvuuksineen. Polut ovat: menneisyyteen katsovat polut, akateemisuuden polut, työllistymisen polut, auttamisen polut, omien vahvuuksien polut ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen polut.

Tutkimukseni tulokset resonoivat vahvasti aikaisemman tutkimuksen kanssa. Aiemmat tutkimukset olen esitellyt yksityiskohtaisesti teorialuvussa kolme (3). Tiivistetysti totean, että aiemman tutkimuksen perusteella yleisiä sosiaalityön ammatinvalinnan perusteluja ovat auttamishalu (mm. Bradley ym. 2012, 468-477; Sargent 2017, 15-16; Tamm 2010, 102, 155; Vincent 1996, 64) ja siihen kytkeytyvä sosiaalityön kokeminen vuorovaikutusammattina. Lisäksi ammatinvalinnan motiivien katsotaan liittyvän yhteiskunnallisiin ja/tai poliittisiin tekijöihin, empatiaan, altruismiin sekä yksilön luonteenpiirteisiin. Myös sisarusjärjestyksellä (Black ym 1993; Lackie 1983; Olson 2002) ja nuoruusiän ystävyysuhteilla (Lent ym. 2000, 36-37, 42-43; Olson 2002) todetaan olevan merkitystä sosiaalityöntekijän ammatinvalinnassa. Lapsuusaikaisista traumakokemuksista on myös etsitty perusteluja sosiaalityöntekijöiden alalle hakeutumisen osatekijöiksi (mm. Black ym. 1993, 175; Jackson & Nuttal 1997; Olson 2002, 17-18; Vincent 1996, 64-65).

Vastaavanlaiset orientaatioperustat sosiaalityön ammatinvalinnan taustalla löytyvät myös omasta tutkimuksestani - luomistani poluista merkitysulottuvuuksineen.

Menneisyyteen katsovat polut	Omakohtaiset kokemukset vaikeuksista Lapsuuskodin vuorovaikutteinen ja keskusteleva ilmapiiri	A K A T E E M I S U U S
Akateemisuuden polut	Korkeakouluopintojen arvostaminen, akateemisuus itseisarvona	
Auttamisen polut	Auttaminen osana sosiaalityön arvojen arvostamista Sosiaalisuus keskeisenä tapana hahmottaa todellisuutta	
Työllistymisen polut	Sosiaalityöntekijän työn näkeminen selkeänä ammattina Kohtuvarma työllistyminen opintojen jälkeen Mahdollisuus varmistaa toimeentulo Sosiaalityöntekijän moninaiset sijoittumisvaihtoehdot	
Omien vahvuuksien polut	Omat ominaisuudet, luonteenpiirteet ja osaaminen Empatiakykyisyys Hyvät vuorovaikutustaidot	
Yhteiskunnallisen vaikuttamisen polut	Heikompiosaiten puolesta puhuminen Eriarvoisuuden vastustaminen Yhteiskuntakriittinen asenne	

Taulukko: Sosiaalityöntekijän ammatinvalinnan polut ja niiden keskeiset merkitysulottuvuudet

Kertomusta sosiaalityöntekijyyden muodostumisesta luodaan kulkien akateemista polkua, jonne on lähdetty useiden erilaistenkin ammatinvalinnan motiivien kautta. Akateemisuus näyttäytyy kaikkia narratiiveja yhdistävänä tekijänä. Tärkeäksi koetaan, että valittu ala pitää sisällään korkeakoulutasoiset opinnot ja tuottaa samalla pätevyyden ammattiin. Akateemisuuden ja työllistymisen poluille kuljetaan usein auttamishalun ja omien vahvuuksien kautta. Myös menneisyydellä on osansa polkujen luomisessa, niin kuin sattumallakin. Lapsuuskodin merkitys koetaan tärkeäksi riippumatta siitä, onko lapsuudenkodissa ollut taloudellisesti tiukkaa vai hyvätuloista. Virtasen (1992, 1994) tutkimuksista on sen verran aikaa, että hänen tutkimustuloksiaan on luonnollisesti tarkasteltava sen ajan valossa. Hänen otantansa 49 sosiaalityöntekijää olivat syntyneet 1940–1960-luvuilla. Minun haastateltavani ovat syntyneet 1950–1980-luvuilla. Heidän lapsuutensa eivät siten ole yhteiskunnallisestikaan verrannollisia keskenään muutoin kuin kahden haastateltavan osalta.

On mielenkiintoista havaita, että keräämistäni kertomuksista ja niistä luomistani poluista erottuu juonellisen eheyden periaatteen mukaisesti erityisesti ammatinvalinnan akateeminen

polku. Kertomuksissa akateemisuus tiivistyy haaveeksi ja mielikuvaksi korkeasti koulutetusta vaativan ihmissuhde- ja vuorovaikutustyön ammattilaisesta, jollaiseksi haastateltavani haluavat kehittyä. Aineistossani sosiaalityöntekijöiden ammatinvalintaan ja ammatissa pysymiseen myös suuresti vaikuttanut tekijä on työllistyminen, tietoisuus siitä, että valittu akateeminen koulutus tuottaa pätevyyden ammattiin, jossa työllistyminen on todennäköistä ja on mahdollista jopa valita erilaisten työtehtävien ja -kenttien välillä. Työpaikkoja on ja tekijöitä tarvitaan. Näillä työllisyyden poluilla rakentuu myös sosiaalityön työkokemus, joka saattaa olla työkokemus ennen valmistumista, työharjoittelupaikkakokemus tai työkokemus vasta valmistumisen jälkeen. Työkokemus koetaan merkittävänä myös siksi, että se mahdollistaa kontaktin toisten sosiaalityöntekijöiden kanssa.

Yhteiskunnallinen vaikuttamisenhalu on myös osana haastateltavieni kertomuksia. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen tulee esiin kertomuksissa maailmankuvana ja vahvana ambitiona muuttaa epäoikeudenmukaista maailmaa ja poistaa epäkohtia. Yhteiskunnallinen intressi nousee esiin myös yksilötason sosiaalityössä yhtäältä näkemyksenä rakenteellisesta sosiaalityöstä, ja toisaalta mielipiteenä siitä, että yksilöihin vaikuttamalla voi vaikuttaa myös isompiin ihmismassoihin. Tavoite vaikuttaa yhteiskuntaan ja muuttaa sitä paremmaksi ovat tekijöitä, jotka liitetään kansainvälisissäkin tutkimuksissa osaksi sosiaalityöntekijän ammatinvalinnan perusteluja. (Garrity & McGrath 2011, 69-70; Sargent 2017, 14-16; Vincent 1996, 63-64.) Tasavertaisuuden edistäminen ja pyrkimys ihmisiä kunnioittavampaan yhteiskuntaan voivat olla arvoja sosiaalityöntekijän ammatinvalinnan taustoilla. Haastateltavieni kertomuksissa esiintyykin runsaasti arvoihin ja etiikkaan kiinnittyvää pohdiskelua. (ks. myös O`Connor & Dalglish & Khan 1984, Pearson 1973.) Suomalaisissa Virtasen (1992, 1994) ja Laurilan (1992) tutkimuksissa ei paljon käsitellä yhteiskunnallista vaikuttamishalua ammatinvalinnan motivaatiotekijänä. Laurila (1992, 98-100) tosin mainitsee huono-osaisten aseman parantamisen olevan eräs ammatinvalinnan perusteluja.

Hänninen (1990b, 72-75) ottaa luomassaan typologiassa siinä mielessä kantaa yhteiskunnalliseen vaikuttamishaluun sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnan osatekijänä, että hän määrittelee vaikuttajat-tyyppien olevan kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista ja rakenteellisesta muutostyöstä. Sosiaalis-yhteiskunnalliseksi intressiksi Hänninen (Emt.) mieltää sen, että miehet kokevat sosiaalityön väyläksi näyttävään esiintymiseen, osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Näin ollen yhteiskunnallinen vaikuttamishalu liitetään

kiinteäksi osaksi urasuuntuneisuutta. Keräämissäni narratiiveissa ja tuottamissani poluissa yhteiskunnallinen vaikuttamishalu näyttäytyy enemmän sukupuolineutraalina enkä katso sen voimakkaasti kiinnittyvän henkilökohtaiseen urasuuntuneisuuteen.

Kertomuksissa menneisyyteen katsovilla poluilla puhutaan elämäkokemuksen tuomasta tiedosta. Rompf ja Royse (1994, 163-165) toteavat, että sosiaalityön opiskelijat kykenevät omien selviytymiskokemustensa vuoksi paremmin tunnistamaan psykososiaalisen trauman sekä käsittelemään sitä vähemmän leimaavana. Haluan nostaa esiin, että henkistä painolastia on useamman kertojan elämässä joko perheenjäsenen kuoleman, vanhemman oman henkilöhistorian 'haavojen' vuoksi tai vanhemman päihdeongelman vuoksi. Vanhemman tai vanhempien omilla henkilöhistorian 'haavoilla' tarkoitan tässä sitä, että haastateltavan vanhemmilla on saattanut olla joitain traumaattisia elämäntapahtumia ja ne ovat osaltaan vaikuttaneet haastateltavan lapsuuteen. Esimerkiksi yhden haastateltavani isä on taustaltaan evakko, jonka haastateltava itse kokee vaikuttaneen lapsuuskodin ilmapiiriin isän osalta. Itse ajattelen kertomusten vastaanottajana ja tulkitsijana, että emotionaalinen vaille jääminen haastateltavillani kytkeytyykin lapsuuden kokemuksiin läheisen kuolemasta, vanhempien omista traumoista, vanhempien erosta ja vanhempien päihde- ja/tai mielenterveysongelmasta. Vaille jääminen on voinut olla tahallista tai tahatonta, väliaikaista tai pysyvää. Osalle asia merkityksellistyy merkittävänä lapsuusmuisteluisa, osalle taas ei. Korostan, että olennaista on huomioida luomieni ammatinvalinnan polkujen yhteen kietoutuneisuus. Sosiaalityöntekijän ammatinvalinta on ollut haastatelluilleni hyvin moniulotteinen ja kirjava ilmiö, joka kietoutuu myös sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetin rakentumiseen. Kertomuksissa ammatti-identiteetin rakentumiseen ja sosiaalityössä viihtymiseen kytkeytyvät vahvasti aikaisemmin ammatinvalinnan taustalla olleet motiivit.

Raunio (2000, 180-182) nostaa myös esiin myös pohdinnan asiakkaan ajattelu- ja toimintatavan muuttamiseen liittyvästä kysymyksestä eli asiakkaan ymmärtämisestä. Psykososiaalisessa työssä sosiaalityöntekijältä vaaditaan erityistä kykyä paneutua asiakkaan tilanteeseen ja myös kykyä ymmärtää hänen subjektiivista kokemusmaailmaansa. Hermeneuttisen työtteen esteeksi saattaa muodostua työntekijän asemasta johtuva vaikeus ymmärtää asiakasta. Asiakas ja työntekijä toki kohtaavat ajassa ja tilassa, mutta kohtaavatko he yhteisillä kokemuksilla ja yhteisellä kielellä? Sosiaalityöntekijällä on harvoin samassa määrin kokemusta asiakkaan kokemasta yhteiskunnallisesta syrjäytymisestä ja tähän liittyvistä vaikeista ongelmista, mutta toisaalta kokemusten ei

tarvitse olla identtisiä ja kuitenkin sosiaalityöntekijä voi ymmärtää asiakastaan myös omien kokemustensa kautta (ks. Granfelt 2004, 138-139). Olennaista on, että työntekijä on työstänyt omia elämänkokemuksiaan. Tällaista pohdintaa esiintyy erityisesti menneisyyteen katsovilla poluilla.

Kertomuksissa omien vahvuuksien poluista tuotetaan puhetta empatiasta hyvän sosiaalityöntekijän ominaisuutena sekä siitä, että alan valintaan katsotaan vaikuttaneen omat luonteenpiirteet ja niiden kokeminen sosiaalityöhön soveltuviksi (ks. myös Saarnio 2009, 2012.) Tämä nivoutuu yhteen Hollandtinkin tutkimuksissa (1960, 1966) todetun luonteenpiirteiden ja ammatinvalinnan yhtäläisyyksien välillä. Empatia tuodaan esiin yhtenä näistä luonteenpiirteistä. Soveltuvuutta sosiaalityöhön osoittavat myös kertomukset nuoruuden toimivista ystävyysuhteista ja ’luottoystävänä’ toimimisesta. Olson (2002, 34-35) näkeekin empatian enemmän suhteellisen pysyvänä luonteenpiirteenä ja ominaisuutena kuin kyknä tai taitona. Olsonin tutkimustulos empaattisista sosiaalityöntekijöistä on mielenkiintoinen, valitettavaa on se, ettei tuloksille löydy vertailukohtaa, koska missään muussa lähteessäni ei ole tutkittu sosiaalityöntekijöiden keskuudessa mahdollisesti esiintyvää empatiaa. Oikeanlaisen empatian löytäminen auttaa tutkijoiden mukaan sosiaalityöntekijää sekä asiakastyössä että oman työstressin säätelyssä ja tasapainottamisessa (Gerdes & Segal 2011, 146). Kertomuksissa empatia toistuu omana tai kollegoiden arvostettuna ominaisuutena, mutta samalla painotetaan myös liiallisen ymmärtämisen ja eläytymisen ’sudenkuoppia’. Sosiaalityöntekijöitä näyttää yhdistävän kuulemissani kertomuksissa samankaltaiset kollektiiviset eettiset arvot jo ammatinvalinnan poluille astuttaessa.

Humaani ihmiskäsitys ja maailmankuva sekä niihin kietoutuvat moraali ja etiikka ovat läsnä haastateltavieni elämässä jo heidän tehdessä valintojaan ammatinvalinnan poluilla. Rostilan (2001, 23-25) mukaan sosiaalityön ydintä on arvojen tiedostaminen ja eettinen pohdinta. Kertomusten keskiössä punaisena lankana kulkevat pohdinnat sosiaalityön luonteesta, sen eri toimintakentistä sekä halu työskennellä yksilön ja yhteiskunnan yhdyspinnoilla. Tämä makro-mikrolähestymistapa näyttäisi ohjaavan sosiaalityön valitsemista oppi- ja ammattialaksi. Raunio (2010, 301-304) pohtii Giddensin (1991) ja Fergusonin (2001) tapoja jäsentää sosiaalityön tehtävää siten, että sosiaalityö nähdään osana ihmisten elämän suunnittelun metodologiaa ihmisten kohtaamien uusien valintojen ja ongelmien keskellä. Haastateltavani pohtivat myös kertomuksissaan auttamisen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen poluilla mielikuviaan siitä, miten asiakkaan

elämänhallintaa voidaan tukea. Nämä mielikuvat työn kohteesta ja sisällöstä ovat olleet osaltaan vaikuttamassa alanvalintaan. Mielikuvat ilmentävät ammatinvalinnan poluilla niitä toiveita ja ajatuksia, millaiseksi haastateltava kuvittelee tulevan työnsä sosiaalityöntekijänä.

Haastattelemani sosiaalityöntekijät kokevat hakeutuneensa koulutukseen, jonka kautta saamassaan ammatissa he toimivat sosiaalisen asiantuntijoina (ks. sosiaalisen käsitteestä Ojanen 2011, 199, 224-225). Sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisen lähtökohtana on näkemys hyvästä elämästä ja siitä, että ihmisille pitää turvata riittävä elintaso ja elämänlaatu. Akateemisen poluilla kulkeneet sosiaalityöntekijät kuvaavat keskeiseksi osaksi tulevaa työtään juuri sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisen. Teoreettinen tietotaitonäkökulma on heille hyvin tärkeä: kuka tahansa ei osaa eikä voi olla sosiaalityöntekijä (ks. Saarnio 2000, 32-35).

Auttamisorientaatiota käsitellään ja perustellaan kertomuksissa paljon. Vaikka ammatillisessa auttamisessa pyritäänkin turvalliseen suhteeseen ja empatiaan neuvomisen, ohjaamisen, tukemisen, kuuntelemisen, ymmärtämisen ja jakamisen ohella, siitä on pyritty sulkemaan pois läheissuhteisiin kuuluvat tunneherkkyys ja tunnetason myötäeläminen (Pohjola 2002, 52-54). Yhtäältä objektiivisuuden säilyttäminen ja etäisyyden säätely ovat tärkeitä ammatillisessa auttamistyössä, mutta toisaalta korostetaan asiakkaan aitoa kohtaamista ihmisenä, välittämistä ja empatiaa. Yhdyn täysin Perttulan (2002, 163) toteamukseen: *”Auttajan tehtävä on ihmiselle mahdollinen, mutta lievästikin ilmaisten vaikea”*. Ammattimaista auttamistyötä tarvitaan sitä enemmän, mitä huonommin kulttuuri kunnioittaa ihmisyyden itseisarvoa (Emt., 155). Haastateltavieni kertomuksissa käy ilmi, että ammatinvalinnan motiivien perustelujen lisäksi auttamishalua argumentoimaan jatkumona sosiaalityöntekijöiden puheissa heidän työelämästään.

Narratiivisissa haastatteluissani nousee esiin haastateltujeni esiin nostamana kollegoiden emotionaalinen tuki, yhteisyys ja toisilta oppiminen. Emotionaalisen tuen teemaa tarkasteltaessa korostuu puhumisen tarve, palautteen merkitys sekä sosiaalityöntekijöiden yhteinen huumori. Yhteisyyttä ilmentää ennen kaikkea keskusteluissa tapahtuva sosiaalinen vertailu: sosiaalityöntekijät kokevat itsensä ryhmänä/ammattikuntana, jolla on samankaltaisia yhteneviä luonteenpiirteitä muissa ammateissa toimiviin verrattuna. Vertaistuki osoittautuu sosiaalityöntekijän jaksamisen, ammatti-identiteetin ja työkyvyn uusintamista sisältäväksi käsitteeksi, jonka sisällöt tulevat lähelle työnohjauksen tavoitteita. Tuen tarve välittyy sosiaalityöntekijöiden kertomuksista. Työssäjaksamisen lisäksi yhteinen

jakaminen ja huumori koetaan työniloa lisäävänä tekijänä. Toisilta oppiminen sisältää sekä tiedollista jakamista että syvällisempää työmuotojen oppimista. Omien ammatinvalinnan polkujen kautta löydetään työyhteisö, jossa viihdytään hyvin ja joka koetaan omaa ammatti-identiteettiä tukevaksi. Sosiaalityöntekijät kulkevat ammatinvalintansa poluilla kohti asiantuntijoiden tiimi- ja me-henkeä, joka luo resursseja jatkaa eteenpäin sosiaalityöntekijyyden polulla.

Kertomusten kautta pääsin sisälle sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnankysymyksiin ja pohdintoihin. Sosiaalityöntekijöiden polut jatkuvat haastattelun jälkeen ja ovat muuttuvia. Kehittämisehdotuksia syntyi kertomusten seassa kuin itsestään. Jatkotutkimushaasteeksi ja minua kiinnostavaksi kysymykseksi tiivistyi haastatteluista se, minkälaista koulutusta työelämässä olevat sosiaalityöntekijät nyt toivoisivat, jos saisivat vaikuttaa koulutuksen suunnitteluun. Sosiaalityöntekijät pystyvät oman asiantuntijuutensa ja työkokemuksensa perusteella kattavasti argumentoimaan, mitä koulutuksessa pitäisi olla, jotta työn sisältö ja koulutus saataisiin vielä paremmin tukemaan ja vastaamaan toisiaan.

Esimerkiksi perusopintoihin haastateltavat kaipasivat myös runsaasti lisää opetusta liittyen työntekijän omaan jaksamiseen ja sitä tukevien ammatillisten keinojen esittelyä, opetusta myötätuntouupumisesta ja sijaistraumatisoitumisesta esimerkiksi. Sosiaalityöntekijöiden ”välineistä” kohdata kriisien uhreja ja vaikeissa elämäntilanteissa kamppailevia yksilöitä pitää saada riittävästi tietoa jo perusopetuksen aikana. Tämän asian ei ole koettu olevan tarvetta vastaavassa kunnossa. Minua kiinnostaisi jatkaa jo valitsemallani polulla ja tutkia sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnan motiivien vaikutusta työssäjaksamiseen ja työhyvinvointiin. Se oli teema, joka puhututti haastateltaviani paljon, mutta joka lopulta rajautui tästä tutkimuksesta pois.

Satkan (2007, 212-213) mielestä sosiaalinen on välittämistä ja jaettua vastuuta vastoinkäymisistä. Satkakin kritisoi terävästi ja huolella suomalaisen sosiaalijohtajan muuttumista yrittäjäksi, jonka yrittäjyyden lajina on tehdä kaikin keinoin positiivista taloudellista tulosta. Globaali kapitalismi ja uusliberalismi huolestuttavat Satkaa ja uhkaavat hänen mielestään huomisen huolenkantajien auttamisen perusarvoja ja sosiaalista solidaarisuutta eikä uuden julkisjohtamisen eettisyyttä uskalleta kenties kyseenalaistaa. Satka (2007, 216) kiteyttää mielestäni kirpeästi ja raikkaasti huolensa sosiaalialan ammattilaisten paikasta yhteiskunnassamme hyvän elämän paikallisten ja globaalien tulevaisuusvisioiden tuottamisessa. Inhimillisen huolenpidon perusteet ovat vakavasti

vaarantuneet ja tämän päivän sosiaalityöntekijöiden voidaan sanoa kamppailevan edelleen ihmisarvoisen elämän puolesta. Rohkeutta nykypäivän sosiaalityöntekijöiltä vaaditaan yhtä lailla kuin sodan jälkeisinä vuosina, joskin syyt ovat erilaiset. (ks. myös Ferguson 2017, 1007-1009, 1023.) Uskallan väittää, että on yhä rohkeaa valita sosiaalityö ammatikseen. On rohkeaa puolustaa ihmisoikeuksia ja olla apua ja tukea tarvitsevalle oikeasti läsnä. Tällaisia rohkeita ihmisoikeuksien ja tasa-arvon puolustajia tutkielmani haastateltavat ovat. Sellaisen polun he ovat ammatinvalintansa kautta valinneet.

7.2 Tutkimusprosessin ja tutkimuseettisten näkökohtien kriittistä arviointia

Tutkimusprosessia ja tutkimuseettisiä näkökohtia arvioitaessa on oleellista, että tutkijana olen mielestäni kyennyt kriittisesti arvioimaan tutkimuskirjallisuutta, sen menetelmiä ja tutkimustuloksia ja muodostamaan oman käsitykseni tutkimusten luotettavuudesta. Teoriaosassani luvussa kolme (3) olen pohtinut myös aiempien tutkimusten tutkimuseettisiä vahvuuksia, rajoituksia ja reunaehtoja. Oman tutkielmani tutkimuseettisiä kysymyksiä olen tuonut yksityiskohtaisesti esiin tutkielmani käytännön toteuttamisen luvuissa 5.1 ja 5.3. Tutkimustuloksia arvioitaessa tulee huomioida, että haastateltavien valinnassa käytin lumipallo- ja eliittiotantaa (ks. 5.1.) Haastateltavikseni valikoituivat tutkimusaiheestani kiinnostuneita ja tutkimukseen motivoituneita sosiaalityöntekijöitä, joille myös tutkimusmenetelmänä narratiivisuus näyttäytyi kiinnostavana. Kuten olen aiemmin todennut, jaksamisensa äärirajoilla oleva tai omasta ammatinvalinnastaan kiinnostumaton sosiaalityöntekijä tuskin olisi osallistunut tutkimukseeni.

Lisäksi on erityisesti huomioitava, että jokainen haastattelu eli aineistonkeruu on itsessään vuorovaikutustilanne, mistä seuraa se, että kerrottu tarina on ainutlaatuinen eikä siten toistettavissa. Narratiivista analyysia tehtäessä tulkinta päähenkilön elämästä on aina tutkijan tekemää. Öberg (1997) tulkitsee elämäntarinat ja kertomukset elämästä 'ikkunoiksi' haastateltavan henkilön menneisyyteen, kulttuuriin ja mieleen. Narratiivista analyysia opiskellessani tutustuin myös Siivosen³⁰ (2010, 2016) narratiivisiin tutkimuksiin. Siivosen ajatukset kävivät yhteen Öbergin havaintojen kanssa. Minäkin pääsin kertomuksissa katsomaan haastateltavien elämää minulle avatusta ikkunasta. Olen otettu

---

³⁰ Siivonen tutki elinikäistä oppimista aikuislukiosta valmistuneiden narratiivien kautta. Käsitteenä hänellä oli LLL eli Lifelong Learning ja fokuksena sosiaalisten erojen vaikutus koulutettavuuteen. Siivonen (2010: 3-5) jäseni elämäntarinan minikertomuksia ja hänellä oli 20 informanttia. Siivonen tutki aihettaan sekä kirjallisen että suullisen narratiivin avulla ja kirjallinen narratiivi ja sen analyysi edelsivät haastattelua.

siitä luottamuksesta, jota haastateltavani minua kohtaan osoittivat kertoessaan omaa henkilöhistoriaansa ja osa mahdollisesti vaikeitakin lapsuusmuistoja. Henkilöhistorian ja ikävienkin lapsuudenmuistojen kuuntelijana minun on tarvinnut pohtia paljon haastateltavieni anonymiteetin säilymistä. Tutkimusaineiston suojaamisessa olen ollut mielestäni erityisen huolellinen.

Pidän jatkuvasti mielessä, että nauhoitettuna ja myöhemmin tekstin muotoon litteroituna keräämäni haastattelut ovat ikään kuin jähmettyneitä kuvauksia jatkuvassa ja dynaamisessa muutoksessa olevien henkilöiden kertomuksista ja identiteeteistä. Tutkijana luin ja tulkitsin aineistoani muistaen, että kertomuksiin vaikuttavat: haastatteluympäristö, se missä tarina kerrotaan, minun haastattelijana ja haastateltavieni välille syntynyt vuorovaikutus ja kertojan kokonaisvaltainen mielentila. Siksi nämä kuulemani ja keräämäni kertomukset ja niiden pohjalta luomani polut ovat kukin vain yksi mahdollisista moniulotteisista tulkinnoista.

Haastateltavani esittivät oma-aloitteisesti myös näkemyksiään omasta ammatillisesta kasvustaan ja toiveistaan oman ammatillisen uransa tulevaisuudelle. Koen nämä odottamattomina ja positiivisina ”bonuksina”. Löysin muutakin, kuin mitä olin tutkimassa. Vapaus ennako-odotuksista onkin osa laadullista tutkimusta. Esitietämys, joka minulla oli ja kokemukset ja oletukset eivät kuitenkaan ole kahlinneet tutkimukseni etenemistä, vaan tutkimuksessani olen pitänyt silmäni, korvani ja voin rehellisesti sanoa, että myös sydämeni avoinna. Laadullisen aineiston analyysissä tutkijan siis odotetaan yllättyvän tai oppivan uutta tutkimuksen edetessä (Eskola & Suoranta 2014, 19-20). Siinä mielessä voin todeta siis onnistuneeni ja täyttäneeni itselleni asettamat tutkimukselliset tavoitteet.

Sosiaalityön ollessa yhä varsin naisvaltainen, minulla on mielestäni kiitettävästi myös miehiä edustettuina. Tässä 12 haastateltavan otannassani ei voi neljän (4) miehen perusteella kuten ei muutenkaan yleistyksiä tehdä. Toki heidän kertomuksistaan peilautuu eroja kahdeksaan naiskollegaani, mutta yleistettävyyys ei mahdollistu näin pienellä otannalla eikä se ole tarkoituksenikaan. Tutkimustani kiistatta rikastuttaa se, että haastateltavissani on molempia sukupuolia. Näen mielenkiintoisena ajatuksena jatkossa selvittää tarkemmin naisten ja miesten mahdollisia eroja sosiaalityön ammatinvalinnan motiiveissa ja taustatekijöissä.

Tutkimusprosessin ansiona itselleni on jäänyt mieleen paljon pieniä yksittäisiä kohtaamisen hetkiä, joista osa jätti minuun lähtemättömät jäljet. On ollut naurun, ilon, myötätunnon ja uupumuksen hetkiä. Näitä on ollut kertomusten mukana kulkijana, haastateltavieni kertomusten äärellä. Näen tässä kohtaa tärkeänä tuoda esiin myös sen, että tutkimuksen yleisen hyödyn lisäksi voidaan puhua yksilökohtaisista hyödyistä. Tutkimus voidaan nähdä interventiona kertojien elämässä. Kertojien pyrkiessä muokkaamaan oman elämänsä kertomuksia, he samalla pohtivat ja löytävät identiteettinsä rakentumisen kannalta tärkeitä tekijöitä. Kertojille muodostuu kokemus, että he ovat oman elämänsä asiantuntijoita ja pystyvät vaikuttamaan elämäänsä. Se on yhtä tärkeää sosiaalityön ammattilaiselle kuin hänen asiakkaallensa. Yksilö antaa kokemuksilleen merkityksiä kertomisen ja kertomusten kautta. (Timonen 2009, 34-35, 39.) Kertomuksella ja sen synnyttämällä pohdinnalla voi olla isokin painoarvo suhteessa kertojan työhyvinvointiin ja työssäjaksamiseen. Omasta elämästä kertominen toimii mahdollisuutena pohtia ammatinvalintaan ja laajemmin lapsuuteen ja nuoruuteen liittyviä kokemuksia. Elämästä kertominen kenelle tahansa, myös tutkimuksellisissa tilanteissa, voidaan kokea tapahtumana, jossa kertominen aina muuttaa identiteettiä jollakin tavoin. Ajattelen haastateltavieni positiivisesta palautteesta, että ne merkitsevät minulle yhtä saavutettua tavoitetta. Tutkielmani sai haastateltavani syvällisesti ajattelemaan ja pohtimaan omaa ammatinvalintaansa ja osin myös suhteessa toisiin, tuntemiinsa sosiaalityöntekijöihin. Aihe ei edelleenkään kuulemiini kertomusten perusteella ole luontainen puheenaihe sosiaalityöntekijöiden keskuudessa. Tähän toivon tutkimukseni tuovan pienen muutoksen kipinän.

Arjen sankareita, sellaisina minä haastateltavani näen. Sosiaalityöntekijät narratiiviansa takana. Ihmisiä, joille on tärkeää olla pienempien ja heikoimpien puolella, puolustaa heitä, joiden omat voimavarat, kyvyt tai mahdollisuudet saada äänensä kuuluviin ja pitää huolta oikeuksistaan, eivät syystä tai toisesta toteudu riittävällä tasolla. Arjen sankareita, joille ammatin palkkataso ei ole ammatinvalinnan määrittävin tekijä vaan työn sisältöön liitetyt arvot, etiikka ja auttamishalu tulevat ensin. Nämä sosiaalityöntekijät eivät kuitenkaan ole epärealistisia ja yli-yymmärtäviä huolien kuuntelijoita, vaan kriittisiä ja ratkaisukeskeisiä ammattilaisia, jotka pyrkivät työssään kylvämään asiakkaiden elämään muutoksen siemeniä, joiden avulla asiakkaat löytäisivät paremmin omat polkunsu kohti elämänhallintaa ja heille hyvää elämää. Nämä arjen sankarit ovat keskeisessä roolissa myös rakenteellisessa ja kriittisessä sosiaalityössä, joka pyrkii humanimpaan yhteiskuntaan.

Mun tytär opiskelee täl hetkel sosiaalityötä. Se oli aika järkyttävää tääl, ku mä kerroin tääl töis siitä, ni kahvipöytäreaktiot oli aika järkyttyneitä. Siin oli jotkut sille, et voi kauhee, ei kai. Sit mä niinku sanoin, et haloo, te teette itte tätä työtä, ni voittek te sanoo omille lapsillenne noin. Jos te suhtaudutte noin, et te teette koko ikänne tätä työtä ja sit te sanotte omille lapsillenne noin. Et minkä kuvan sä annat lapsilles. Et tyyppi tekee koko elämänsä työtä, jota ei itekkään arvosta.
(Sirpa)

Nuo lauseet muistan ulkoa, sekä sisällön, että kokeneen ja elämäniloisen, viisaan naisen kasvot hänen minulle puhuessaan. Siihen kiteytyy kaikki. Menneisyys ja tulevaisuus. Syyt ja seuraukset. Alan ja työn arvostus. Kaikki lähtee sinusta ja minusta. Jälkien seuraaminen luo eheyttä. Samalla tämä on ollut myös minun oma matkani tutkijana tässä tutkimusprosessissa. Minulla on myös toinenkin matka takana, minun ammatinvalintani polut. Ne eivät ole suoraan mukana tässä tutkimuksessa, mutta ne ovat osa minua. Minun ammatinvalintani polku mahtuu myös luomieni polkujen sisälle ja tämän tutkimusprosessin tekeminen on ollut osana rakentamassa minun ammatti-identiteettiäni sosiaalityöntekijänä. Kumpaankin matkaan mahtuu monia tunteita.

Haluan tässä lopuksi kiittää matkani varrella kohtaamiani ja minuun vaikuttaneita ihmisiä. Ammatinvalinnan poluillani haluan ensin kiittää kahtatoista rohkeaa ja sanavalmista sosiaalityöntekijää, kollegaa, jotka antoivat minulle aikaansa ja päästivät minut sisään kertomustensa maailmaan, heidän osaelämäkertoihinsa. Ilman teitä ei olisi juuri tätä tutkielmaa. Kiitos niistä yhteisistä hetkistä päivin, öin ja illoin, jolloin sain teitä kuunnella. Haluan kiittää myös silloista esimiestäni Kaarina Katasta kannustavasta suhtautumisesta ja joustavuudesta. Haluaisin kiittää kandidaatin tutkielman ohjaajaani Pekka Saarniota, mutta siihen en pysty. Uskon, että hän silti kuulee kiitokseni. Hänen innovatiivisessa ohjauksessaan sain kipinän tähän aiheeseeni, josta vuonna 2005 tein kandidaatin tutkielmani. Pekka myös valoi minuun uskoa, että yliopistossa on tilaa monenlaisille sieluille. Pro gradu- tutkielmani aloitin Kyösti Raunion ohjauksessa, kiitos hänelle neuvoista ja helmimäisistä hetkistä graduseminaarissa. Suvi Raitakari auttoi minua saattamaan tämän urakkani päätökseen ja tuki, ohjasi ja kannusti tavalla, joka auttoi minua viemään tämän prosessin loppuun sangen hektisessä elämänvaiheessani. Kiitos Suville myös siitä, että hän valoisuudellaan antaa upean esimerkin siitä, että ihmisen on hyvä tehdä työtä, jonka hän kokee merkitykselliseksi. Haluan myös erityisesti kiittää Terhi Raitasta, joka on kautta vuosien auttanut minua opintojeni palapelin koossapysymisessä, kun muutosten tuulet ovat ravisuttaneet järjestelmiäkin.

Henkilökohtaisilla poluillani mukana kulkijoista haluan kiittää Minna Martinia siitä, että hän opetti minulle, mitä on hengittävä mieli ja että ”mielessä on kaksi koira, musta ja valkoinen. Se vahvistuu, kumpaa ruokit.” Haluan ehdottomasti kiittää myös kotijoukkojani. Kiitän äitiäni Helenaa siitä, että hän on auttanut ja tukenut vuosien varrella monin eri tavoin. Haluan myös kiittää isäni siskoa ja veljeä, Anjaa ja Ahtia, koska he ovat sukuni vanhimpina kertomuksillaan luoneet minulle kokemuksia ja eheyttä elämään, ei enempää eikä vähempää kuin juuret. He ovat myös isäni menehtymisen jälkeen parhaat linkkini isääni ja hänen kertomuksiinsa. Kiitän myös isoveljeäni Petteriä, jolta olen saanut ja tulen saamaan myös kollegiaalista tukea, koska hän on tehnyt saman ammatinvalinnan. Veljeäni kiitän lisäksi jatkuvasta ja rohkaisevasta kannustuksesta, ja ennen kaikkea siitä, että yhdessä jaamme isämme henkisen ja sosiaalisen perinnön. Lopuksi kiitän perhettäni. Neljää ihanaa lastani: Emiliaa, Onnia, Samua ja Peppiä. He ovat lyhyesti ja ytimekkäästi elämäni kalleimmat aarteet. Heistä jokainen on myös vuorollaan edesauttanut ja hidastanutkin tätä tutkimuksellista matkaani, ja he varmistavat edelleen, että jokainen päivä on täynnä tapahtumia ja tilanteita, joissa syntyy sotkun lisäksi kertomuksia. Viimeisenä kiitän miestäni Villeä, joka olemassaolollaan antaa aiheen hymyyn ja joka uskoo minuun silloinkin, kun itse en usko. Inhimillisyyden, haavoittuvaisuuden ja keskeneräisyyden keskellä kuljemme yhdessä tätä elämämme polkua. Kiitos rakkaudestasi, nyt ja aina.

Omistan tämän pro gradu-tutkielmani isälleni, joka on aina minulle narratiivisesti läsnä ja merkityksellinen kannustaja rakentaessani omaa ammatti-identiteettiäni, tehdessäni omaa sosiaalityöntekijyyteni matkaa, eilen, tänään ja huomenna.

LÄHDELUETTELO

Aalto, Henna (2005) Sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnan taustatekijät. Kandidaatin tutkielma. Tampereen yliopisto.

Aaltola, Elisa & Keto, Sami (2017) Empatia- Myötäelämiseen tiede. Helsinki: Into Kustannus.

Alastair, Christie & Kruk, Edward (1998) Choosing to become a social worker: motives, incentives, concerns and disincentives. *Social Work Education* 17 (1), 21-34.

Alasuutari, Pertti (1989) Menneisyyden jäsentäminen identiteetin ilmauksena. Teoksessa Pirkko, Heiskanen (toim) *Aika ja sen ankaruus*. Helsinki: Gaudeamus, 75–85.

Alasuutari, Pertti (2000) Hypoteettisesta universumista ja tilastollisista yhteyksistä johtolankoina. *Sociologia* 37(2), 151-154.

Alasuutari, Pertti (2007) *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.

Anttila, Pirkko (2005) *Ilmaisu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta*. Artefakta 16. Hamina: Akatiimi.

Arvilommi, Paula (1998) Narratiivinen terapia. *Perheterapia*, 2, 4-31.

Atkinson, Paul & Coffey, Amanda (2003) Revisiting the relationship between participant observation and interviewing. Teoksessa James Holstein & Jaber Gubrium (toim.) *Inside Interviewing. New Lenses, New Concerns*. London: Sage, 415-428.

Backman, Jussi (2005) *Omaisuus ja elämä: Heidegger ja Aristoteles kreikkalaisen ontologian rajalla*. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura.

Ayres, Lioness (2000) Narratives of family caregiving: Four story types. *Research in Nursing and Health* 23(5), 359-371.

Ben-Porat, Anat (2017) Competence of Trauma Social Workers: The Relationship Between Field of Practice and Secondary Traumatization, Personal and Environmental Variables. *Journal Of Interpersonal Violence* 32(8), 1291-1309.

<http://journals.sagepub.com/helios.uta.fi/doi/pdf/10.1177/0886260515588536> . Viitattu 17.1.2018.

Black, Phyllis & Jeffreys, Dorothy & Kennedy, Elisabeth (1993) Personal history of psychosocial trauma in early-life of social work and business students. *Journal of Social Work Education* 29 (2), 171-184.

Björkdahl, Ordell Susanne (1990) *Socialarbetare: bagrund, utbildning och yrkesliv*. Göteborg: Vasastadens bokbinderi AB.

Bouij, Christer (1998) "Musik - mitt liv och kommande levebröd": en studie i musiklärares yrkessocialisation. Göteborg; Göteborgs universitets press.

Bradley, Carolyn & Maschi, Tina & O' Brien, Helen & Morgen, Keith & Ward, Kelly (2012) Faithful but different: Clinical Social Workers speak out about career motivation and professional values. *Journal of Social Work* 48(3), 459-477.

Brannen, Julia (2013) Life Story Talk: Some Reflections on Narrative in Qualitative Interviews. *Sociological Research Online* 18(2).
<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.5153/sro.2884> . Viitattu 17.9.2017.

Bruner, Jerome (2004) Life as Narrative. *Social Research* 71(3), 691-710.
http://ewasteschools.pbworks.com/f/Bruner_J_LifeAsNarrative.pdf . Viitattu 21.11.2017.

Chase, Susan (2011) Narrative inquiry. Still a Field in the Making. Teoksessa Norman Denzin & Yvonna Lincoln (toim.) *The SAGE Handbook of Qualitative Research*. Los Angeles: SAGE Publication, 421–434.

Christie, Alastair (1998) Is social work a non-traditional occupation for men? *British Journal of Social Work* 28(4), 491-510.

Chistie, Alistair & Kruk, Edward (1998) Choosing to become a social worker: motives, incentives, concerns and disincentives. *Social Work Education* 17(1), 21-34.

Curt, Beryl (1994) *Textuality and Tectonics: Troubling Social and Psychological Science*. Buckingham: Open University Press.

Denzin, Norman & Lincoln, Yvonna (2011) Handbook of Qualitative Research. Yhdysvallat: Sage Publications.

Dewane, Claudia (2006) Use of Self: A Primer Revisited. Clinical Social Work Journal 34(4), 543-558.

Drewitch, Gary (2017) The Mystery of Motivation. Psychology Today 50(1), 54-61, 80-81.

Eerola, Petteri & Huttunen, Jouko (2011) Metanarrative of the “new father” and narratives of young Finnish first-time fathers. Fathering, 9, 211-231. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40643/fath09031eerolaetalmosp.pdf?sequence=1> . Viitattu 30.9.2017.

Elliot, Jane (2005) Using narrative in social research. London: Sage Publications.

Epston, David & White, Michael (1990) Narrative Means To Therapeutic Ends. New York: Norton.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2014) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Ferguson, Harry (2001) Social Work, Individualization and Life Politics. British Journal of Social Work 31(1), 41-55.

Ferguson, Harry (2017) How Children Become Invisible In Child Protection Work: Findings From Research Into Day-to-Day Social Work Practice. The British Journal Of Social Work 47(4), 1007-1023. <https://academic.oup.com/bjsw/article/47/4/1007/2622323> . Viitattu 16.1.2018.

Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina (2006) Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa Outi Fingerroos, Riina Haanpää & Anne Heimo (toim.) Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 25-48.

Flick, Uwe (1998) An Introduction to Qualitative Research. London: Sage Publications.

Forsman, Sinikka (2010) Sosiaalityöntekijän jaksaminen ja jatkaminen -Henkilökohtaisen ja muodollisen uran rajapinnoilla. Tutkimushankkeen loppuraportti 2010. Tampere: Tampere University Press. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8155-0> . Viitattu 15.11.2017.

Freeman, Mark (2010) *Hindsight: the promise and peril of looking backward*. Oxford: Oxford University Press.

Garrity, Sheila & McGrath, Brian (2011) "It's Not Like a Job Now; It's Part of Me": Exploring African Womens' Experiences in The Irish Childcare Sector. *Childcare in Practice* 17(1), 69-89.

Gergen, Kenneth (1994) *Realities and relationships, Soundings in social construction*. Cambridge: Harvard University Press.

Gerdes, Karen & Segal, Elisabeth (2011) Importance of Empathy for Social Work Practice: Integrating New Science. *Social Work* 56(2), 141-148.

Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self- Identity. Self and Society in The Late Modern Age*. Stanford: Stanfords University Press.

Gilligan, Robbie (2007) Adversity, resilience and the educational progress of young people in public care. *Journal Emotional and Behavioural Difficulties* 12(2), 135-145.

Granfelt, Riitta (2004) Hetkeksi jaetut maailmat? Kokemuksia vankilasta ja tuetun asumisen yhteisöstä. *Janus* 12(2), 134-154.

Greswell, John (2009) *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Yhdysvallat: Sage Publications.

Grönlund, Anne (2017) On Different Tracks? Gender, Professional Strategies and Early Career Wage Gaps. *Nordic journal of working students* 7(2), 9-25.

Gubrium, Jaber & Holstein, James (1998) Narrative practice and coherence of personal storys. *The sociological quarterly* 39(1), 163-187.

<https://www.sfu.ca/cmns/courses/2012/801/1-Readings/Gubrium%20Holstein%20Narrative%20practices.pdf> . Viitattu 1.11.2017.

Hatch, Amos & Wisniewski, Richard (1995) *Life history and narrative: questions, issues and exemplary works*. London: Falmer Press.

Haukkala, Ari & Hankonen, Nelli & Konttinen, Hanna (2012) Sosiaalipsykologia terveystyöikäytymisen tutkimisessa. *Psykologia* 47(5), 396-409. <http://elektra.helsinki.fi/se/p/0355-1067/47/5-6/sosiaali.pdf> . Viitattu 13.9.2017.

Hawkins, Catherine & Hawkins Raymond (1996) Alcoholism in the families of origin of MSW students: Estimating the prevalence of mental health problems using standardized measures. *Journal of Social Work Education* 32 (1), 127-135.

Heikkinen, Hannu, Huttunen, Rauno & Kakkori, Leena (1999) "Ja tämä tarina on tosi..." Narratiivisen totuuden ongelmasta. Edistyksellinen tiedeliitto ry:n julkaisu 24. *Tiedepolitiikka* 4, 39-52. <http://elektra.helsinki.fi/se/t/0782-0674/24/4/jatamata.pdf> . Viitattu 3.12.2017.

Heikkinen, Hannu (2001) Toimintatutkimus, tarinat ja opettajaksi tulemisen taito. Narratiivisen identiteettityön kehittäminen opettajankoulutuksessa toimintatutkimuksen avulla. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Heikkinen, Hannu & Huttunen, Rauno (2003) Tulla siksi mitä olen? Teoksessa Hannu Heikkinen & Leena Syrjälä (toim.) Minussa elää monta tarinaa. Kirjoituksia opettajuudesta. Kansanvalistusseura. Vantaa: Dark, 163-183.

Hirsjärvi, Sinikka & Hurme, Helena (2011) Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Huotari, Kari & Hurtig, Johanna (2008) Sosiaalityötä monitoroimassa. Helsinki: Yliopistopaino.

Husso, Marita (2003) Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Helsinki: Vastapaino.

Hytönen, Pauliina (2012) Sosiaalityöntekijöiden ammatti-identiteetin muovautuminen ja moniammatillinen yhteistyö. Pro gradu- tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/40991> . Viitattu 20.8.2017.

Hyväri, Susanna & Salo, Markku (2009) Elämäntarinoista kokemustutkimukseen. Pori: Mielenterveyden keskusliitto.

Hyvärinen, Matti (2004) Eletty ja kerrottu kertomus. *Sosiologia* 4, 297-309.

Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu (2005) Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Johanna, Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Hyvärinen, Matti (2006a) Kertomuksen tutkimus. <http://www.uta.fi/yky/yhteystiedot/henkilokunta/mattikhyvarinen/index/Kerronnallinen%20tutkimus.pdf> . Viitattu 3.12.2017.

Hyvärinen, Matti (2006b) Toward a Conceptual History of Narrative Teoksessa Matti, Hyvärinen, Anu Korhonen & Juri Mykkänen (toim.) The travelling concept of narrative. Studies across Disciplines in the Humanities and Social Sciences 1. Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies. 20–41.

Hyvärinen Matti (2008) Analyzing Narratives and Story-Telling Teoksessa Pertti Alasuutari, Leonard, Bickamn & Julia Brannen (toim.) The Sage Handbook of Social Research Methods. USA: Sage Publications.

Hänninen, Jorma (1990a) Professionalismin areenat ja keskiluokkainen sosiaalityö. Teoksessa Synnöve Karvinen (toim.) Suomalainen sosiaalityö. Sosiaalipoliittinen yhdistys. Helsinki 1990, 119–134.

Hänninen, Jorma (1990b) Sosiaalityön miehet. Sosiaaliviesti, 72-77.

Hänninen, Jorma (2004) Sosiaalityön miehet ja huoltapitävä valta. Teoksessa Marjo Kuronen, Riitta Granfelt, Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja. Juva: PS-kustannus, 77-100.

Hänninen, Vilma (2000) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Acta Universitas Tamperensis 696. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Hänninen, Vilma (2010) Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 160–178.

Häyrynen, Yrjö-Paavo 1997. Koulutus ja ammattiura. Teoksessa Paula Lyytinen, Mikko Korkiakangas & Heikki Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Porvoo: WSOY, 368-380.

Ihanus, Juhani (1999) Kulttuuri ja psykologia. Helsinki: Yliopistopaino.

Ikonen-Varila, Merja (2001) Koulutus ja työ valintana: Lastentarhanopettajaksi opiskelevien näkemyksiä alanvalinnasta ja työstä. Helsinki: Helsingin Yliopisto.

Jackson, Helene & Nuttal, Ronald (1997) Childhood abuse: Effects on clinicians' personal and professional lives. CA: Sage Publications.

Jokinen Arja (2000) Narratiivit muutostyön resurssina. Naisten kertomusten muotoutuminen turvakodissa käytävissä keskusteluissa. Teoksessa Arja Jokinen & Eero Suoninen (toim.) Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Tampere: Vastapaino, 131-166.

Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Kaasila, Raimo & Rajala, Raimo & Nurmi, Kari (2008) Narratiivikirja. Menetelmiä ja esimerkkejä. Tampere: Juvenes Print.

Karlsson, Klas-Göran (2009) Historiedidaktik: begrepp, teori och analys. Teoksessa Klas-Göran, Karlsson, & Uld, Zander (toim.) Historien är nu. En introduktion till historiedidaktiken. Lund: Studentlitteratur, 21–68.

Karvinen-Niinikoski, Synnove & Satka, Mirja (2006) Sosiaalityön tutkimus - aikamme kuvastin ja ammattikäytäntöjen peili. Tutkiva sosiaalityö: sosiaalityön muuttuva tiedontuotanto. Sosiaalityön tutkimuksen seura, 9-15. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/18405> . Viitattu 3.1.2018.

Kauppinen, Eija (2010) Opettajien tunnenarratiivit ja niiden rakenneanalyysi. Musiikin ja matematiikan aineenopettajien opettajuus ja elämänkulku. Acta Universitates Tampereensis 1512. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Keller, Briana & Whiston, Susan (2005) The Impact of Parent-Adolescent Relationships on Adult Career Choices. Teoksessa John, Patrick, Grafton Eliason & Donald Thompson (toim.) Issues in Career Development. Greenwich: Information Age Publishers.

Koivisto, Petri (2010) Preparing for working life: effects of group counseling on adolescents' career development and mental health. Finnish Institute Of Occupational Health. People and Work Research Reports 92. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25741/9789522610171.pdf?sequence=1> . Viitattu 18.11.2017.

Koivumäki, Risto (2010) Isyyttä alihankintana. Narratiivinen analyysi sijaisänä toimivien miesten identiteetin rakentumisesta. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia 26. Tampere: Juvenes Print.

Koski, Pasi (2013) Nuorten liikuntasuhteen rakentuminen. Liikuntatieteen päivät 2017, Jyväskylä. http://www.lts.fi/sites/default/files/page_attachment/koski_pasi_nuorten_liikuntasuhde-teemasessio.pdf . Viitattu 19.11.2017.

Kupiainen, Reijo (2005) Mediakasvatuksen eetos. Fenomonologinen tutkimus mediakasvatuksen etiikasta. Lapin yliopisto. Acta Universtitatis Lapponiensis 86. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.

Kuula, Arja (2015) Tutkimusetiikka; Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Lackie, Bruce (1983) The families of origin of social workers. Clinical Social Work Journal 11 (4), 309-322.

Lahikainen, Anja-Riitta (1984) Uranvalinta perheessä tapahtuvan sosiaalistumisen lopputuloksena. Helsingin yliopisto.

Laine, Timo (2010) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus, 26–45.

Laitinen, Merja & Hurtig, Johanna (toim.) (2002) Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen äärellä. Jyväskylä: PS - kustannus.

Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (2010) Asiakkuus- sosiaalityön ydinteema. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola Asiakkuus sosiaalityössä. Tallinna: Helsinki Yliopisto Press, 7-15.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015

Laurila, Hanna (1990) Suuntautuminen sosiaalityössä. Empiirisen vaiheen tuloksia. Sosiaalihuollon julkaisuja 3/1990. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Lent, Robert & Hackett, Gail & Brown, Steven (2000) Contextual Supports and Barriers to Career Choice: A Social Cognitive Analysis. *Journal of Counseling Psychology* 47(1), 36-49.

Lieblich, Amia, Tuval-Mashiach, Rivka & Zilber, Tamar (1998) Narrative Research. Reading, Analysis and Interpretation. Applied Social Research Methods Series Volume 47. London: Sage Publications.

Lindseth, Anders & Norberg, Astrid (2004) A phenomenological hermeneutical method for researching lived experience. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 18(2), 145–153. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1471-6712.2004.00258.x> . Viitattu 22.11.2017.

Lindqvist, Martti (2002a) Hyvä, paha ja pyhä. Kirja eloonjäämisestä. Helsinki: Otava.

Lindqvist, Martti (2002b) Paha, ymmärtämisen rajat ja auttajan varjo. Teoksessa Merja Laitinen & Johanna Hurtig (toim.) Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen äärellä. Jyväskylä: PS – kustannus, 168-190.

Luttinen, Heimo (2007) Kairasta kaupunkiin: muistelmat. Tampere: Pilot-kustannus

McAdams, Dan (2001) The psychology of life stories. *Review of General Psychology* 5(2), 100-122.

Macaulay, Jacqueline & Berkowitz, Leonard (1970) Altruism and Helping Behavior. *Social Psychological Studies of Some Antecedents and Consequences*. New York: Academic Press.

- MacIntyre, Alasdair (1981) *After Virtue. A study in Moral Theory*. London: Bloomsbury.
- Marshall, James (2017) Ultimate causes and the evolution of altruism. *Behavioral ecology and Sociobiology* 65(3), 503-512.
- Metsämuuronen, Jari (2010) *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Helsinki: International Methelp.
- Metsäpelto, Riitta-Leena & Feldt, Johanna (2009) Teoksessa Riitta-Leena Metsäpelto & Johanna, Feldt (toim.) *Meitä on moneksi. Persoonallisuuden psykologiset perusteet*, 18–20.
- Mietola, Reetta, Miettinen, Sonja & Vehmas, Simo (2017) Voiceless subjects?: Research ethics and persons with profound intellectual disabilities. *International Journal of Social Research Methodology* 20(3), 263-274. <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13645579.2017.1287872> . Viitattu 30.12.2017.
- Mishler, Elliot (1986) *Research Interviewing: Context and Narrative*. Cambridge: Harvard University Press.
- Mulari, Marjatta (2013) *Tietoisien ammatinvalinnan opas*. Keuruu: Otava.
- Mäkelä, Klaus (1990) Kvalitatiivisen aineiston arviointiperusteet. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus, 42-61.
- Nettle, Daniel (2009) *Personality: What makes you the way you are*. Oxford: Oxford University Press.
- Nevala, Arto (2006) Tasa-arvo etenee hitaasti? Yliopisto-opiskelijoiden sosiaalinen 2000-luvun Suomessa. Teoksessa Timo, Aarrevaara & Jatta, Herranen Mikä meitä ohjaa? Artikkelikokoelma Jyväskylässä 5.–6.9.2005 järjestetystä korkeakoulutuksen tutkimuksen IX symposiumista, 309- 324. <https://ktl.jyu.fi/julkaisut/julkaisuluettelo/julkaisut/2006/d075> . Viitattu 6.12.2017.
- Nilsson, Peter (2003) *Empathy and emotions. On the Notion of Empathy as Emotional Sharing*. Umeå University.

Nousiainen, Kirsi (2004) Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja. Jyväskylä: Minerva Kustannus.

Ojanen, Eero (2011) Henki, hyvyys ja sosiaalinen. Teoksessa Tuija Kotiranta, Petteri Niemi & Raili Haaki (toim.) Sosiaalisen toiminnan perusta. Gaudeamus. Helsinki University Press, 198-225.

Olson, Carole (2002) Influence of early-life psychosocial trauma, family adversity, and selected other variables in the career choice of social workers. Lexington: University of Kentucky.

Olson, Carole, Riffe, Holly, Reid, Caroline & Threadgill-Goldson, Norma (2011) Foot Soldiers for Social Justice: Realities, Relationships, and Resilience. Contemporary Rural Social Work 2011(3), 29-39. <http://journal.minotstateu.edu/crs/article/viewFile/385/128>. Viitattu 16.1.2018.

O' Connor, Ian & Dalglish, Len & Khan, Janet (1984) A reflection of the Rising Spectre of Conservatism. Motivational Accounts of Social Work 3(14), 227-240.

Paananen, Soile (2008) Saksalainen elämäkertametodologia oppimisen tutkimuksessa. Teoksessa Raimo Kaasila, Raimo Kajala & Kari Nurmi (toim.) Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 19 – 39.

Parker, Jonathan & Merrylees, Sue (2002) Why become a professional? Experiences of caregiving and the decision to enter social work or nursing education. Learning in Social and Health Care 1(2), 105-114. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1046/j.1473-6861.2002.00012.x/abstract> . Viitattu 10.9.2017.

Payne, Malcolm (2014) Modern Social Work Theory. Lontoo: Palgrave Macmillan.

Pearson, Geoffrey (1973) Social Work as the Privatized Solution of Public Ills. British Journal of Social Work 2(3), 209-227.

Piirainen, Veikko (1974) Vaivaishoidosta sosiaaliturvaan. Sosiaalihuollon ja sen työntekijäjärjestön historiaa Suomen itsenäisyyden ajalta, Tampereen yliopiston opetusjaoston sarja. Sosiaaliturvan laitoksen julkaisuja 4, 172-177.

Peltomäki, Pirjo (2014) Kotona asuvan ikäihmisen perheen hyvä vointi- fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus. Tampere: Tampere University Press.

Perttula, Juha (2002) Yksilön ja yhteisön vaikea suhde. Teoksessa Merja Laitinen & Johanna Hurtig (toim.) Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen äärellä. Jyväskylä: PS – kustannus, 142-167.

Pohjola, Anneli (2002) Pahan säikeitä auttamistyössä. Teoksessa Merja Laitinen & Johanna Hurtig (toim.) Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen äärellä. Jyväskylä: PS – kustannus, 42-62.

Polkinghorne, Donald (1995) Narrative configuration in qualitative analysis. *International Journal of Qualitative Studies In Education* 8(1), 5-23.

Porteli, Erik & Spencer, Niles & Trusty, Jerry (2005) Theories of career development. Core Concepts and Propositions. Teoksessa John, Patrick, Grafton, Eliason & Donald Thompson *Issues in Career Development*. Yhdysvallat: Information Age Publishing.

Poteri, Riitta (1994) Sosiaalityöntekijöiden ammatinvalinnan psykohistoria. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto.

Raunio, Kyösti (2000) Jälkipositivismi, konstruktionismi ja monet tiet sosiaalityön tiedonmuodostuksessa. *Janus* 8 (2), 321-339.

Raunio, Kyösti (2010) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Redmond, Bairbre & Guerin, Suzanne & Nolan, Brian (2010) The Retention of Social Workers in the Health Services and Evidence Based Assessment. University collage Dublin. <http://www.ucd.ie/t4cms/UCD%20Retention%20of%20Social%20Workers.pdf> . Viitattu 10.9.2017.

Ricouer, Paul (1984) *Time and Narrative*. University of Chicago Press.

Ricouer, Paul (1992) *Oneself as Another*. Chicago: Chicago Up.

Riessman, Catherine Kohler (2002) Analysis on Personal Narratives. Teoksessa Jaber Gubrium & James Holstein (toim.) *Handbook of Interview Research. Context & Method*. London: SAGE Publications, 695–710.

Rompf, Elisabeth & Royse, David (1994) Choice of Social Work as A Career: Possible influences. *Journal of Social Work Education* 30(2), 163-173.

Rosenthal, Gabriele (2003) The Healing Effects of Storytelling: On the Conditions of Curative Storytelling in the Context of Research and Counseling. *Qualitative Inquiry* 9, 915–933.

Rostila, Ilmari (2001) Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylä: Minerva Kustannus.

Räihä, Pekka (2001) Valinnat, koulutus, luokanopettajan työ: kohti pedagogisesti suuntautunutta peruskoulun opettajaa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Räihä, Pekka & Nikkola, Tiina (2007) Sattumia vai osumia? Opiskelijavalintojen olemuksen määrittelyä. Juva; WS Bookwell.

Räisänen, Terttu (1996) Luokanopettajan työn kokeminen ja työorientaatio. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 31. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Räty, Olli (1982) Koulutus ammattiin. Helsinki: WSOY.

Saarnio, Pekka (1993) Noviisista ekspertiksi. Sosiaalityön taitojen yksilöllinen kehittyminen. *Janus* 1(1), 89-98.

Saarnio, Pekka (2009) Suomalaisen päihdetyöntekijän muotokuva. *Yhteiskuntapolitiikka* 74, 2009(6), 632-643. <http://www.stakes.fi/yp/2009/6/saarnio.pdf>. Viitattu 30.12.2017.

Saarnio, Pekka (2012) Sosiaalityön opiskelijoiden soveltuvuuden selvittäminen. *Yhteiskuntapolitiikka* 77, 2012(3), 316-320.

Saastamoinen, Mikko (1999) Narratiivinen sosiaalipsykologia – teoriaa ja menetelmiä. Teoksessa Jari Eskola (toim.) *Hegelistä Harréen, narratiivista Nudistiin*. Kuopio: Kuopion yliopisto, sosiaalitieteiden laitos, 165-192.

Saastamoinen, Mikko (2000) Elämänkaari, elämäkerta ja muisteleminen. Teoksessa Pekka Kuusela & Mikko Saastamoinen (toim.) *Ruumis, minä ja yhteisö*. Sosiaalisen konstruktivismin näkökulma. Kuopio: Kuopion yliopisto, 38-42.

Salo, Paula & Rantonen, Otso & Aalto, Ville & Oksanen, Tuula & Vahtera, Jussi & Junnonen, SannaRiitta & Baldschun, Andreas & Väisänen, Raija & Mönkkönen, Kaarina & Hämäläinen, Juha (2016) Sosiaalityöntekijöiden hyvinvointi. Sosiaalityön kuormittavuus, voimavaratekijät ja sosiaalityöntekijöiden mielenterveys. Työterveyslaitos. Helsinki: Juvenes Print.

Sarbin, Theodore (1986) Narrative psychology: The storied nature of human conduct. New York: Praeger.

Sargent, Kristina (2017) Tangible Social Work: It's Not Just Child's Play, It's Neuroscience. *The New Social Worker*. 24(2), 16-20.

Satka, Mirja, Auvinen, Anja, Aho, Sulo & Jaakkola, Helena (toim.) (2007) Huolenkantajat. Kokemuksia ja sattumuksia sosiaalialan vuosikymmeniltä. Jyväskylä: PS- Kustannus.

Savola, Elina & Koskinen-Ollonqvist, Pirjo (2005) Terveiden edistäminen esimerkein. Käsitteitä ja selityksiä. Terveiden edistämisen keskus ry. Helsinki: Edita Prima. https://www.soste.fi/media/pdf/terveyden_edistaminen_esimerkein_2005.pdf . Viitattu 21.11.2017.

Seppänen, Raija (2010) Ikäns elä, ikäns opi, oppimatta kuole. Saamelaiden ikämiesten elämänhallinnan muistelut Pohjois-Lapissa. *Acta Universitatis Lapponiensis* 187. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus LUP.

Siivonen, Päivi (2010) From a "Student" to a Lifelong "Consumer" of Education? Constructions of Educability in Adult Students's Narrative Life Histories. *Finnish Educational Research Association Research in Educational Sciences* 47. Jyväskylä: Jyväskylä University Press.

Siivonen, Päivi (2016) Becoming an educable lifelong learning subject: adult graduates' transitions in education and working life. *International Journal Of Lifelong Education* 35(1), 36-50.

Sintonen, Teppo (1999) Etninen identiteetti ja narratiivisuus. Kanadan suomalaiset miehet elämänsä kertojina. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Sirèn, Jukka (2009) Pienen suuresta johtajasta suuren pieneksi johtajaksi. Organisaatioiden integraation johtajan identiteettitarina. Turku: Uniprint.

Skorikov, Vladimir & Wendy Patton (toim.) (2007) Career Development in Childhood and Adolescence. Rotterdam: Sense Publishers.

Skorikov, Vladimir & Vondracek Fred (2007) Vocational Identity Teoksessa Vladimir, Skorikov & Wendy Patton (toim.) Career Development in Childhood and Adolescence. Rotterdam: Sense Publishers, 143-168.

Stevens, Martin & Moriarty, Jo & Manthorpe, Jill & Hussein, Shereen (2010) Helping Others or a rewarding career? Investigating student motivations to train as social workers in England. Journal of Social Work 12(1), 16-36.

Sundgren, Markus & Topor, Alain (toim.) (2011) Psykiatri som socialt arbete. Stockholm: Bonnier Utbildning.

Suomi, Asta (2002) Ammattia etsimässä. Aikuisopiskelijat kertovat sosiaaliohjaajakoulutuksesta ja narratiivisen pätevyiden kehittymisestä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Särkelä, Antti (2001) Välittäminen ammattina. Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. Tampere: Vastapaino.

Sörensdotter, Renita (2008) Omsorgsarbete i omvandling. Genus, klass och etnicitet inom hemtjänsten. Riika: Tryck Livonia Print.

Tamm, Tiia (2010) Professional Identity an Self-content Of Estonian Social Workers. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Timonen, Helena (2009) Omin sanoin. Elämän ja muutoksen tarinat vankilasta vapauteen. Joensuu: Joensuun Yliopistopaino.

Tolska, Timo (2002) Kertova mieli. Jerome Brunerin narratiivikäsitys. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 178.
<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kas/kasva/vk/tolska/> . Viitattu 28.11.2017.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vanttaja, Markku (2002) Koulumenestyjät. Tutkimus laudatur- ylioppilaiden koulutus- ja työurista. Kasvatusalan tutkimuksia 8. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.

Vincent, Jane (1996) Why ever do we do it? Unconscious motivation in choosing social work as a career. *Journal of Social Work Practice* 10(1), 63-69.

Vincent, Carol & Ball, Stephen (2001) A market in love? Choosing pre-school childcare', *British Journal of Sociology of Education*, 25(2), 229–244.

Virtanen, Petri (1992) Kurkistelua onnellisuusmuurin taakse... Tutkimus sosiaalityöntekijöiden elämäntavasta ja luokkapositiosta. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto.

Virtanen Petri (1994) Homo Civilis? Tutkimus sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalityön habituksesta. Turun Yliopiston julkaisuja Sarja C osa.108. Turku: Turku University Press.

Vuohelainen, Kalevi (2007) Elämäntilanne ammatin valitsijana. Alkutaival kunnallisessa huoltotyössä. Teoksessa Mirja Satka, Anja Auvinen, Sulo Aho & Helena Jaakkola (toim.) Huolenkantajat. Kokemuksia ja sattumuksia sosiaalialan vuosikymmeniltä. Jyväskylä: Ps-Kustannus, 53-54.

Vuokila-Oikkonen, Päivi (2002) Akuutin psykiatrisen yhteistyöneuvottelun keskustelussa rakentuvat kertomukset. Oulu: Oulu University Press.

Walls-Siimes- Johanna (1999) ”Se on kuin takki, jota sovittaa päälleen”: sosiaalityöntekijöiden ammattiin hakeutuminen ja ammatissa pysyminen. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/10649> . Viitattu 9.11.2017.

Wiltshire, John (1995) Telling a story, writing a narrative: terminology in health care. *Nursing Inquiry* 2(2), 75-82.

Winter-Heikkilä, Mirja (2007) Halu muuttaa yhteiskuntaa. Holhouksen kritiikki ja radikalismien nousu. Teoksessa Mirja Satka, Anja Auvinen, Sulo Aho & Helena Jaakkola (toim.) Huolenkantajat. Kokemuksia ja sattumuksia sosiaalialan vuosikymmeniltä. Jyväskylä: Ps- Kustannus, 76-78.

Åkerberg Annika (2000) *Changing identities in changing societies - a narrative for empirical research*. Hallinnon julkaisuja 2/2000. Helsinki: Svenska handelshögskolan.

Öberg, Peter (1997) *Livet som berättelse. Om biografi och åldrande*. Dissertation from the Faculty of Social Sciences, Uppsala: Uppsala University.